

Regional årlig uppföljning

Skåne 2023



Länsstyrelsen
Skåne

[Skriv här]

[Skriv här]

Titel: Regional årlig uppföljning, Skåne 2023
Författare: Skogsstyrelsen (Levande skogar), Länsstyrelsen Skåne (övrig text)
Diarienummer: 501-20066-2023
Omslagsbild: Illustrationer av Tobias Flygar

Innehållsförteckning

1	OM MILJÖMÅLSUPPDRAGET	5
2	SAMMANFATTNING FÖR SKÅNE.....	7
3	GENERATIONSMÅLET I SKÅNE	10
4	BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN I SKÅNE	14
5	FRISK LUFT I SKÅNE	20
6	BARA NATURLIG FÖRSURNING I SKÅNE.....	26
7	GIFTFRI MILJÖ I SKÅNE.....	31
8	SKYDDANDE OZONSKIKT I SKÅNE	34
9	SÄKER STRÅLMILJÖ I SKÅNE	37
10	INGEN ÖVERGÖDNING - SKÅNE.....	41
11	LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG I SKÅNE.....	46
12	GRUNDEVATTEN AV GOD KVALITET I SKÅNE	51
13	HAV I BALANS SAMT LEVANDE KUST OCH SKÄRGÅRD I SKÅNE.....	55
14	MYLLRANDE VÅTMARKER I SKÅNE.....	60
15	LEVANDE SKOGAR I SKÅNE.....	65
16	ETT RIKT ODLINGSLANDSKAP I SKÅNE	69
17	GOD BEBYGGD MILJÖ I SKÅNE	73
18	ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV I SKÅNE	76

1 Om miljömålsuppdraget

1.1 Länsstyrelsernas och Skogsstyrelsens roller

De regionala miljömyndigheterna – Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen – har en drivande och samordnande roll i arbetet med att nå miljömålen. De har ansvar för att regionalt prioritera, anpassa och konkretisera alla miljö kvalitetsmål. De har också ansvar för att regionalt följa upp och utvärdera miljö kvalitetsmålen. Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen ansvarar även för det regionala arbetet med att nå miljömålen. De ska ta initiativ till och föreslå åtgärder för att nå målen i samverkan med andra myndigheter. Länsstyrelsen ska också informera om det regionala arbetet för att nå miljömålen.

1.2 Uppföljningen av miljö kvalitetsmålen

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen gör varje år en uppföljning av möjligheten att nå miljö kvalitetsmålen inom sitt län, enligt anvisningar av RUS. Denna regionala uppföljning är i sin tur ett underlag för den kommande årliga nationella uppföljningen av miljö kvalitetsmålen, som Naturvårdsverket redovisar till regeringen. Uppföljningen av miljömålen görs mot år 2030.

Länsstyrelserna har inte bedömt måluppfyllelse för miljö kvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Skyddande ozonskikt eller Säker strålmiljö. Förutsättningarna för att nå dessa mål är i huvudsak beroende av internationella insatser. Bedömning av dessa mål görs därför samlat på nationell nivå.

1.3 Mer om länets regionala arbete för miljömålen

- Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram antogs av Länsstyrelsens styrelse den 24 november 2003. De regionala miljömålen i Skåne togs fram i samarbete med Region Skåne, Kommunförbundet Skåne och före detta Skogsvårdsstyrelsen i Södra Götaland.
- Länsstyrelsen i Skåne län antog i slutet av 2007 nya regionala miljömål och i december 2008 beslutades om regionala delmål under miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv.
- Under 2009 beslutade Länsstyrelsen om nya delmål under Begränsad klimatpåverkan.
- Den 13 april 2011 beslutade Länsstyrelsen i Skåne län att aktualisera Skånes miljömål. De delmål som hade 2010 eller tidigare som målar och var uppnådda ströks. De regionala delmål som hade 2010 som målar och som inte var uppnådda fick 2012 som nytt målar. Delmål med senare målar än 2010 kvarstod. Beslutet omfattade inte de fem delmål som Skogsstyrelsen ansvarade för.
- Den senaste revideringen av de Skånes regionala miljömål gjordes den 27 juni 2013, vilket innebar att de skånska delmålen, med undantag för fem av delmålen under Begränsad klimatpåverkan, avskrevs och ersattes med generationsmålet, miljö kvalitetsmålen och etappmålen.
- Oktober 2012 ersattes miljöhandlingsprogrammet av "Skånska åtgärder för miljömålen. Regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016". Åtgärdsprogrammet innehöll 76 åtgärder, fördelade på fem skånska utmaningar. 15 åtgärder pekades ut som strategiskt viktiga.
- Under 2015 påbörjades revideringen av åtgärdsprogrammet, och ett nytt regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2016-2020 beslutades den 19 april 2016. *Skånska åtgärder för miljömålen 2016-2020* är baserat på samma fem skånska utmaningar och innehåller 77 prioriterade åtgärder.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Region Skåne och Kommunförbundet Skåne, inom ramen för Klimatsamverkan Skåne, tagit fram en klimat- och energistrategi för

Skåne, Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Strategin beslutades i juni 2018 och innehåller även regionala klimatmål. Under 2023 påbörjades arbetet med att revidera klimat- och energistrategin.

- I december 2021 fastställdes ett nytt regionalt åtgärdsprogram för miljömålen, med syfte att förbättra miljötilståndet i Skåne och därmed öka de regionala förutsättningarna att nå nationella och regionala miljömål samt den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030: *Tillsammans för ett hållbart Skåne. Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2022-2025*¹

¹ Läs rapporten [Tillsammans för ett hållbart Skåne. Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2022-2025](#) på Länsstyrelsens webbplats (pdf)

2 Sammanfattning för Skåne

2.1 Ingress Skåne

Skåne är ett till ytan sett relativt litet län men producerar en stor del av Sveriges livsmedel. Skåne är också transitlän för trafik till och från övriga Sverige. Här finns stora företag och många människor.

Skåne är Sveriges artrikaste län, men naturen trängs undan och många arter hotas. Vårt dricksvatten är extra utsatt av närheten till jordbruk och industrier, samtidigt som vi har ett stort behov av vatten till människor och verksamheter.

Vi ser positiva resultat av det åtgärdsarbete som görs, men det tar tid, och det är viktigt att arbetet inte avstannar – det behöver istället utökas.

Miljöövervakning följer utvecklingen över längre tid, men när anslagen till minskar framöver kan det bli svårare att bedöma miljötillståndet.

Utöver statligt finansierat miljöarbete görs många ideella insatser såväl inom åtgärdsarbete som inom miljöövervakning.

2.2 Miljötillståndet i Skåne

Inget av de miljömål som bedöms regionalt kommer att nås i Skåne med nuvarande resurser, styrmedel och åtgärder. För en tredjedel av målen går utvecklingen i miljön åt fel håll. Trendpilen för miljömålet Myllrande våtmarker har ändrats till positiv med minsta möjliga marginal.

Nya fynd av bekämpningsmedel i många skånska vattentäkter gör det svårt att uppnå miljömålet Grundvatten av god kvalitet. Därför har vi ändrat målbedömningen från ”nära” till ”nej”.

Klimatutsläppen från transporter och industri har ökat efter pandemin, och utsläppsminskningarna går för långsamt för att nå klimatmålen. Klimatförändringarna medför ytterligare utmaningar för våtmarker, såsom sänkta grundvattennivåer, snabbare igenväxning och etablering av nya invasiva arter.

Värdefull natur har splittrats i små områden utan kontakt med varandra, vilket försvårar ytterligare för hotade arter.

Halterna av partiklar PM_{2,5} och kvävedioxid överskrider WHO:s rekommendationer för luftkvalitet. Åtgärder för en friskare luft kan ge besparingar på samhällsnivå genom bättre hälsa.

Det försurande nedfallet minskar, men även skogsbruket bidrar till försurningen, och det går inte att ställa krav på nödvändig askåterföring och minskat uttag av grenar och toppar.

Halterna av övergödande ämnen minskar i sjöar och vattendrag, tack vare många års åtgärder, men tyvärr ser vi inte samma trend i havet. Fiskeuttag, utsläpp och fysisk påverkan måste styras av vad havsmiljön tål.



2.3 Åtgärdsarbetet i Skåne

Återskapandet av mer naturliga flöden och vattenmiljöer, med möjlighet för fisk och andra organismer att vandra fritt i vattensystemen, har intensifierats. Skydd av sjöar och vattendrag har prioriterats, men arbetet går för långsamt.

Minskade ekonomiska resurser leder till mycket hårda prioriteringar inom naturvårdens åtgärdsarbete där viktiga insatser har fått stå tillbaka, bland annat när det gäller åtgärder för hotade arter, bekämpning av invasiva arter samt skötsel av skyddade områden och nyanlagda våtmarker.

För att förbättra möjligheterna att nå miljömålen krävs stora ekonomiska satsningar med möjlighet till helhetssyn. Ett exempel är regeringens dricksvattensatsning under 2018-2024 som har lett till ett förstärkt åtgärdsarbete för att skydda de allmänna dricksvattentillgångarna, få bättre kunskap om vattenanvändningen, förbättra vattenhushållningen och trygga dricksvattentillgången.

2.4 Tabell över Skånes bedömningar av respektive miljö kvalitetsmål

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej) 	Miljö tillstånd (trendpil) 
Begränsad klimatpåverkan	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Frisk luft		
Bara naturlig försurning		
Giftfri miljö		
Skyddande ozonskikt	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Säker strålmiljö	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Ingen övergödning		
Levande sjöar och vattendrag		
Grundvatten av god kvalitet		
Hav i balans samt levande kust och skärgård		
Myllrande våtmarker		
Levande skogar		
Ett rikt odlingslandskap		
God bebyggd miljö		
Ett rikt växt- och djurliv		

3 Generationsmålet i Skåne

3.1 Sammanfattning för generationsmålet Skåne

Åtgärdsarbetet har på många områden saktat in under det senaste året på grund av neddragningar i budgeten, och de omprioriteringar som gjorts leder ofta till att arbetet riktas in på att minska skador istället för att komma framåt i omställningen. För en fungerande samhällsomställning behövs en helhetssyn som aldrig uppnås så länge resurserna bara räcker till projekt och punktinsatser.

3.2 Åtgärdsarbetet för generationsmålet i Skåne

3.2.1 Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad

- Reduktionsfiske för att skapa ett balanserat fiskbestånd har utförts i fem sjöar, vilket relativt fort ger effekt på algblomningar och vattenkvalitet. Nya våtmarker har återskapat livsmiljöer som försvunnit i Skåne. Restaurering av vattendrag fortgår i hög takt tack vare ett mycket stort extraanslag för restaureringsåtgärder som Länsstyrelsen Skåne efter ansökan fick från Havs- och vattenmyndigheten. Inom LIFE Connect har Länsstyrelsen Skåne återskapat vandringsmöjligheter i vattendrag för vattenbunden fauna. Alla dessa åtgärder är starkt beroende av ekonomiska resurser. Länsstyrelsen är en av landets främsta LIFE-aktörer, och medel från EU och staten har bidragit till att åtgärdstakten mångdubblats.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt drivit arbetet med samverkansåtgärd för funktionell grön infrastruktur inom ramen för Miljömålsrådets programområde för grön infrastruktur och avslutat projektet om ekosystemtjänster i fysisk planering. Samordningen finansieras av Länsstyrelsernas Regionala utveckling och samverkan inom miljömålssystemet (RUS). Inom samverkansåtgärden har vi producerat fyra kunskapsrapporter som täcker landbaserade miljöer (i samarbete med Lunds universitet), vattenmiljöer och våtmarker (i samarbete med Havsmiljöinstitutet), urbana miljöer (med SLU Alnarp) och en sammanfattande rapport (med Artdatabanken).

3.2.2 Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

- Länsstyrelsen Skåne har påtalat vikten av kraftfulla åtgärder för att stärka återhämtningen av fiskbestånden i havet. Riktat torskfiske är stoppat i länets alla havsområden och i Öresund även sillfisket. Överläggningar med Danmark har skett för att skapa en gemensam bild av fiskbeståndens situation i Öresund.
- Länsstyrelsen Skåne har beslutat om flera skyddade områden (naturreservat och biotopskyddsområden), och nya naturvårdsavtal har ingåtts. Under perioden september 2022–oktober 2023 skyddades 4 600 hektar natur, både land- och vattenområden, och 72 miljoner kronor av statliga medel betalades i intrångsersättning inför kommande beslut om naturskydd (särskilda markägaravtal). Skyddade naturområden ger möjlighet att bibehålla livsmiljöer för en mängd arter, förbättrar förutsättningarna för friluftsliv, samt förbättrar kolinlagring i naturen.
- 2022 redovisade Länsstyrelsen Skåne regeringsuppdraget om att utreda förutsättningar för att skydda Öresund med naturreservat eller motsvarande. I

redovisningen har vi pekat ut flera prioriterade områden med särskilt höga naturvärden för marint områdesskydd.

- I oktober 2022 lämnade Länsstyrelsen Skåne, på uppdrag av regeringen, förslag om nya marina Natura 2000-områden till Naturvårdsverket, med syfte att skydda marina fåglar i Sverige. Områden som omfattas är Lommabukten, Nordöstra Skånes skärgårdskust, Lundåkrabukten och havet vid Bjärekusten.
- Under 2022 och 2023 har Länsstyrelsen arbetat med att revidera värdebeskrivningar för 12 riksintresseområden för naturvård. Syftet är att få ett uppdaterat och relevant planeringsunderlag för främst kommunerna.
- Under 2023 har skötseln i skyddade områden minskat kraftigt på grund av sänkt anslag, och anslaget till förvaltning och skötsel fortsätter minska nästa år. Länsstyrelsen Skåne ser stora risker att ett minskat anslag leder till att den biologiska mångfalden i skyddade områden minskar, dels för att invasiva arter tar över, dels för att vi inte kan genomföra nödvändig skötsel som bete, slåtter och röjningar. Stora restaureringar genomför vi inte alls under 2023 och troligen inte heller 2024, med undantag för våtmarksåtgärder.

3.2.3 Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas

- Länsstyrelsen Skåne har initierat ett projekt, finansierat av Formas, för att ta fram en modell som utvärderar effekter av utsläpp från förbränningsanläggningar och stora djurhållande verksamheter. Syftet är att få ett bättre underlag vid bedömning av relevanta skyddsåtgärder, till exempel rening av ammoniak i utgående luft.
- Åtgärder för besökare i naturområden, såsom spångar, stättor, rastplatser och toaletter, har minskat kraftigt och fortsätter så under 2024 på grund av neddragningar i budget. Det kan leda till att besökare väljer att inte besöka naturen och kan i förlängningen påverka folkhälsan.

3.2.4 Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen

- Flera av Skånes vattenförekomster uppnår inte god ekologisk eller kemisk status (miljökvalitetsnormer). Länsstyrelsen Skåne har tagit fram en vägledning för redovisning av påverkan på miljökvalitetsnormer för att det ska bli tydligare för berörda företag och för tillståndsmyndigheten att bedöma verksamhetens påverkan på miljökvalitetsnormerna.
- Förbättrat internt samarbete mellan enheter inom Länsstyrelsen Skåne, gällande farliga verksamheter och SEVESO, har lett till bättre riskbedömningar vilket minskar risken för utsläpp av farliga ämnen.
- Förhöjda halter av läkemedelsrester har hittats i flera vattendrag, och det förekommer fortfarande alltför höga halter av bekämpningsmedel i flera skånska åar. En tidigare positiv trend är bruten och nu krävs minskad användning för att få ned halterna av bekämpningsmedel som är skadliga för växt- och djurlivet i åarna. Resultaten publicerades under 2023 i två rapporter, som en del i det regionala miljöövervakningsprogrammet. Rapporterna föreslår också lösningar för att få bukt på problemen.

3.2.5 En god hushållning sker med naturresurserna

- Länsstyrelsen Skåne har slutfört arbetet med Materialförsörjningsplan Skåne. Skåne har en komplex geologisk berggrund vilket innebär en ojämn tillgång på bergmaterial inom länet. I planen redovisas behovet och förutsättningarna för tillgång på ballast i

Skåne samt vilka åtgärder som krävs för att uppnå ett mer cirkulärt samhälle. Planen redovisar även bevarandevärden (till exempel natur- och kulturvärden) som måste vägas mot materialuttaget.

- Länsstyrelsen Skåne handlägger för närvarande nya tillstånd till flera av Skånes största naturgrustäcker. Naturgrus är en ändlig resurs. Åsar och andra isälvsavlagringar har stor betydelse som dricksvattenresurs och för rening av ytvatten genom konstgjord infiltration. Ofta har naturgrusformationer stora natur- och kulturvärden. Miljöprövningsenheten har tagit fram en tabell för att tydliggöra vad naturgrus används till och vad som går att ersätta med annat material. Denna tabell används nu i prövningar.
- Länsstyrelsen Skåne har deltagit i samråd inför ministerrådets beslut om kommande års fiskekvoter och framfört att regeringen ska stödja EU-kommissionens förslag på kraftigt minskade sillkvoter. För att skydda sjuryggen, som gått kraftigt tillbaka i Öresund, framförde vi att det undantag som tillåter fiske under torskfredningen ska slopas under 2024. Tillsammans med Simrishamns kommun har vi agerat för att ministerrådets uppdrag till ICES ska lägga större tyngd vid att tillämpa ekosystemansatsen i sin rådgivning. När fisket stoppas minskar även bifångsterna av bland annat tumlare.
- Länsstyrelsen Skåne har kartlagt länets stora friluftslivsområden och upprättat en webbaserad friluftslivsplattform. Detta underlag kan bland annat användas av kommuner vid fysisk planering eller vid nya infrastrukturprojekt som vägar och järnvägar för att se vilka områden som ska undvikas.
- När Länsstyrelsen Skånes inom beredskapsområdet arbetar med att hantera risker för gas- och elbrist uppmanar vi även till att begränsa användningen av dessa energislag vilket indirekt ger en bättre hushållning med naturresurserna.
- Inom vattenförvaltningen (EU:s vattendirektiv) har en ny förvaltningscykel påbörjats, med målet att nå god ekologisk status 2027. Det är kort om tid att nå målet då endast 13 procent av Skånes vattenförekomster når målet idag. Länsstyrelsen Skåne arbetar både internt och externt för att hantera olika tvärsektoriella frågor kopplade till miljöfarlig verksamhet, jordbruksverksamhet, förorenade områden, landsbygdsutveckling, vattenskydd, fiske, våtmarker, miljöprövning, infrastruktur, dagvattenhantering och samhällsplanering för att förbättra vattenkvalitet och vattenhushållning. Arbetet kommer att leda till bättre vattenkvalitet och ökad insikt om vikten av att hushålla med vatten i landskapet.

3.2.6 Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön

- En kraftig utbyggnad av elnäten är nödvändig för att klara det ökande behovet av el och pågående respektive kommande utbyggnad av vind- och solenergi. Länsstyrelsen har påbörjat en samverkan med Svenska Kraftnät och E.ON för att underlätta i koncessionsärenden där Länsstyrelsen är remissinstans.
- Länsstyrelsen Skåne arbetar, tillsammans med Region Skåne och Energikontor Syd, med energieffektivisering i olika företagsnätverk, med goda resultat. Potentialen för energieffektivisering av kommunala fastigheter har däremot inte realiserats trots många insatser från Länsstyrelsen.
- Havs- och vattenmyndighetens förslag till uppdaterade havsplaner beskriver fyra nya områden i Skåne för energiproduktion genom havsbaserad vindkraft. Två redan existerande områden är Lillgrund och Kriegers Flak. Den havsbaserade vindkraften kan bidra till Skånes självförsörjning av energi och att de regionala klimatmålen nås.

Försvarsintressen och höga naturvärden är exempel på andra intressen som kan medföra att inget av projekten kan genomföras.

- Flera biogasanläggningar som fått beviljat Klimatklivetstöd är igång med tillståndprocesser. Löfte om produktionsstöd och Klimatklivet är viktiga styrmedel för biogasutvecklingen i Skåne. Länsstyrelsen Skåne har påbörjat en nulägesanalys över hur gasaktörer i Skåne arbetar med beredskapsfrågan och hur de ser på ökad regional biogasproduktion som en del av lösningen. Om inte skattebefrielsen för biogasproduktion återinförs finns det risk att planerade biogasinvesteringar uteblir.

4 Begränsad klimatpåverkan i Skåne

4.1 Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

Transporter, jordbruk och industri dominerar växthusgasutsläppen i Skåne. Utsläppen minskade med 41 procent 1990–2021, främst tack vare halverade utsläpp från industrin och utfasning av fossil uppvärmning. 2020–2021 ökade utsläppen med 0,1 procent; året innan minskade de med 5,5 procent. Återhämtningen efter pandemin har lett till ökade utsläpp från transporter och industri. Minskningstakten är för låg för att nå klimatmålen. Skärpta nationella styrmedel behövs tillsammans med åtgärder på regional och lokal nivå.

4.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

Miljömålet Begränsad klimatpåverkan bedöms endast på nationell nivå.

4.3 Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

4.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- *Regional samverkan:* Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och Energikontoret Syd samverkar i klimatarbetet. Vid en gemensamt arrangerad konferens för att frakta fossilfritt² deltog över 120 transportköpare, leverantörer och åkerier.
- *Klimatklivet:* 192 ansökningar om totalt 4,7 miljarder kronor inkom till Länsstyrelsen Skåne det senaste året³. De investeringar som färdigställdes i Skåne under 2022 väntas årligen leda till 87 353 ton minskade utsläpp.
- *Regionala Elektrifieringspiloter:* I Skåne har elva laddstationer och en vätgastankstation beviljats stöd och det finns ett fortsatt stort intresse med 25 nya ansökningar 2023.
- *Trafikverket färdigställer ett antal kapacitetshöjande åtgärder för järnvägen i Skåne.* Under 2023 färdigställs fyrspårsutbyggnad Malmö-Lund⁴ och dubbelspår mellan Ängelholms station och Maria station i norra Helsingborg⁵. Kapacitetsökningen bidrar till fler hållbara transporter
- *Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram förslag till ändrade havsplaner för Sverige.* Syftet är att skapa utrymme för mer energiutvinning i havet. Havsplanerna har stor betydelse för hur stor förnybar energiproduktion som etableras i Skånes närområde.⁶
- *Beredskap:* Under hösten startade Länsstyrelsen Skåne ett Regionalt energiberedskapsråd för att bidra till ökad försörjningstrygghet.
- Länsstyrelsen Skåne bedriver under 2022 och 2023 *riktad tillsyn av verksamhetsutövares energihushållning.* Syftet är energieffektivisering samt att minska användningen av fossila bränslen genom att ta fram energihushållningsplaner där även energikartläggning ingår.

²Frakta fossilfritt 11 okt:

app.emarketeer.com/a/plink/row/303272ea8bb75fce87565f6f9d4fd206bca18447b08bbb8b654813e3c727aa53943bb24768d8a69da1f304a52eaf7d691f14.html

³ Med det senaste året avses perioden sedan den förra årliga uppföljningen, dvs november 2022 till oktober 2023.

⁴ Fyrspåret Malmö-Lund - www.trafikverket.se

⁵ Väst kustbanan, Ängelholm-Maria, dubbelspårsutbyggnad - www.trafikverket.se

⁶ Samråd om förslag till ändrade havsplaner - Havsplanering - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

- Länsstyrelsen Skåne deltar i arbetsgruppen för den *nationella tillsynstrategin* avseende energihushållning med bland annat Naturvårdsverket och Energimyndigheten. Arbetet fortsätter under 2024.
- *Återvätning av dikade våtmarker*: Satsningar har stor betydelse för att minska läckage av växthusgaser. Se miljömålet *Myllrande våtmarker*.

4.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- *Energienergieffektiviseringsarbete i kommunerna*: Många skånska kommuner påbörjade den gånga vintern ett intensifierat energieffektiviseringsarbete för att minska energianvändningen, Länsstyrelsen Skåne stöttade kommunerna i detta arbete ⁷. Totalt minskade energianvändningen med i genomsnitt 5-15 procent genom beteendeförändringar, driftoptimering och mindre investeringar i till exempel energieffektiv gatubelysning.
- *Stort intresse för laddinfrastruktur*: Många kommuner arbetar proaktivt med att möjliggöra en bra laddinfrastruktur i sin kommun. Under 2023 har Energikontoret Syd och Länsstyrelsen Skåne tillsammans med ett antal skånska kommuner samverkat för att öka erfarenhetsutbytet.
- *Övrigt åtgärdsarbete*: Skånska kommuner och Region Skåne genomför åtgärder i Skånes klimat- och energistrategi. Se *åtgärdswebben*.⁸

4.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- *NUDGE⁹; Nod för utveckling av digital och grön energiomställning*: Energikontoret Syd, Länsstyrelsen Skåne och Region Skåne har under åren 2021–2023 arbetat för att stärka små och medelstora företags förmåga att förändra och ställa om till en digital och grön ekonomi. Resultatet blev 18 procent energieffektivisering i snitt per nätverk. Finansiering: REACT EU.
- *Energismarta Företag i Skåne (E!)¹⁰* är ett nätverk som drivs av Länsstyrelsen Skåne och Energikontoret Syd för 24 skånska företag att utbyta erfarenheter i att minska sina energikostnader på kort och lång sikt. Målet är att till år 2025 reducera energianvändningen med 15 procent och drastiskt reducera användningen av fossila bränslen. Finansiering: Region Skåne/Länsstyrelsen Skåne/Energikontoret Syd
- *Hållbara Företagsresor 2.0¹¹*: Länsstyrelsen Skåne, Skånes Kommuner, Lunds universitet, Helsingborgs stad och Lunds kommun stöttar företag mot ett mer klimatsmart resande under 2021–2024. I forskningsprojektet analyseras framgångsfaktorer. Finansiering: Energimyndigheten.
- *Biogassamverkan Sydväst*: Projektet¹² drivs av bland annat Energikontoret Syd (Biogas Syd) och Länsstyrelsen Skåne och pågår till sommaren 2024. Målet är att stötta och initiera biogasinitiativ för att möta behovet av fossilfria bränslen och råvaror för en grön omställning, inte minst inom industrin. Finansiering: Länsstyrelsen Skåne och regionerna i respektive län.
- *Fossilfri matproduktion*: Länsstyrelsen tillsammans med Livsmedelsakademin undersöker förutsättningarna för en fossilfri primärproduktion utifrån livsmedelsaktörernas betalningsvilja. Finansiering: Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne.

⁷ [Nytt uppdrag om stöd i energibesparing - LEKS](#)

⁸ <https://www.atgardswebben.se>

⁹ [NUDGE Projekt \(energikontorsyd.se\)](#)

¹⁰ [Energismarta Företag i Skåne Projekt \(energikontorsyd.se\)](#)

¹¹ [Hållbara företagsresor 2.0 Hållbara företagsresor | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹² [Biogassamverkan Sydväst https://energikontorsydst.se/var-verksamhet-och-projekt-3411-5124](https://energikontorsydst.se/var-verksamhet-och-projekt-3411-5124)

- Kurser och rådgivningar, som på olika sätt bidragit till lantbrukets minskade klimatpåverkan, har hållits under 2023 inom områdena Ekologisk produktion, Ett rikt odlingslandskap och Greppa näringen.

4.4 Tillstånd och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan i Skåne

De skånska växthusgasutsläppen år 2021 var 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar 3,6 ton per skåning. Växthusgasutsläppen i Skåne minskade med 41 procent mellan åren 1990–2021 men minskningstakten har stannat av och utsläppen ökade mellan 2020 och 2021 med 0,1 procent, se Diagram 1 för utveckling och Diagram 2 för olika sektors andel av utsläppen. Sammantaget är de senaste årens minskningstakt för låg för att Skåne ska nå sitt regionala mål om 80 procent lägre växthusgasutsläpp 2030 jämfört med 1990.

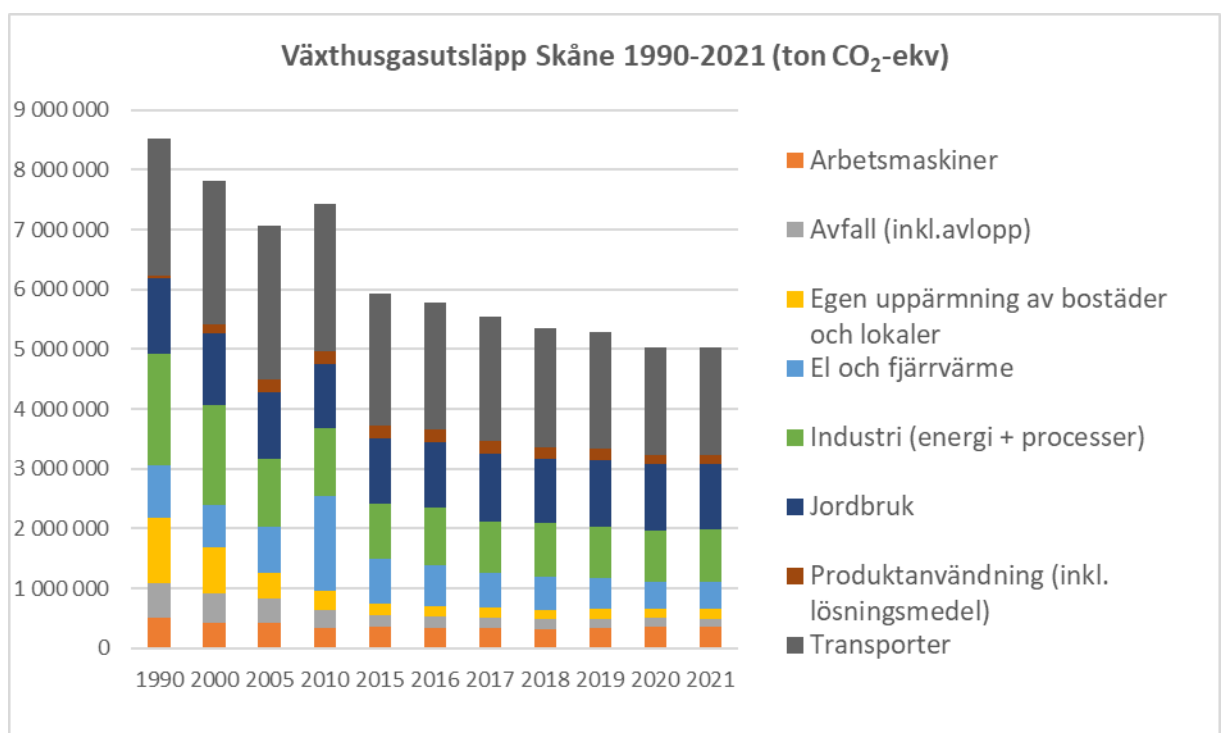


Diagram 1: Växthusgasutsläppen i Skåne minskade med 41 procent mellan åren 1990–2021, främst tack vare halverade utsläpp från industrin och utfasningen av fossil uppvärmning. Utsläppen minskade snabbt under det tidiga 2010-talet, men minskningstakten har därefter stannat av. 2020–2021 ökade utsläppen med 0,1 procent, att jämföra med pandemiåret 2020 då utsläppen minskade med 5,5 procent. Skillnaden förklaras av en återhämtning efter pandemin, vilken har lett till ökade utsläpp från bland annat transporter och industri.

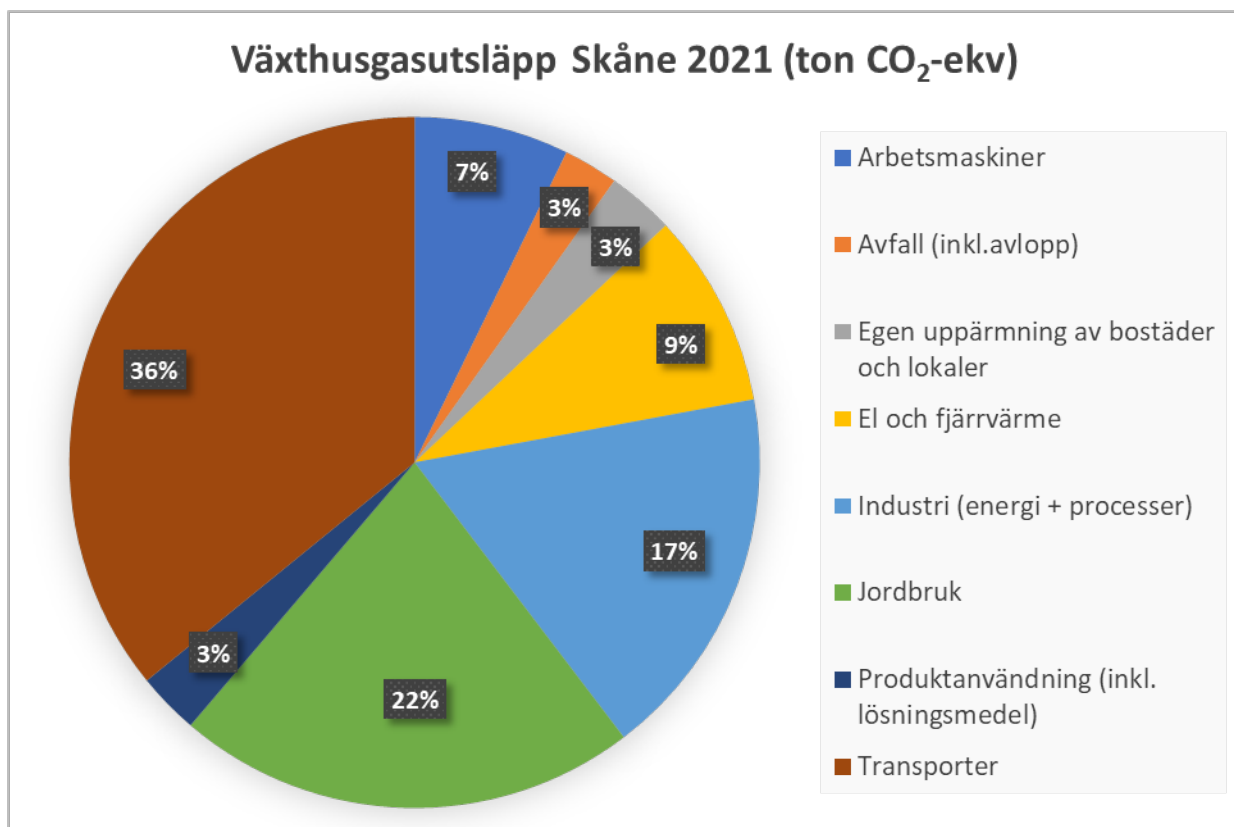


Diagram 2: Länets växthusgasutsläpp domineras av transporter som står för 36 procent av utsläppen, jordbruk som står för 22 procent och industri som står för 17 procent.

År 2021 stod transporter för 36 procent av Skånes utsläpp. Dessa utsläpp har minskat med 27 procent sedan 2010, men det är långt kvar till Skånes mål för transportsektorn om 70 procents minskning till 2030. Fördelning av transportsektorns utsläpp presenteras i Diagram 3.

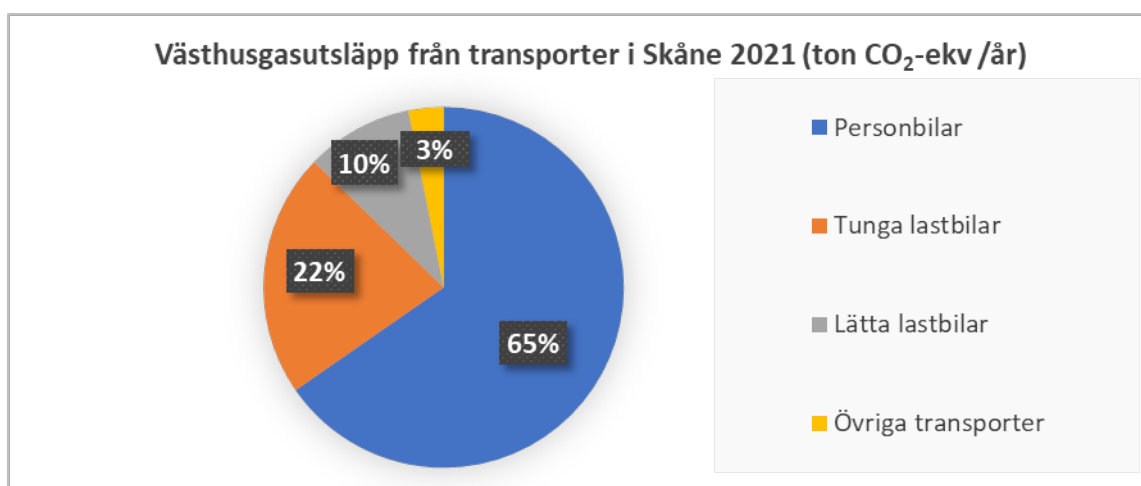


Diagram 3: Personbilar utgör den största utsläppsposten (65 procent), följt av tung lastbilstrafik (22 procent), lätta lastbilstrafik (10 procent). Övriga transporter inkluderar bland annat inrikes civil sjöfart, inrikesflyg, mopeder och motorcyklar.

Utsläppsökningen från transporter var 2020–2021 totalt 0,6 procent där lätta och tunga lastbilar stod för 93 procent av ökningen, vilket kan kopplas till återhämtning efter pandemin. Skulle reduktionsplikten sänkas till 6 procent skulle utsläppen från transporter

och arbetsmaskiner öka med i storleksordningen 24 procent¹³ och de totala utsläppen i Skåne skulle öka med 10 procent.

Andelen resor med kollektivtrafik, gång och cykel måste öka för att nå målet om minst 30 procent år 2030. En ny resvaneundersökning färdigställs 2024.

Jordbrukets utsläpp var 2021 knappt 1,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter och har minskat med 15 procent sedan 1990. Ändrad djurhållning är den största anledningen. Under 2023 har skett en del förändringar av de jordbruksstöd som bidrar till minskad klimatpåverkan¹⁴. Den minskade efterfrågan på ekologiska produkter ger övergång till konventionell produktion med ökad klimatpåverkan¹⁵.

Skånes totala energianvändning 2020 var 35,5 TWh¹⁶ (6 procent lägre än 2005¹⁷) varav 50 procent var förnybar¹⁸. Skånes mål om 20 procent lägre energianvändning och 80 procent förnybar energi år 2030 är långt ifrån att uppnås. Runt 78 procent av elanvändningen i Skåne är import.

Vindkraften står för ungefär hälften av elproduktionen i länet (1,4 TWh 2021). Två tillståndsansökningar om havsbaserad vindkraft (total installerad effekt 1500 MW respektive 1700-1900 MW) i samma havsområde bereds hos regeringen. Två vindkraftsprövningar (8,6 och 280 GWh) har påbörjats och två samråd om repowering har ägt rum.

Solkraften står ungefär 6 procent av elproduktionen i länet (0,18 TWh 2021). Flestsolcellsanläggningar finns på tak men intresset ökar för markbaserade. Totalt har det inkommit 254 anmälningar¹⁹ sedan 2012 på markbaserade solcellsanläggningar. Den sammanlagda arealen för dessa anläggningar är 3600 hektar och det motsvarar en elproduktion på cirka 2,9 TWh per år. Under 2023 har det fram till oktober beviljats en total yta på cirka 54 hektar som motsvarar en elproduktion på cirka 0,04 TWh per år. Även om praxis börjar etableras är rättsläget fortsatt oklart för vilka förutsättningar som gäller för etablering av solcellsparken på jordbruksmark.

Skåne hade 2022 Sveriges största biogasproduktion (0,48 TWh 2022²⁰) och är det län som har bästa potential för biogasproduktion från restprodukter. Totalt har det i Klimatklivet beviljats drygt 700 miljoner i stöd till ny biogasproduktion i Skåne, vilket motsvarar 0,47

¹³ I regeringens promemoria anges att den beräknade utsläppsökningen på nationell nivå är 4 miljoner ton vilket är cirka en cirka 30% ökning från dagens klimatutsläpp (13,6+2,9 miljoner ton) från inrikes transporter och arbetsmaskiner. [Sänkta reduktionsnivåer för bensin och diesel \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/press/2023/09/sankta-reduktionsnivaer-for-bensin-och-diesel)

¹⁴ Ett stöd för precisionsjordbruk har införts, stödet för kolinlagring har gjorts mer lättillgängligt och stödet för mellangrödor möjliggör nu större valfrihet av grödor.

¹⁵ Efterfrågan på ekologiska produkter har minskat det och många ekologiska gårdar har gått över till konventionell produktion i stället. Vid konventionell drift ökar användning av handelsgödsel och växtskyddsmedel och mer ensidiga växtföljder. Detta medför en ökad klimatpåverkan

¹⁶ Länsstyrelsen Skånes bearbetningar av SCB statistik där gasanvändning för hushåll och transporter adderats ger att energianvändningen var 35,5 TWh år 2021 för Skåne. SCB original statistik: [.https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_EN_EN0203_EN0203A/SlutAnvSektor/table/tableViewLayout1/](https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_EN_EN0203_EN0203A/SlutAnvSektor/table/tableViewLayout1/)

¹⁷ Länsstyrelsen Skånes bearbetningar av SCB statistik för Skånes energianvändning ger att energianvändningen var 37,9 TWh år 2005.

¹⁸ Andel förnybart beror på vilken elmix man räknar på. Här har vi räknat på nordisk suppliermix som består av 47 procent förnybart.

¹⁹ De flesta av dessa anmälningar har inkommit under 2021-2023. Hittills har 108 beviljats, 44 förbjudits, avslagits eller upphävt och 44 ärenden har avvisats eller avskrivits alternativt återkallats på sökandes begäran.

²⁰ <https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2023/sma-forandringar-i-biogasproduktionen-under-2022/>

TWh ny biogas. Efter att Sverige tvingades att införa koldioxidskatt på biogas²¹, efter dom i EU-tribunalen, har intresset för biogas minskat hos mindre aktörer, och många biogasanläggningar går nu med förlust. Skattebefrielsen behöver skyndsamt återinföras för att återställa förtroendet och investeringsviljan för biogas. Under året har prövning påbörjats för två biogasanläggningar (130 GWh och 200 GWh) och två samråd genomförts (10 GWh och 130 GWh)²².

4.5 Särskilda frågor från nationella målmyndigheter - Synergier och konflikter med klimatanpassningsarbetet

4.5.1 Fråga

I vilken mån beaktas kopplingarna (där det är av relevans) till klimatanpassning i länens arbete för minskade utsläpp och ökade upptag? Och vice versa – beaktas i klimatanpassningsarbetet (där relevant) kopplingarna till arbetet för minskade utsläpp och ökade upptag? Har eventuella konflikter mellan insatser inom respektive område identifierats?

4.5.2 Svar

Den koppling som görs mellan klimatanpassningsarbetet och arbetet med minskade klimatutsläpp och upptag är främst att få till klimatanpassningsåtgärder som ger kolinlagring och/eller minskar läckage av växthusgasutsläpp. I Skåne arbetar Länsstyrelsen för olika naturbaserade lösningar. Inom ramen för EU-projektet Life Coast Adapt²³ har ålgräs planterats för att minska vågdynamiken och skydda stränder mot erosion. Ålgräs tar även upp näringsämnen ur vattnet, vilket minskar effekterna av övergödning, och stora mängder kol, vilket bidrar till att minska klimatförändringar.

Inom interreg-projektet Manabas²⁴ föreslås olika naturbaserade lösningar för klimatanpassning längs med kusten i skyddade områden. I de fall man kan återställa åkermark till våtmark kan det även innebära minskad klimatpåverkan.

Konflikter mellan insatser för klimatanpassning och arbetet med minskade klimatutsläpp uppstår ofta vid ”hårda²⁵” klimatanpassningsåtgärder, då dessa ofta kräver stora resurser att bygga, inte sällan med fossila insatsvaror. Höjda temperaturer kommer att öka kylbehovet i fastigheter vilket kommer att öka utsläppen. Att rusta samhället med passiv kyla, där man ökar grönytan, istället för aktiv kyla, som kräver stora mängder energi, är en utmaning.

²¹ [Regeringen kontaktar EU-kommissionen för att rädda skattebefrielsen för biogas - Regeringen.se](#)

²² Samtliga dessa anläggningar har beviljats Klimatklivet.

²³ [LIFE Coast Adapt | Vi testar nya metoder mot kusterosion \(lifecoastadaptskane.se\)](#)

²⁴ [MANABAS COAST MANABAS COAST | Interreg North Sea](#)

²⁵ Till exempel murar, vallar, hövder, vågbrytare och andra hårdgjorda skydd

5 Frisk luft i Skåne

5.1 Sammanfattning för Frisk luft i Skåne

Flera av miljömålets preciseringar uppfylls och satsningar på klimatområdet bidrar till detta. Ett undantag är marknära ozon, vilket kräver riktade åtgärder för att förhindra dess uppkomst. Även om luftkvaliteten i Skåne är god nog för att uppfylla ett flertal av våra målsättningar så överskrider vi fortfarande WHO:s rekommendationer gällande halter av PM_{2,5} och kvävedioxid. Det finns därför fortsatta hälsorelaterade samhällsbesparingar att göra i vårt arbete för en friskare luft.

5.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

5.3 Åtgärdsarbete för Frisk luft i Skåne

Många förbättringar av luftkvaliteten idag sker tack vare åtgärder kopplade till klimatområdet. Synergien mellan dessa miljöområden är tydlig då förbränning av fossila bränslen inte bara leder till utsläpp av växthusgaser utan även ett flertal luftföroreningar. Fler exempel på åtgärder som bidrar till att uppnå målet *Frisk luft* återfinns under uppföljningen för miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

5.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- *Klimatklivet*: 192 ansökningar om 4,7 miljarder kronor inkom till Länsstyrelsen Skåne det senaste året²⁶. De investeringar som färdigställdes i Skåne under 2022 väntas årligen leda till 87 353 ton minskade utsläpp av koldioxidekvivalenter. Minskade utsläpp av klimatpåverkande gaser väntas till viss del även bidra till minskade utsläpp av luftföroreningar.
- *Trafikverket färdigställer ett antal kapacitetshöjande åtgärder för järnvägen i Skåne*. Under 2023 färdigställs fyrspårsutbyggnad Malmö-Lund²⁷ och dubbelspår mellan Ängelholms station och Maria station i norra Helsingborg²⁸. Sträckorna har varit stora flaskhalsar i sveriges tågssystem och när de nu byggs ut till fyrspår respektive dubbelspår ökar kapaciteten och störningarna på sträckorna minskar, vilket bidrar till att fler kan resa hållbart och utsläppen av olika luftföroreningar minskar.

5.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- *Regionala Elektrifieringspiloter*: I Skåne har 11 laddstationer och 1 vätgastankstation beviljats stöd och det finns ett fortsatt stort intresse med över 30 nya ansökningar 2023.
- *Energibesparing*: Genomförandet av regeringsuppdraget för kommuner och regioner gällande energibesparing har följts upp. Totalt minskade energianvändningen med i genomsnitt 5-15 procent genom beteendeförändringar och driftoptimering/justering.

²⁶ Med det senaste året avses perioden sedan den förra årliga uppföljningen, dvs november 2022 till oktober 2023.

²⁷ [Fyrspåret Malmö-Lund - www.trafikverket.se](http://www.trafikverket.se)

²⁸ [Väst kustbanan, Ängelholm-Maria, dubbelspårsutbyggnad - www.trafikverket.se](http://www.trafikverket.se)

Arbete pågår med att kartlägga fortsatt behov av stöd och att utforma ett strukturerat erfarenhetsutbyte.

5.4 Tillstånd och målbedömning för Frisk luft i Skåne

Länsstyrelsen bedömer inte att målet kommer nås till 2030 med befintliga styrmedel och åtgärder. Majoriteten av målets preciseringar nås, men de största utmaningarna för Skånes möjligheter att nå miljömålet Frisk luft ligger fortsatt i marknära ozon och ozonindex, vars preciseringar fortsatt överskrids utan tecken på bättring. Det oförändrade läget återspeglas i den neutrala trendpilen.

Halterna av kvävedioxid i luft används ibland som ett generellt mått på luftkvalitet, men denna förenkling gäller inte för marknära ozon. Ozon reagerar med kväveoxider och omvandlas då till syrgas, vilket förklarar varför halter av marknära ozon är högre på de platser där kväveoxider är lägre. Utan riktade åtgärder mot källorna till marknära ozon kommer preciseringarna för marknära ozon och ozonindex inte att kunna nås till 2030.

Utmärkande för södra Sverige är den relativt höga andelen av luftföroreningar vars ursprung kan spåras utanför Sverige. Detta understryker behovet av ett internationellt samarbete för en renare luft där exempelvis EU:s kommande uppdatering av luftkvalitetsdirektivet kan ha en stor påverkan på förekomsten av de föroreningar som Sverige saknar rådighet över.

Sedan preciseringarna av miljömålet Frisk luft beslutades så har kunskapen om luftföroreningarnas samhällskostnader ökat, vilket återspeglas i WHO:s globala riktlinjer från 2021²⁹. Det är därför intressant att förhålla sig till dessa redan nu, inte minst eftersom riktlinjerna kommer ligga till grund för en kommande uppdatering av EU:s luftkvalitetsdirektiv. Ett tidigt strävande efter uppfyllandet av riktlinjerna ger oss mer tid att genomföra nödvändiga åtgärder och ju tidigare vi är i vårt genomförande desto större samhällskostnader och fler förtida dödsfall går att undvika.

5.4.1 Partiklar (PM_{2,5})

Årsmedelvärdet för lufthalter av PM_{2,5} låg under miljömålspreciseringen på 10 mikrogram per kubikmeter ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) för samtliga mätstationer under 2022, se diagram 1, men halterna överstiger WHO:s riktvärde på 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

För PM_{2,5} finns även en precisering att dygnsmedelvärdet inte får överskrida 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ mer än tre dygn per år. Under 2022 förekom sådana överskridanden vid mer än tre dygn för samtliga av Skånes urbana mätplatser, se diagram 2.

5.4.2 Partiklar (PM₁₀)

Det uppmätta årsmedelvärdet för lufthalterna av PM₁₀ under 2022 låg under miljömålets precisering och WHO:s riktlinjer på samtliga av länets mätplatser, med undantag för Eriksgatan i Landskrona, se diagram 3.

²⁹ WHO, 2021, Global air quality guidelines: particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide

5.4.3 Marknära ozon

Mätdata från 2022 visar att miljömålspreciseringarna för *Marknära ozon*, uttryckta som 70 µg/m³ som ett åttatimmarsmedelvärde samt 80 µg/m³ som ett timmedelvärde, överskreds vid samtliga av länets mätstationer. Exponering för marknära ozon är således ett utbrett problem i hela länet³⁰. Störst förekomst observerades vid de stationer där mätning av urbana och regionala bakgrundshalter utförs. Förklaringen till detta är förmodligen att dessa platser även har låga halter av kvävedioxid, vilket i sin tur fördröjer nedbrytningen av ozon.

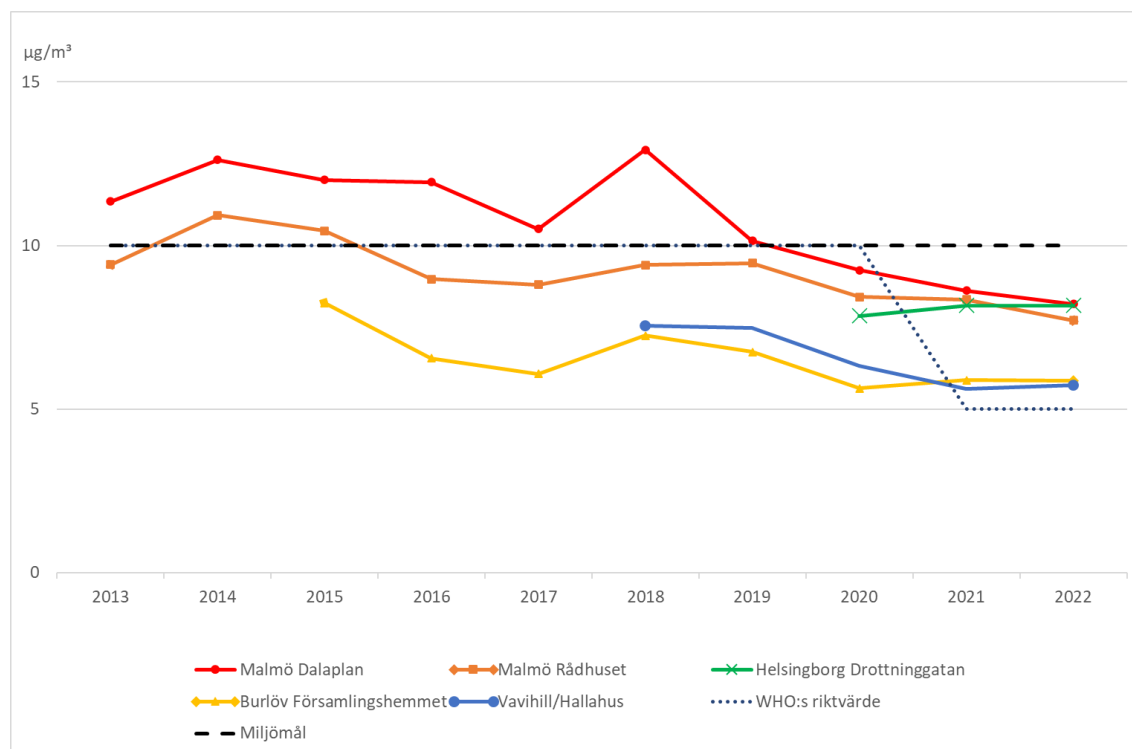
5.4.4 Ozonindex

Preciseringen för ozon och växtlighet (AOT40 under april-september 10 000 µg m⁻³ timmar) överskreds vid samtliga mätplatser i Skåne län under 2022³¹.

5.4.5 Kvävedioxid

Samtliga Skånes mätplatser visade att årsmedelvärdet för lufthalterna av kvävedioxid för 2022 låg under 20 µg/m³, se Diagram 4. Detta innebär att miljömålets precisering uppfylls, men på flera håll överskreds samtidigt WHO:s riktvärde satt vid 10 µg/m³. De högsta halterna hittas i stadsnära miljö.

För kvävedioxid finns även en precisering för lufthalterna uttryckt som 98-percentilt timmedelvärde på 60 µg/m³. Även här uppfyllde samtliga mätplatser målvärdet under 2022.



³⁰ SMHI, Datavärd Luft, Årsvis Statistik, <https://datavardluft.smhi.se/portal/yearly-statistics>

³¹ IVL, Ozonmättnätet i södra Sverige 2022, Marknära ozon i bakgrundsmiljö i södra Sverige - Rapportnummer C 753

Diagram 1: Årsmedelvärdet för partikelhalter (PM_{2,5}) i luft under 2022. Vid samtliga mätstationer låg halterna under miljömålspreciseringen på 10 mikrogram per kubikmeter (µg/m³), men översteg WHO:s riktvärde på 5 µg/m³. Källa: SMHI, <http://www.smhi.se/datavardluft>.

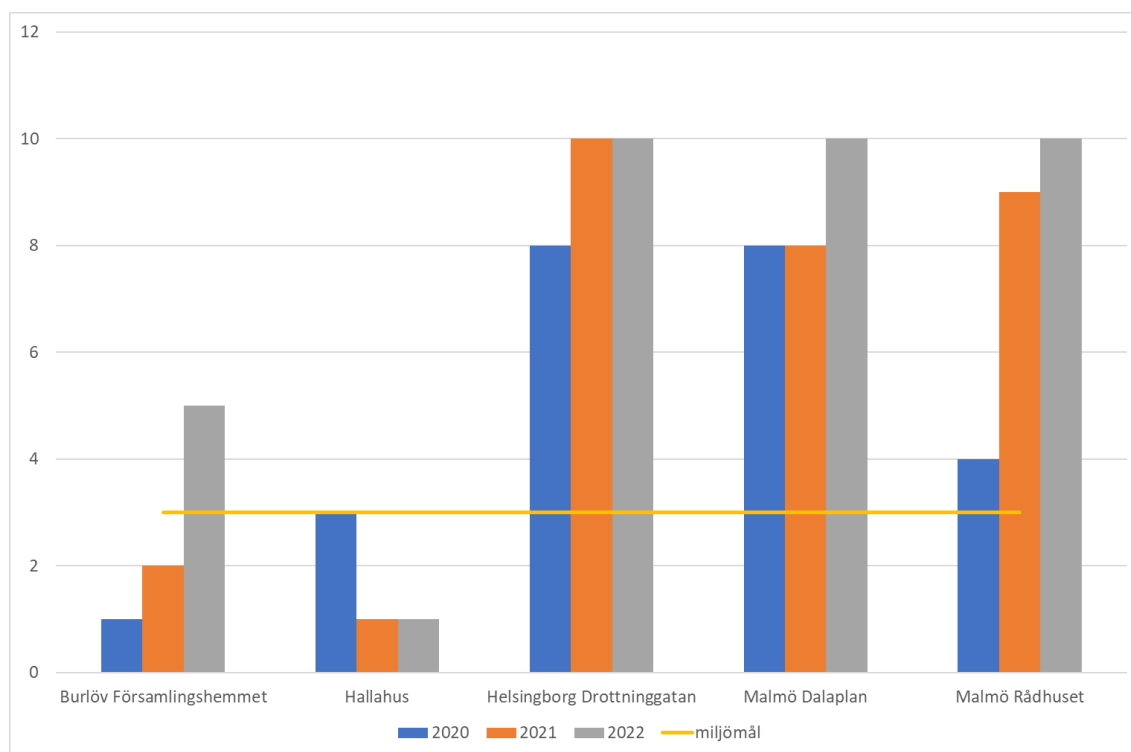


Diagram 2: Antall dygn per år som dygnsmedelvärdet av partikelhalter (PM_{2,5}) i luft har överskridit gränsvärdet 25 µg/m³ under åren 2020-2022. Enligt miljömålspreciseringen får gränsvärdet överskridas högst 3 gånger per år. Alla stationer utom Hallahus är urbana mätstationer. Källa: SMHI, <http://www.smhi.se/datavardluft>.

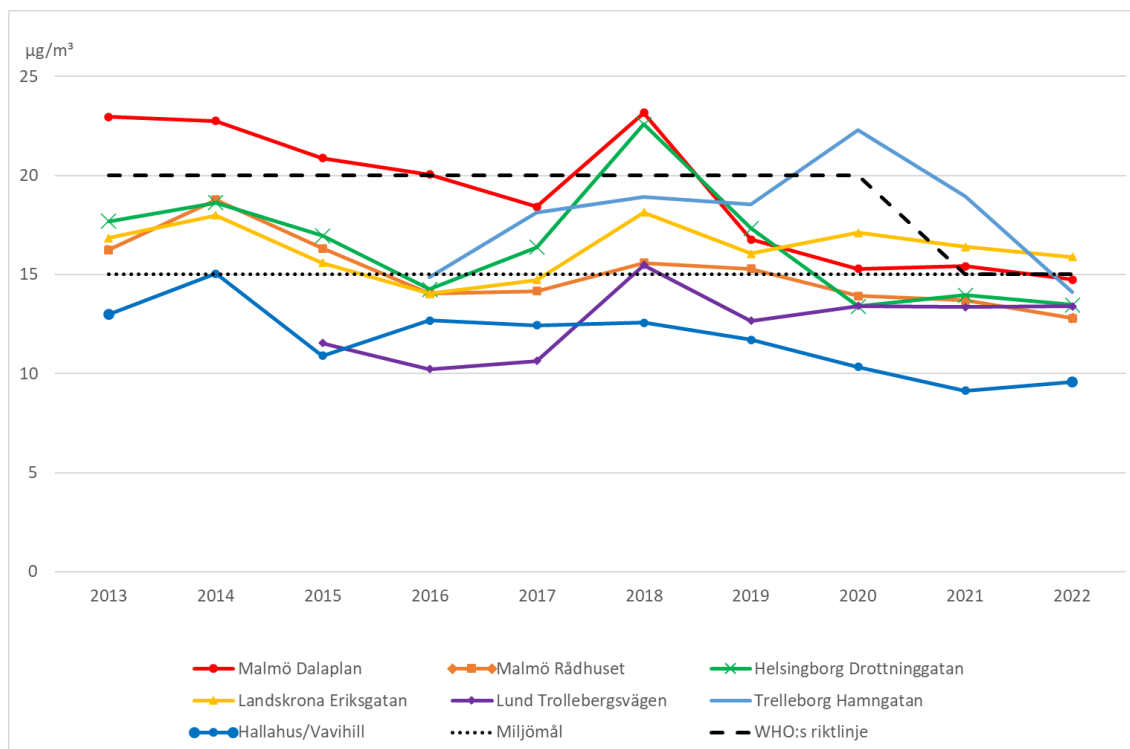


Diagram 3: Det uppmätta årsmedelvärdet för lufthalterna av PM10 under 2022 låg under miljömålets precisering och WHO:s riktlinjer på samtliga av länets mätplatser, med undantag för Eriksgatan i Landskrona. Källa: SMHI, <http://www.smhi.se/datavardluft>.

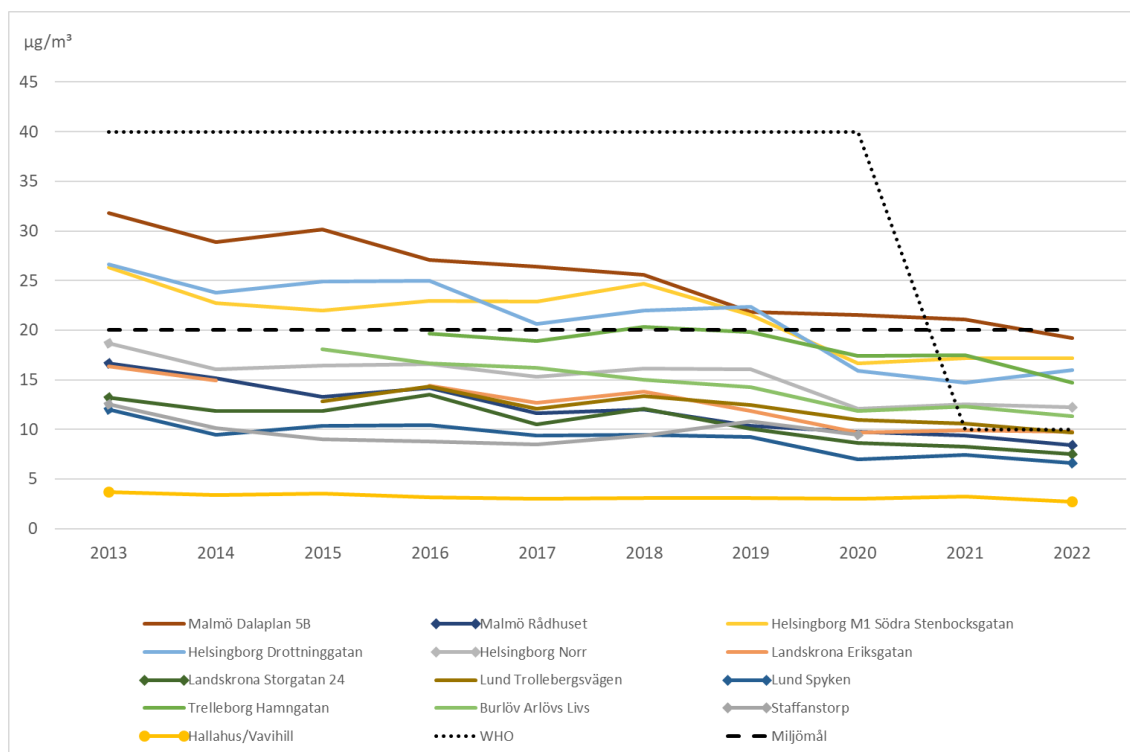


Diagram 4. Under år 2022 låg årsmedelvärdet för lufthalterna av kvävedioxid vid samtliga Skånes mätplatser under 20 µg/m³. Miljömålets precisering uppfylls, men på flera håll överskrids samtidigt WHO:s riktvärde satt vid 10 µg/m³. Källa: SMHI, <http://www.smhi.se/datavardluft>.

6 Bara naturlig försurning i Skåne

6.1 Sammanfattning för Bara naturlig försurning i Skåne

Ungefär 35 procent av sjöarna i norra Skåne är försurade, men sakta minskar det försurande nedfallet. Det åtgärdsarbete som Länsstyrelsen Skåne bedriver, kalkning, kommer i ytterligare 20-30 år vara den viktigaste åtgärden för att skapa en livskraftig biologi i sjöar och vattendrag. Minskningen av försurande nedfall gör att skogsbrukets försurande roll kommer få en större betydelse i framtiden och åtgärder såsom askåterföring på skogsmark måste öka avsevärt.

6.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning i Skåne

Redovisa utvecklingen i miljön och om miljö kvalitetsmålet nås enskilt genom att skriva detta med ord:

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

6.3 Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning i Skåne

Många av de åtgärder som redovisas under miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* bidrar även till att uppnå målet för *Bara naturlig försurning*. Här listas enbart de åtgärder som genomförts i Skåne som primärt är kopplade till målet *Bara naturlig försurning*.

6.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Efter kalibreringen av länets 16 automatiska kalkdoserare fungerar dessa nu bra, och mängden kalk doseras optimalt och stämmer bra med kalkningsbehovet. Måluppfyllelsen i de skånska vattendragen var 2021 uppe i hela 90 procent, vilket visar att kalibreringen tar tid eftersom de naturliga systemen behöver tid att reagera. Dock har en minskad tilldelning av ekonomiska medel lett till att en del målområden kommer behöva sluta kalkas. En översyn över vilka områden detta ska gälla pågår, men främst kommer kalkningen upphöra i de områden där effekten inte är tydlig och måluppfyllelsen inte nås. I en del av dessa områden ser man dessutom ingen negativ påverkan av försurningen på fiskbeståndet trots att målvärdet för pH inte nås. Vad neddragningarna kommer ha för effekter på Skånes försurningspåverkade vatten får alltså framtiden utvisa.

6.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kalkning av sjöar och vattendrag har sedan lång tid tillbaka varit den mest riktade åtgärdsformen mot försurning. I Skåne är kommunerna Ängelholm, Hässleholm, Osby, Östra Göinge och Bromölla huvudmän för kalkningsverksamheten. År 2022 kalkades 1 772 ton kalk ut i skånska sjöar och vattendrag av kommunerna (2021 kalkades 1851 ton och 2020 kalkades 2 126 ton) För år 2022 registrerade nederbördsstationen i Osby 720 mm nederbörd (2021; 709 mm, 2020; 830 mm). Se diagram 1 Eftersom Skåne har 16 flödesreglerade kalkdoserare blir mängderna starkt korrelerade med nederbörden. Att kalkningen har positiv effekt råder det inget tvivel om, men biologiskt visar

kalkningen inte alltid den förväntade, positiva effekten, och där återhämtning sker går den vanligen långsamt.

6.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Som kompensation för uttag av biomassa ur skogen sker askåterföring. Genom askåterföring återförs såväl baskatjoner, som motverkar försurning, som näring. Under 2021 återfördes 5 879 ton aska på 1 826 hektar skogsmark, vilket är en minskning jämfört med året innan. Omfattningen av askåterföringen styrs av marknaden.

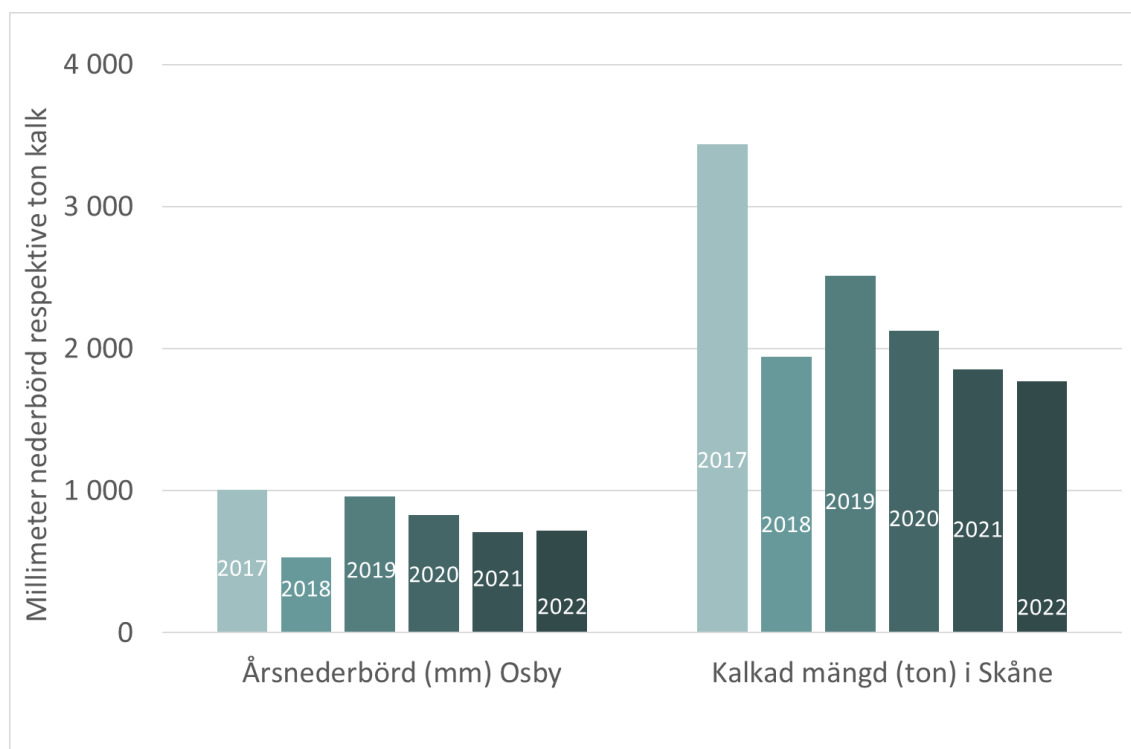


Diagram 1: I Skåne finns det 16 flödesreglerade kalkdoserade, dvs vid högre flöden sprids mera kalk än vid lägre flöden. Diagrammet visar årsnederbörden mätt vid en station i Skåne och den totala mängden spridd kalk per år under åren 2017–2022. Källa: Länsstyrelsen Skåne.

6.4 Tillstånd och målbedömning för Bara naturlig försurning i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att miljökvalitetsmålet inte kommer kunna nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Efterhand som nedfallet av svavel och sjöfartens försurande utsläpp minskar, kommer skogsbrukets påverkan på markförsurningen att relativt sett öka i betydelse i framtiden. Därför kommer en viktig framtida insats vara att öka askåterföringen i de skogsmarker som är försurade. Det som hindrar denna utveckling idag är att det saknas ekonomiska incitament för att öka askåterföring i de områden där det behövs.

Det är i norra Skåne som skogsmarken är mycket starkt försurningspåverkad och många sjöar där visar fortsatt på betydande försurningspåverkan. Den naturliga återhämtningen i marken är mycket långsam och även om den negativa försurningstrenden i avrinnande skogsmarksvatten kan ha brutits i några skogsmarksområden läcker stora skogsmarktytor fortfarande kväve. Trots det pekar de genomförda insatserna och den påbörjade förändringen på att utvecklingen går åt rätt håll, om än långsamt.

6.4.1 Svavelnedfallet minskar och pH ökar i skånska sjöar och vattendrag

Lufthalterna av svaveldioxid, SO₂, har sedan 2001 minskat på ett statistiskt säkerställt vis vid två mätplatser i Skåne, med mellan 53 och 63 procent³². Svavelhalter och syrakoncentrationer minskar också i okalkade referensvatten³³.

De rapporterade utsläppen av SO₂ inom EU-28 har under perioden 1996–2017 minskat med 89 procent och i Sverige under motsvarande period med 71 procent. För perioden 2001–2017 är motsvarande siffror 83 respektive 62 procent.

Jämfört med Europa har lufthalterna av SO₂ i Skåne län minskat i betydligt lägre takt, vilket kan bero på en större påverkan av utsläpp från fartygstrafiken runt de skånska kusterna.

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på 2,5 kg svavel/hektar och år. För 2021/2022 var medelvärdet 1,5 kg/hektar³⁴. Sett över tid har minskningen varit signifikant^{35, 36}. Se diagram 2

6.4.2 Skånsk skogsmark läcker kväve och aluminium

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på 5 kg kväve/hektar och år. För 2021/2022 var medelvärdet 8,6 kg/hektar. Överskottet ackumuleras i skogsmarken och riskerar i framtiden urlakas och bidra till ökad försurning. Se diagram 3

Även om kvävenedfallet i sydvästra Sverige har minskat med cirka 30 procent under 2000-talet, syns det inte i de båda skånska ytor där kvävenedfall mäts.

Inom ramen för Skånes luftvårdsförbund³⁷ följs nedfall av svavel och kväve i skogsmark och på öppna ytor. Variationen mellan samtliga mätplatser i länet ligger på mellan 6 och 20 kg kväve per hektar och år och ingen förändring över tid kan urskiljas^{38 39}.

Idag läcker kväve och oorganiskt aluminium från flertalet av skogsmarksytorna, vilket påverkar vattenlevande djur. Medelhalten av löst aluminium i vattnet ligger i flera områden på eller långt över den föreslagna kritiska gränsen. Även i kalkade vatten återhämtar sig biologin långsamt.

6.4.3 Reglera skogsavverkning i försurningskänsliga områden

Då försurningspåverkan från skogsbruket är stor i norra Skåne skulle övergång till gallringsavverkning och ett ökat inslag av lövträd vara bättre ur ett försurningsperspektiv.

Inom försurningskänsliga områden bör enbart uttag av stamved ske och uttag av grenar och toppar (GROT) starkt begränsas, och askåterföring bör göras i rätt områden såsom de försurningskänsliga områdena i norra Skåne, men Skogsstyrelsen saknar möjligheter att

³² Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019). [Här är länk till källan.](#)

³³ SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, *Institutionen för vatten och miljö*. [Här är länk till källan.](#)

³⁴ Försurning och övergödning i södra Sverige. Resultat från Krondroppsnätet till och med 2021/22. [Rapporten kan laddas ner från DiVA](#)

³⁵ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). *Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv*. [Här är länk till källan.](#)

³⁶ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019) . [Här är länk till källan.](#)

³⁷ Skånes luftvårdsförbund, <https://www.skaneluft.se/>

³⁸ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). *Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv*. [Här är länk till källan.](#)

³⁹ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019). [Här är länk till källan.](#)

ställa sådana krav. Verktyg skulle behöva tas fram för att reglera GROT-uttag och askåterföring.

GROT-uttaget styrs av marknaden och då framför allt av priset på alternativa bränslen. Mellan 2014 och 2019 (efter 2019 finns ingen statistik) har uttaget av GROT sjunkit drastiskt, bland annat som ett resultat av sämre förtjänst vid försäljning. GROT används även för att minska körskador i skogen.

Askåterföringen har ökat i Skåne från nivåer på runt 400 hektar mellan 2014–2016 till 2490 hektar 2020, men föll till 1826 hektar under 2021.

Kväveöverskott i skogsmark leder till ytterligare markförsurning när reducerat kväve oxideras, och läckaget kan öka vid avverkning. På så vis motverkar uttag av biobränslen målet Bara naturlig försurning.

6.4.4 Fortsätt kalka försurade vatten

Sjöar och vattendrag kommer att vara försurningspåverkade även efter 2030 och kalkning kommer förbli en viktig åtgärd för att kunna nå miljömålet Bara naturlig försurning. Återhämtning kan delvis ske naturligt genom vittring av berggrunden, men det går långsamt.

6.4.5 Biologisk återställning

Effekten av kalkningen möjliggör goda livsbetingelser på flera håll och därför är det viktigt att skapa förutsättningar för biologin att sprida sig till dessa områden genom att till exempel underlätta fiskvandring.

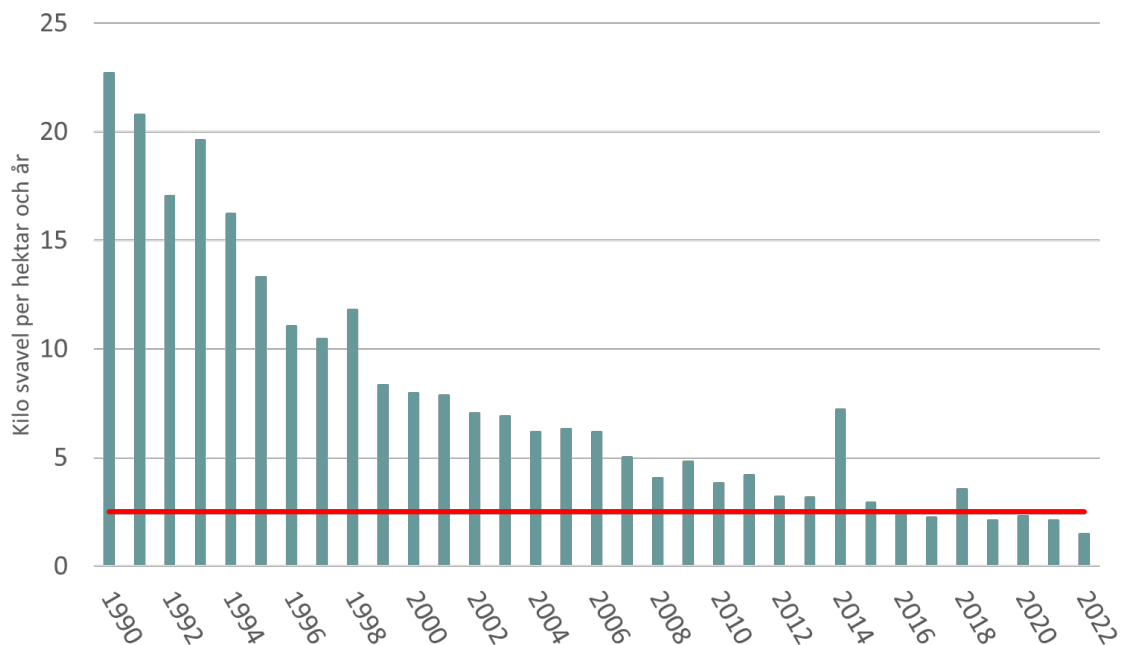


Diagram 2. Nedfall av svavel i Skåne, 1990–2022. Källa: IVL Svenska Miljöinstitutet. Data från mätningar i granskog inom Krondroppsnätet.

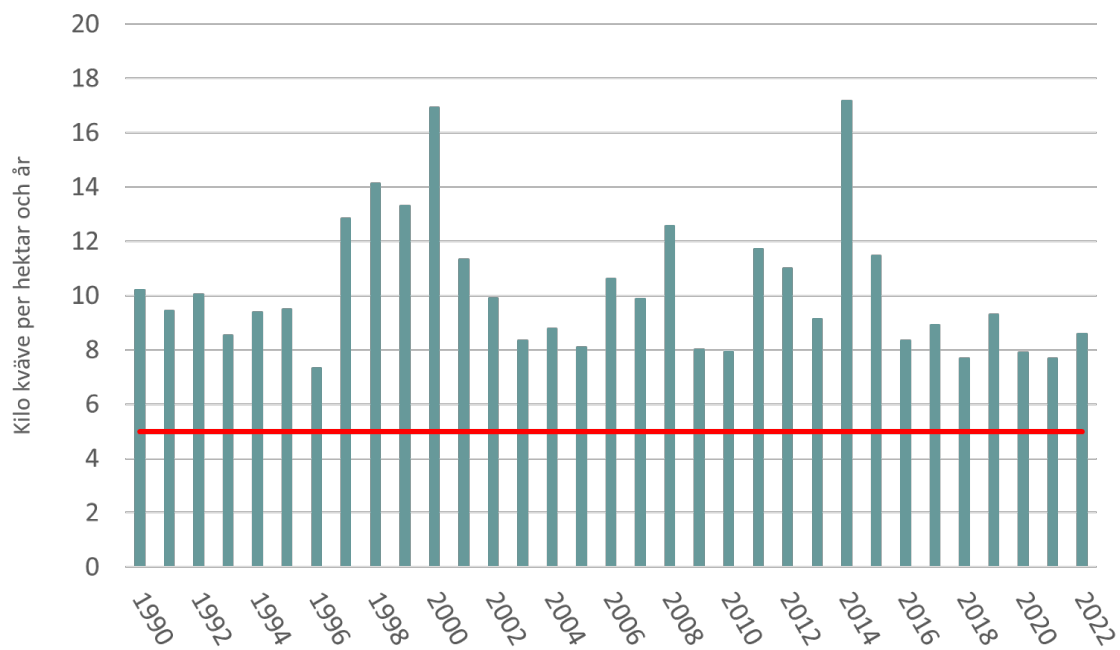


Diagram 3. Nedfall av kväve i Skåne, 1990-2022. Källa: IVL Svenska Miljöinstitutet. Data från mätningar på öppet fält inom Krondroppsnetet.

7 Giftfri miljö i Skåne

7.1 Sammanfattning för Giftfri miljö i Skåne

Skåne är ett län med intensivt jordbruk, stor andel livsmedelsindustri och kemisk industri och bitvis hög befolkningstäthet. Detta gör att tillsyn över jordbruk och industri samt strategiska insatser gentemot allmänhetens beteendemönster är viktiga åtgärder för att uppnå en Giftfri miljö. Infriandet av en Giftfri miljö kräver dock internationella och nationella överenskommelser, innovationer, och ett ambitiöst miljöarbete från alla aktörer i hela produktions- och konsumtionskedjan.

7.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

7.3 Åtgärdsarbete för Giftfri miljö i Skåne

Kemikaliefrågan ligger i fokus i Skåne och ett flertal projekt och punktinsatser genomförs för att reducera risker från kemikalier.

7.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skånes miljötillsyn har under 2023 haft ett fortsatt fokus på recipientkontroll och utsläpp till vatten, vilket på sikt förväntas ge bättre inblick i hur dessa kontroller fungerar i länet. Som en följd effekt kan vi få en bättre bild av statusen i länets vattenrecipienter.
- Vid prövning av tillstånd enligt miljöbalken arbetar Länsstyrelsen Skåne för att farliga kemiska ämnen inte ska tillåtas förekomma inom ramen för nya tillstånd, om de inte är absolut nödvändiga. Länsstyrelsen Skåne arbetar också aktivt för att vid tillståndsprövningen föreskriva villkor om att fasa ut farliga ämnen.
- Genom behörighetsutbildningarna för användning av bekämpningsmedel har Länsstyrelsen Skåne nått 789 personer under 2022-2023. Effekten av det är att lantbrukare i länet hålls uppdaterade om hur de ska agera för att användningen av bekämpningsmedel i länet inte ska förorena vattendragen mer än nödvändigt.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2022-2023 genomfört uppföljande provtagningar och analyser av förekomsten av bekämpningsmedel i tretton skånska vattendrag. Resultatet visar att bekämpningsmedel förekommer i alla dessa vattendrag. Halterna varierar dock mycket över tiden.
- Det tidigare tillsynsprojektet för integrerat växtskydd har följts upp, och resultatet visar att 98 procent av lantbrukarna som kontrollerades uppfyllde kraven för säker spridning av bekämpningsmedel.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Trelleborgs kommun särskilt drivit på arbetet med sanering av det kraftigt förorenade före detta gasverksområdet i Trelleborg, och har under det senaste året avslutat saneringen. Målet var att marken ska bli tillräckligt ren för att kunna bebyggas med bostäder, och det målet anses nu vara uppnått.
- Länsstyrelsen Skåne har under det senaste året startat upp arbetet med två regeringsuppdrag som syftar till att kartlägga och inventera områden som är förorenade med per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS) och förorenade sediment. För PFAS-uppdraget är Länsstyrelsen Skåne samordnare för länsstyrelsernas

gemensamma arbete. Arbetet ska i förlängningen leda till åtgärder i form av sanering och till kunskap om hantering av förorenade områden.

7.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Helsingborgs stad har under 2023 reviderat sina riktlinjer för konstgräsplaner för att minska spridningen av mikroplaster, samt fokuserat sin miljötillsyn på att minska läckage av bekämpningsmedel från växthusverksamheter. Staden har också riktat särskilt fokus i sin tillsyn över kemikaliehantering gentemot verksamheter som ligger inom vattenskyddsområden.
- Inom Söderåsens Miljöförbund (som representerar Klippans kommun, Perstorps kommun, Svalövs kommun och Örkelljunga kommun) fokuseras tillsynen på minskad kemikalieanvändning samt på försäljning av bekämpningsmedel.

7.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Flera större bolag har i samband med tillståndsprovning enligt miljöbalken självmant föreslagit strängare krav på sina egna utsläpp, baserat på att teknikutveckling och bättre reningsmetoder medför större möjligheter att sänka utsläppen.

7.4 Tillstånd och målbedömning för Giftfri miljö i Skåne

Miljö kvalitetsmålet kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder, men det finns för närvarande många åtgärder på plats som kommer att leda till en förbättring. Giftfri miljö är ett mål vars infriande kräver internationella överenskommelser och lång återhämtningstid. Befintliga underlag behöver sammanställas och kompletteras såväl nationellt som regionalt för att utvecklingen i miljön ska kunna bedömas. I dagsläget uppfyller ingen av Skånes vattenförekomster god kemisk status enligt miljö kvalitetsnormerna, vilket främst beror på kvicksilver och polybromerade difenyletrar⁴⁰. Båda dessa föroreningar utgör globala problem. Utöver detta finns det ett flertal vattenförekomster i Skåne som inte bedöms uppnå god status avseende miljögifter på grund av lokala utsläppskällor.

I Skåne minskar för närvarande antalet lantbrukare som söker stöd för ekologisk produktion, och försäljningen av bekämpningsmedel ökar⁴¹. Dessutom ökar andelen höstsådda grödor, vilket leder till besprutning mot ogräs under hösten, vilket i sin tur ökar risken för utlakning av bekämpningsmedel. I analyser av grundvatten som genomförts sedan 2021 noteras också bekämpningsmedel och deras metaboliter i förhöjda halter, vilket indikerar att utvecklingen rör sig åt fel håll.

De viktigaste åtgärderna är att reducera utsläpp från industrier, lantbrukarna fortsätter att arbeta enligt principerna för ett integrerat växtskydd, öka antalet vattenskyddsområden och se till att alla vattenskyddsområden har tillräckliga skyddsföreskrifter, minska slamspridningen, öka andelen ekologiskt odlad mark och efterbehandla fler förorenade områden.

7.4.1 Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Kunskapen om de kemiska ämnena har ökat men är fortfarande otillräcklig. Målet om att minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen är beroende av fortsatta miljötekniska innovationer, en ökad ambitionsnivå i samhället med ändrade

⁴⁰ Vatteninformationssystem Sverige, viss.lansstyrelsen.se. [Här är länk till källa.](#)

⁴¹ Stefan Strähle, enhetschef, Enheten för jordbrukarstöd – handläggning, Länsstyrelsen Skåne

konsumtionsvanor och minskade utsläpp från industrin, minskad förekomst av långväga transporter och minskat användande av fordon med dieseldrivna motorer.

7.4.2 Användningen av särskilt farliga ämnen

Tack vare skarpare lagstiftning kan användningen av särskilt farliga ämnen förväntas minska framöver. Nya farliga ämnen kan i framtiden identifieras till följd av nytt dataunderlag som resulterar i nya bedömningar, men processen är långsam. Regionalt pågår mycket arbete beträffande utfasning av farliga ämnen samt hantering av kemiska produkter, och det arbetet behöver aktivt upprätthållas inom tillsynen av miljöfarlig verksamhet. Lagstiftningen behöver också skärpas ytterligare om utfasningsarbetet ska komma igång i tillräcklig utsträckning för att miljömålet ska kunna nås. Även verksamhetsutövare behöver i högre utsträckning ta initiativ till ytterligare utfasning. Farliga ämnen är vanligt förekommande i bekämpningsmedel, och tillämpning av integrerat växtskydd är en viktig del av att minska användningen av särskilt farliga ämnen.

7.4.3 Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Det saknas regionalt underlag för att bedöma preciseringen.

7.4.4 Förorenade områden

Enligt preciseringen ska förorenade områden vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön. För att uppnå detta behöver saneringstakten öka⁴². Enligt nya miljödomar är verksamhetsutövarens ansvar mindre än i tidigare praxis, och bidragsmedel kan därför komma att krävas i större omfattning än tidigare. Det statliga bidraget behöver därför öka. Även resurserna för regionalt och lokalt tillsynsarbete behöver stärkas för att öka antalet privatfinansierade saneringar.

7.4.5 Kunskap och information om miljö- och hälsofarliga ämnen

Det genomförs i dagsläget många insatser för att öka informationsflödet och höja kunskapsnivån beträffande miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis omfattande arbete med behörighetsutbildningar för hantering och användning av bekämpningsmedel och information om kemikalier i skolmiljöer. Trots det är bedömningen att den generella kunskapen om miljö- och hälsofarliga ämnen fortfarande är alltför låg, sett till hela kemikaliekedjan från kemiska produkter till kemiska ämnen i varor. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

7.4.6 Information om farliga ämnen i material och produkter

Det sker mycket beträffande information om miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis information om kemikalier i skolmiljöer och tidigare insatser gällande konsumenters rättigheter att ta del av information om farliga ämnen i varor som inhandlas. Trots det är både tillgång till och efterfrågan på information fortfarande alltför liten, och kunskapsnivån hos de aktörer som borde kunna förmedla uppgifter om farliga ämnen i material och produkter, främst importörer och distributörer, är alltför låg. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

⁴² Miljömålsindikatorn *Förorenade områden* på sverigesmiljomal.se. [Här är länk till källa.](#)

8 Skyddande ozonskikt i Skåne

8.1 Sammanfattning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Vid mitten av 1900-talet började ämnen som har en nedbrytande effekt på ozonskiktet att tillverkas och släppas ut. Tack vare internationellt arbete och effektiv reglering genom lagstiftning finns tecken på att ozonskiktet börjar återhämta sig. En säkerställd återväxt väntas först under 2030-talet.

8.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Miljömålet Skyddande ozonskikt bedöms endast på nationell nivå.

8.3 Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt i Skåne

- Informationsinsatser från Naturvårdsverket och Boverket har liksom tidigare år genomförts med fokus på hantering och omhändertagande av rivningsavfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen.

8.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Sedan 2011 har tillsynsinsatser riktade mot gränsöverskridande transporter av avfall (GRÖT) genomförts för att hindra illegal transport av avfall, till exempel kylmöbler. Insatserna har skett i samverkan mellan Tullverket, Polisregion Syd, Kustbevakningen, kommunerna, Länsstyrelsen Skåne och Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål. De senaste åren har vi observerat en minskning av antalet transporter av avfall med ozonnedbrytande ämnen. Minskningen beror sannolikt till stor del på variationer inom de kontrollerade flödena. Men även på att det finns flödesvägar som inte kontrolleras. Kontrollerna för att stoppa avfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen behöver utökas de kommande åren, både för export ut från EU och vid gränsövergångarna till andra EU-länder, till exempel vid de sydsvenska hamnarna och Öresundsbron. Strävan är att fortsätta med utökade projekt riktade till platser och verksamheter där avfallet uppstår från början genom de extra resurser som erhållits de senaste åren och där hela den nya tillsynsregionen syd för GRÖT omfattas, det vill säga även Blekinge, Kalmar och Kronobergs län.
- Inom det nationella projektet Greppa Näringen erbjuds rådgivning för att minska påverkan på klimatet i olika tematiska utbildningar till lantbrukare. Syftet är att lantbrukarna genom bland annat ny kunskap ska bidra till att minska utsläppen av kväveföreningar och lustgas. Länsstyrelsen Skåne har medverkat i projektet sedan 2010.
- Vid prövning av miljöfarlig verksamhet vid miljöprövningsdelegationen bedöms frågan om utsläpp av lustgas till luft. Vid behov föreskrivs villkor som begränsar vilka halter utsläppen får ha. Länsstyrelsen följer därefter upp att villkoren följs inom ramen för sin tillsyn och även vid den årliga granskningen av miljörapporteringen.

8.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Beträffande återvinning av kylmöbler och köldmedia kontrollerar tillsynsmyndigheter såsom Transportstyrelsen, Länsstyrelsen och de kommunala miljöförvaltningarna verksamhetsutövarnas årliga köldmedierapporter så att läckagekontroll har utförts med rätt tidsintervall. Tillsynsmyndigheterna kontrollerar även att certifierad personal

och företag utfört service samt tagit hand om avfallet på ett korrekt sätt. Då klorfluorkolväten (HCFC) fick användningsförbud från och med 1 januari 2015 kontrollerar man även särskilt att dessa inte längre används. Dessutom bedrivs tillsyn vid återvinningscentraler och avfallshanterande företag.

8.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Bygg- och rivningsföretag har skyldighet att se till att isolermaterial med ozonnedbrytande ämnen hanteras på rätt sätt och omhändertas på ett ändamålsenligt sätt.

8.4 Tillstånd och målbedömning för Skyddande ozonskikt i Skåne

Målet bedöms inte regionalt, men enligt Naturvårdsverkets bedömning förväntas en säkerställd återhämtning av ozonskiktet ske någon gång under 2030-talet.

Prognosen förutsätter att arbetet inom FN beträffande Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. Tidigare har utvecklingen bedömts vara positiv men utvecklingen bedöms nu ha en neutral utveckling på grund av osäkerheter i mätningar och klimatförändringar.

På såväl regional som nationell nivå har användningen av ozonnedbrytande ämnen stadigt minskat till följd av lagstiftning och internationella överenskommelser enligt Montrealprotokollet.

Undantaget är lustgas för vilket både utsläpp och halter ökar. Utsläppen av lustgas, som inte regleras i Montrealprotokollet utan i Kyotoprotokollet, är i dag större än för någon annan ozonnedbrytande gas med hänsyn till dess ozonnedbrytande potential.

Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation arbetar kontinuerligt med att så långt som möjligt begränsa utsläppen av lustgas genom villkorsskrivning och teknikkrav. Utsläpp av lustgas kan till exempel uppkomma i de förbränningsanläggningar som använder urea som reduktionsmedel för att minska utsläppen av kväveoxider (NO_x). I dessa fall föreslår Länsstyrelsen Skåne/föreskriver Miljöprövningsdelegationen så låga utsläppsvillkor som är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga. Lustgas uppkommer också vid lagring och spridning av gödsel. För detta sätts normalt inga specifika villkor för att begränsa utsläppen av lustgas, men utsläppen begränsas genom de villkor som föreskrivs för lagringen och spridningen av gödseln.

Det finns en risk att nya ozonnedbrytande ämnen produceras och släpps ut i atmosfären. Ytterligare insatser krävs dessutom för kvarvarande användning och omhändertagande av förbrukade produkter innehållande ozonnedbrytande ämnen. Till exempel har en utvärdering av återvinning ur byggisolering visat att 90 procent av klorflourkarboner (CFC) i byggisolering inte omhändertas. Riktad information till företag i bygg-, rivnings- och avfallsbranschen i Skåne skulle öka medvetenheten om de här problemen på ett tydligare sätt. Naturvårdsverkets vägledning är ett stöd i det arbetet.

Avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen i kyl-, klimat- och värmepumpsanläggningar går framåt och ämnena har stadigt minskat sedan användningsförbudet för klorflourkarboner trädde i kraft 1999 och sedan förbud mot påfyllning av mjuka klorflourkolväten började gälla 2002. Endast en mindre andel av anläggningarna innehåller idag klorflourkolväten, och omhändertagandet sker reglerat. De svenska utsläppen av ozonnedbrytande ämnen består i stort sett uteslutande av utsläpp av

klorflourkarboner från befintliga och uttjänta produkter. Dessa utsläpp minskar kontinuerligt.

Ozonnedbrytande ämnen kan även finnas i till exempel isoleringsmaterial i byggnader, fjärrvärmerör samt i applikationer inom försvaret. Utbyte av sådant material kan ta lång tid. Kunskap om var och i vilka mängder de ozonnedbrytande ämnena finns är viktiga för att förhindra utsläpp. Korrekt omhändertagande av uttjänta material är också en viktig del i detta arbete, liksom insatser för att undersöka och förhindra illegal handel och införsel/utförsel av ämnena.

För kvarvarande ozonnedbrytande ämnen krävs fortsatt arbete och omhändertagande på ett miljöriktigt sätt. Det är också viktigt att exporterade kylmöbler som innehåller ozonnedbrytande ämnen hindras från att nå länder i Asien och Afrika eftersom avfallet där inte omhändertas på ett miljöriktigt sätt, vilket leder till risk för utsläpp av miljöfarliga ämnen.

9 Säker strålmiljö i Skåne

9.1 Sammanfattning för Säker strålmiljö i Skåne

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter att öka. En olycka i ett kärnkraftverk i annat län eller land skulle medföra risk för omfattande exponering av joniserande strålning. Länsstyrelsen arbetar med beredskap avseende utsläpp av radioaktiva ämnen. Lunds kommun och Räddningstjänsten Syd arbetar med beredskapen för en olycka vid European Spallation Source. Uppmätta värden från magnetfält klarar aktuella gränser. Daglig exponeringen från UV-strålning kan minskas via information till allmänheten.

9.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö i Skåne

Miljömålet Säker strålmiljö bedöms endast på nationell nivå.

9.3 Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö i Skåne

Miljömålsarbetet inom Säker strålmiljö bedöms ha störst påverkan på Mål 3 Hälsa och välbefinnande, i Agenda 2030. Kopplingar kan även göras till de globala målen 6, 8, 9, 11, 12 och 14.

9.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

På regional nivå arbetar Länsstyrelsen Skåne med beredskap avseende utsläpp av radioaktiva ämnen. Det är ett ständigt pågående arbete. Beredskapen är inriktad dels på att hantera större utsläpp av radioaktiva ämnen som är av sådan omfattning att det behövs skyddsåtgärder för allmänheten, dels situationer då överhängande fara för ett sådant utsläpp föreligger.

- På senare tid har Länsstyrelsen bland annat arbetat med de nya beredskapszoner som införts i och med en förändring i 4 kap 24-28 §§ Förordning (2003:789) och skydd mot olyckor⁴³, där en planeringszon nu omfattar Båstads kommun. Länsstyrelsens roll är att förbereda för att kunna vidta vissa skyddsåtgärder så att allmänheten kan skyddas vid ett utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning. Finansiering görs genom ordinarie rambudget. Arbetet är påbörjat tillsammans med Båstads kommun och Länsstyrelsen i Hallands län. Effekten förväntas vara en höjd säkerhet för invånare i Båstads kommun.
- Det är i dagsläget svårt att bedöma riskbilden för terror eller olyckor med herrelösa strålkällor. Länsstyrelsen Skåne samarbetar regionalt med polis, räddningstjänst och Region Skåne inom området farliga ämnen som även omfattar olyckor med strålkällor, då ansvaret för händelser med dessa strålkällor ligger på polisen vid terrorhändelser och kommunal räddningstjänst vid andra olyckor.

9.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Lunds kommun har tagit fram en beredskapszon för European Spallation Source (ESS) i Lund, eftersom Strålsäkerhetsmyndigheten beslutat placera anläggningen i beredskapskategori 2⁴⁴.

⁴³ [Förordning om skydd mot olyckor](#)

⁴⁴ Läs mer om begreppet "Beredskapskategori" på www.stralsakerhetsmyndigheten.se.

- Ett exempel på en kontinuerligt pågående åtgärd för att minska människors exponering för UV-strålning från solen är att redan i planeringsstadiet planlägga för skuggiga platser på skolgårdar och offentliga platser.

9.3.3 Övriga åtgärder

- Räddningstjänsten Syd har börjat bygga upp förmågan att hantera ett utsläpp av radioaktiva ämnen från ESS, och Länsstyrelsen Skåne följer arbetet.

9.4 Tillstånd och målbedömning för Säker strålmiljö i Skåne

Det finns inget som tyder på att miljö kvalitetsmålets precisering om hudcancer kommer att nås till år 2030. Trots att medvetenheten om solvanor ökat något fortsätter antalet fall av hudcancer att öka i hela landet. Miljö kvalitetsmålets komplexitet innebär att det inte går att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

9.4.1 Individens exponering för skadlig strålning och utsläpp av radioaktiva ämnen.

För strålning från kärnkraft, transporter av farligt gods och arbetsmiljöer där strålning material hanteras kan Länsstyrelsen Skåne sätta in förebyggande och skyddande åtgärder med stöd av lagstiftning.

Risken för utsläpp av radioaktiva ämnen har minskat sedan kärnkraftverket i Barsebäck stängdes ned. För närvarande körs servicedrift på verket, och allt högradioaktivt avfall är borta. Det mellanradioaktiva avfallet monteras ned, mellanlagras i slutna behållare, och ska i framtiden föras bort till slutförvaring. Strålsäkerhetsmyndigheten har bedömt att riskerna av nedmonteringen är hanterbara. Den 1 juli 2016 invigde Barsebäck Kraft AB (BKAB) sitt temporära interndelslager där reaktordelarna från Barsebäck 1 och Barsebäck 2 ska förvaras i väntan på att anläggningen Slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall (SFR) står färdig vid Forsmark. Nedmontering av mellanradioaktivt material, såsom delar från reaktorerna, sker nu när det nya mellanlagret blivit färdigställt.

På lokal nivå har kommunerna en viss beredskap att hantera mindre utsläpp av radioaktiva ämnen inom kommunen och länet.

9.4.2 Hudcancer orsakad av UV-strålning

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter öka⁴⁵, och antalet nya fall årligen i Skåne ligger över riksgenomsnittet. Den allvarligaste formen, malignt melanom, är en elakartad tumörsjukdom som lätt bildar metastaser, vilket medför att sjukdomen sprider sig i kroppen.

Sjukdomsstatistiken beskrivs genom så kallad åldersstandardiserad incidens, det vill säga antal diagnostiserade fall av hudtumörer per 100 000 invånare och år ålderskorrigerat till befolkningen år 2000. I Skåne var antalet nya fall under 2021 för malignt melanom 53 för kvinnor och 71 för män. Trenden är ökande. Se diagram 1.

Solens UV-strålning är den främsta orsaken till hudcancer. Upprepade brännskador av solen, särskilt under barn- och ungdomsåren, ökar risken för malignt melanom. Det finns en fördröjning mellan exponering för UV-strålning och insjuknande i hudcancer vilket innebär att dagens insjuknande i hudcancer kan återspegla en exponering för UV-strålning som har inträffat tiotals år tidigare. Att ändra människors attityd och beteende gentemot sol och UV-strålning tar tid men är grundläggande för att uppnå preciseringen.

⁴⁵ Läs mer om miljömålsindikatorn Hudcancerfall i Skåne på sverigesmiljomal.se.

Information och råd om solning finns bland annat på Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats⁴⁶.

I barnmiljöhälsoenkäten Skåne 2021⁴⁷ är den övergripande bilden att medvetenheten om solens risker ökar bland vårdnadshavare. 31 procent av vårdnadshavarna uppger att deras barn bränt sig i solen minst en gång de senaste 12 månaderna. I miljöhälsoenkäten för barn 2011 svarade 36 procent av de skånska vårdnadshavarna att deras barn bränt sig i solen minst en gång de senaste 12 månaderna, se diagram 2. Resultaten tyder samtidigt på en riskfylld solexponering för barnen, främst vid vistelse i länder med starkare sol men även på hemmaplan. Det är viktigt att tänka på att vår solexponering kan komma att öka med ökad klimatpåverkan och att en betydande andel barn fortfarande bränner sig i solen varje år. Solskydd är därför en fortsatt aktuell fråga och man bör informera barn från tidig ålder, till exempel via förskolan, om solens risker för att grundlägga bra solvanor.

9.4.3 Exponering för elektromagnetiska fält

Allmänhetens exponering för elektromagnetisk strålning är för de flesta användningsområden mycket låg jämfört med gällande referensvärden.⁴⁸ Undersökningen gäller Sverige som helhet; för Skåne ingår kommunerna Helsingborg och Malmö. Sammanfattningsvis visar rapporten tydligt att exponeringen för radiovågor generellt är högre i tätorter än i glesbygden men att samtliga mätvärden ligger under gällande referensvärden⁴⁹.

Dagens samhällsutveckling kommer att generera mer elektromagnetisk strålning; i vissa fall kan dock ny förbättrad teknik innebära att exponeringen istället minskar. Utvecklingen och utbyggnaden av femte generationens mobiltelefonisystem 5G använder, liksom tidigare generationers system, radiovågor för att överföra informationen trådlöst. Strålsäkerhetsmyndigheten samlade bedömning är att det inte finns någon strålskyddsmässig grund för att avstå från införandet av 5G. Detta gäller förutsatt att mobiloperatörerna säkerställer att referensvärdena inte överskrids på platser där människor vistas och att miljöbalken i övrigt beaktas.

⁴⁶ Informationsmaterial om solen och solning på [Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats](#).

⁴⁷ Barnhälsomiljörapport Skåne 2021. [Ladda ner rapporten från Södra sjukvårdsregionens webbplats](#).

⁴⁸ Strålsäkerhetsmyndighetens rapport: Mobila mätningar av radiovågor 2012 – 2020 (2021:18).

⁴⁹ Du hittar referensvärdena i Strålsäkerhetsmyndighetens författningssamling, SSMFS 2008:18, på www.stralsakerhetsmyndigheten.se

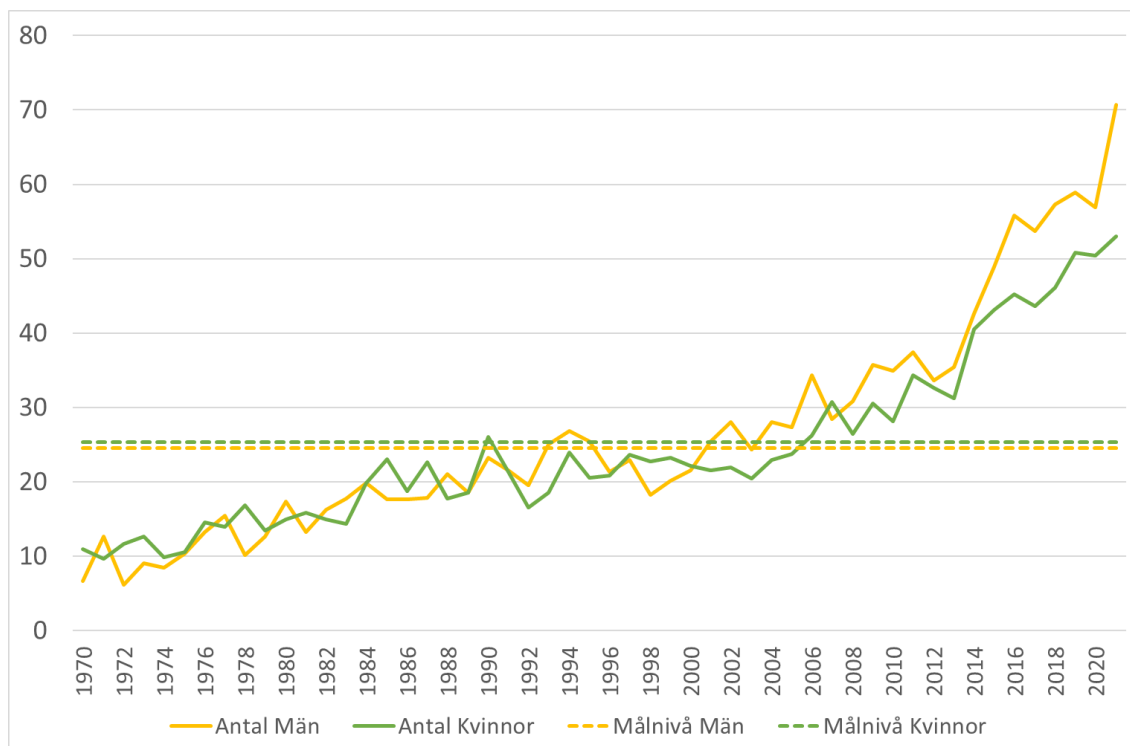


Diagram 1. Hudcancer, malignt melanom. Antal nya fall av malignt melanom per 100 000 invånare i Skåne 1970-2021 fördelat på män respektive kvinnor (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000; 0 år – 85+ år). Antalet fall i Skåne ligger över genomsnittet för Sverige. Målet är att antalet fall inte ska vara fler än vad som diagnosticerades år 2000. Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas 2023-11-03.

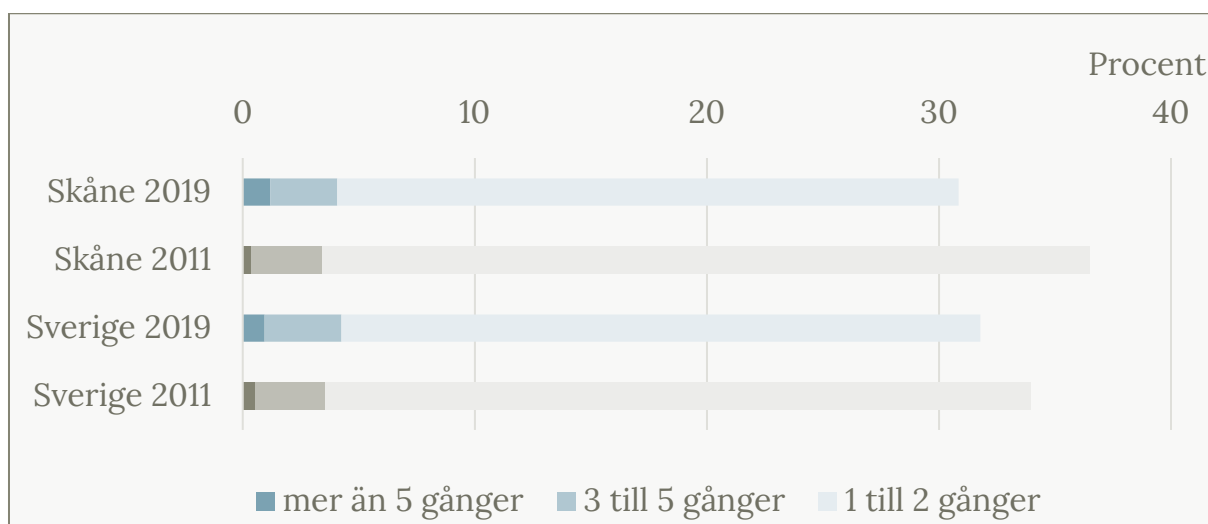


Diagram 2. Andel 4- och 12-åringar i Skåne respektive hela Sverige som bränt sig i solen så att huden blev både röd och sved de senaste 12 månaderna vid förfrågan år 2019. Andel 2011 i gråskala. Källa Barnmiljöhälsorapport 2021, Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne.

10 Ingen övergödning - Skåne

10.1 Sammanfattning för Ingen övergödning i Skåne

I Skåne pågår ett mycket aktivt arbete mot övergödning som är ett av länets största miljöproblem. Ökad tillsyn av avloppsreningsverk och små avlopp, anläggande av våtmarker, tvåstegsdiken, strukturkalkning och reduktionsfiske är åtgärder som genomförts. Inom jordbruket har bättre anpassad gödsling och utfodring samt odling av fånggrödor bidragit till minskat näringsämnesläckage. Åtgärderna har lett till att halterna i sjöar och vattendrag över lag minskar, men tyvärr ses inte samma trend i havet.

10.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

10.3 Åtgärdsarbete för Ingen övergödning i Skåne

10.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för vatten⁵⁰ riktar sig till myndigheter och kommuner och anger de åtgärder som behöver genomföras för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska följas. Länsstyrelsen Skåne ställer krav vid tillsyn och provning av miljöfarliga verksamheter, samt prioriterar åtgärder och rådgivning inom lantbruket. Länsstyrelsen Skåne vägleder och stöttar kommunerna inom olika områden, till exempel deras tillsynsarbete och i översikts- och detaljplanering.
- Länsstyrelsen Skåne är aktiv i tillståndsprövningar vid Miljöprövningsdelegationen och Mark- och miljödomstolen för att minimera utsläpp och nedfall av ammoniak och kväve från tillståndspliktiga verksamheter. Vi ställer krav på att verksamhetsutövare ska utreda och redovisa tekniska lösningar för att minska utsläppen, bland annat att:
 - förse flytgödselbrunnar med fasta tak och stallbyggnader med system för reduktion av ammoniak i ventilationsluften. Miljöprövningsdelegationen fastställde 2022 villkor för luftreningssystem som förväntas reducera ammoniakutsläppen med 50 procent från en stor slaktsvinsanläggning. Länsstyrelsen Skåne fortsätter arbeta för att fler stora nya slaktgrisanläggningar installerar den nya luftreningssystemet. Frågan tas upp vid samråd inför tillståndsprövningar och yttrande till Miljöprövningsdelegationen och Mark- och miljödomstolen.
 - röta gödsel för att framställa biogas och därmed minska ammoniakavgången vid spridning av gödsel på åkermark.
 - installera kollektorslangar i gödselkultvertar som kyler gödseln och reducerar ammoniakavgången med 30–50 procent.
 - arbeta aktivt med anpassade skyddszoner utifrån ekologisk status i recipienten vid tillståndsprövningar av djurhållande verksamheter med egen växtodling. Till exempel har ogödslade skyddszoner vid starkt näringspåverkade vattendrag utökats från 6 till 10 meter i ett par tillståndsprövningar.

⁵⁰ Vattenmyndigheterna, *Distriktens åtgärdsprogram*. [Här är länk till källan](#).

- Strategiska Planen 2023–2027⁵¹ (EU:s nya jordbrukspolitik) har öppnat under våren 2023. Det finns tre olika stöd att söka varav ett har fokus på näringsrening. Totalt finns en budget på 80,9 miljoner kronor fördelade på tre olika investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder. Det ger en viktig kontinuitet i finansieringen fram till 2027.
- Totalt har 69,4 hektar *våtmarker med fokus på näringsrening* anlagts i Skåne sedan 2022 års uppföljning. Finansieringen kommer främst från Strategiska planen och LOVA-medel (lokala vattenvårdsprojekt).

10.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Inom LOVA har under 2023 totalt 21,5 miljoner kronor beviljats till olika projekt för att minska övergödningen, till exempel anläggande av våtmarker, tvästegsdiken, återställning av naturliga svämplan samt strukturkalkning.⁵²
- Greppa Näringen arbetar bland annat med planering av våtmarker och strategier för att minska näringsläckage. Omfattningen av rådgivningen har minskat de senaste åren men under 2023 har utvecklingen vänt. Det senaste året genomfördes exempelvis 42 våtmarksrådgivningar i Skåne.
- Inom Landsbygdsprogrammets målområden Ekologisk produktion och Ett rikt odlingslandskap har Länsstyrelsen Skåne bland annat jobbat med rådgivning för att öka jordens hälsa och därmed minska övergödning.
- Cirka 2000 lantbrukare sökte stöd för kolinlagring och minskat kväveläckage.⁵³

10.4 Tillstånd och målbedömning för Ingen övergödning i Skåne

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Utsläppen ökar inte längre men trots att halterna i sjöar och vattendrag över lag minskar⁵⁴ så ses inte samma trend i havet. Problemet är komplext, det krävs betydligt fler och mer kraftfulla åtgärder och styrmedel både på nationell och internationell nivå.

10.4.1 Påverkan på havs- och landmiljö

Skåne har störst andel jordbruksmark i landet och övergödning är ett av länets största miljöproblem vilket påverkar en stor del av Skånes vatten kraftigt. Jordbruket står för den största delen av näringstillförseln, men även avloppsreningsverk och enskilda avlopp bidrar. Prioriterade åtgärder är att få in näringsämnena i ett kretslopp och att minska läckaget till våra vatten. Många åtgärder genomförs för att minska läckaget men det är omöjligt att odla mark helt utan utsläpp.

Övergödningen är även starkt knuten till den fysiska påverkan på våra vatten. Historiska åtgärder som sänkta sjöar, uträtade vattendrag och dikade våtmarker har försämrat naturens förmåga att fånga upp näring innan den når havet. Åtgärder för att fördröja vattnets väg ut mot havet och att skapa större vattenmagasin i landskapet är viktiga.

Trots att utsläpp av oorganiskt kväve till luft och via nederbörden har minskat de senaste 20 åren är belastningen fortfarande högre än vad skogen tål. Lokal påverkan från djurhållande verksamheter på kvävekänsliga naturmarker kan vara betydande. Länsstyrelsen Skåne deltar i utvecklingen av en svensk version av modelleringsverktyget

⁵¹ [Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik - Jordbruksverket.se](#)

⁵² [Miljoner till insatser i skånska vattendrag och våtmarker | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

⁵³ [Ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage - Jordbruksverket.se](#)

⁵⁴ Länsstyrelsen Skåne, *Transporter av fosfor och kväve från skånska vattendrag. Tillstånd och trender till och med 2016. Här är länk till källan.*

SCAIL⁵⁵. Verktöget kan användas av verksamhetsutövare, konsulter och prövningsmyndigheter för att bedöma påverkan av djurhållande verksamheters luftutsläpp på värdefull och skyddad natur.

10.4.2 Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Sedan 2001 har påverkan från övergödande ämnen minskat i flera sjöar och vattendrag. I vissa avrinningsområden har fosforhalterna minskat med så mycket som 30 mikrogram totalfosfor per liter mellan 2001 och 2019 (se Karta 1). I andra avrinningsområden har halterna dock ökat. I de avrinningsområden där koncentrationen har minskat har det ofta funnits aktörer (vattenråd, kommuner, föreningar) som aktivt arbetat med åtgärder.

Den långa uppehållstiden för vattnet i Östersjön, upp till 30 år, gör att näringsämnen som belastar havet stannar kvar under lång tid. Ett annat problem i Östersjön, och även i många sjöar, är att fosforutsläpp lagrats under lång tid och bottnarna därefter läcker fosfor, så kallad interngödning. Goda bestånd av stora rovfiskar är viktiga för att balansera ekosystemen och motverka övergödningseffekter⁵⁶. Dessvärre är dessa bestånd utarmade i såväl västra som östra Östersjön^{57, 58}.

Även det skånska grundvattnet är påverkat av mänsklig aktivitet såsom jordbruk och avlopp. Kvalitetsproblemen i grundvatten hänger ihop med en stor näringsbelastning men även stor sårbarhet med delvis genomsläppliga jordar och otillfredsställande vattenskydd.

Kontinuitet är viktig i åtgärdsarbetet och det är positivt att anslag 1:11 varit varaktigt under lång tid. En organisation för åtgärder har hunnit byggas upp i länet med flera åtgärdssamordnare och en erfarenhet av att genomföra åtgärder. För att åtgärdstakten inte ska minska krävs fortsatt anslag inom 1:11. Önskvärt är ett långsiktigt stöd för våtmarker. Det är positivt att Strategiska Planen 2023⁵⁹ (EU:s jordbrukspolitik) har kunnat börja i tid. Glapp i jordbruksprogrammen har historiskt visat sig ha negativa effekter på åtgärdstakten (se Diagram 1).

Det är viktigt att Länsstyrelsen fortsätter samarbetet med åtgärdssamordnare och vattenvårdsorganisationer i länet för att systematiskt arbeta med åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram.

⁵⁵ [SCAIL - IVL.se](https://www.scail.se)

⁵⁶ [Forskning.se](https://www.forskning.se), *Rovfiskar kan motverka övergödning*. [Här är länk till källan](#).

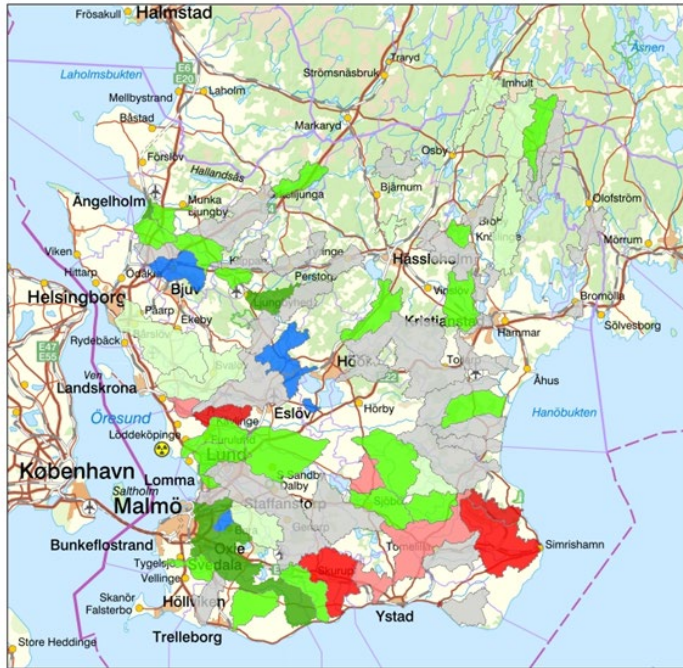
⁵⁷ ICES. 2023. Cod (Gadus morhua) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea) [Cod \(Gadus morhua\) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock \(eastern Baltic Sea\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁵⁸ ICES. 2023. Cod (Gadus morhua) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea). [Cod \(Gadus morhua\) in subdivisions 22–24, western Baltic stock \(western Baltic Sea\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁵⁹ EU:s jordbrukspolitik www.jordbruksverket.se/stod/eu-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen-for-eu-jordbrukspolitik

Förändring i fosforkoncentration ($\mu\text{g/l}$) mellan 2001-2019

Teckenförklaring



Karta 1. Karta som visar förändringen i totalfosforkoncentrationen ($\mu\text{g/l}$) mellan 2001 och 2019 på delavrinningsområdesnivå. De delavrinningsområde där ingen skillnad fanns har uteslutits. © Lantmäteriet, © SMHI

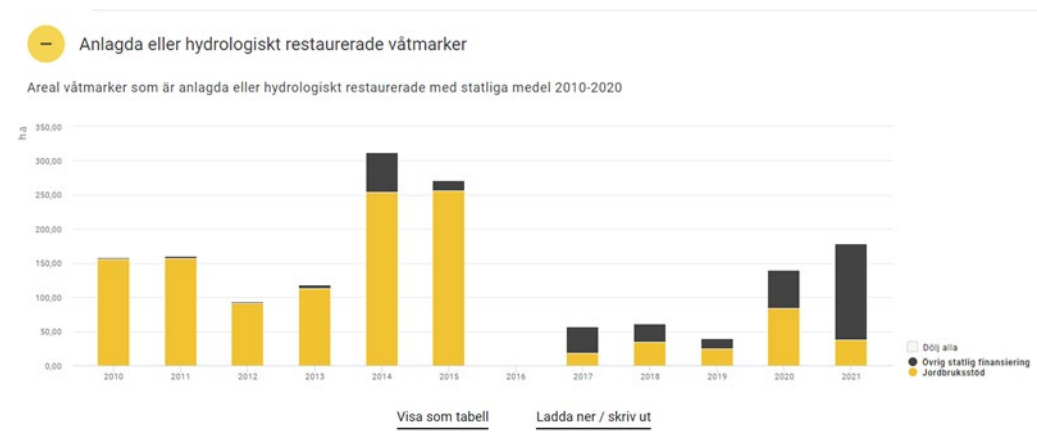


Diagram 1 Mängden anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker 2010–2021 i Skåne som finansierats med statliga medel. 2013 stängdes förra landsbygdsprogrammet för nya ansökningar och det nuvarande landsbygdsprogrammet öppnade inte för ansökningar förrän 2016. Under 2014 och 2015 slutfördes flera stora projekt och åtgärdstakten låg på över 250 hektar våtmarker per år. 2016 anlades inga våtmarker alls och först

under 2020 var åtgärdsarbetet åter i närheten av tidigare års anläggningstakt med 140 hektar nyanlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker. Källa: <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/myllrande-vatmarker/anlagda-eller-hydrologiskt-restaurerade-vatmarker/skane-lan/>

11 Levande sjöar och vattendrag i Skåne

11.1 Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av exploatering, rensningar, vattenuttag, övergödning och bekämpningsmedel. Bara 16 procent av de bedömda skånska ytvattenförekomsterna uppnår *god status*. Åtgärdsarbetet har intensifierats för att återskapa mer naturliga flöden och vattenmiljöer, med möjlighet för fisk och andra organismer att vandra fritt i vattensystemen. Skydd av sjöar och vattendrag har prioriterats, men arbetet går för långsamt. Det strandnära byggandet är fortsatt mycket omfattande.

11.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

11.3 Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

11.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Skydd av sötvattensmiljöer har prioriterats men går fortsatt trögt i Skåne. 9 procent av Skånes ytvattenareal omfattas av områdesskydd. Mindre än 2 procent av Skånes totala skyddade areal består av ytvatten, varav endast en bråkdel utgörs av de mest skyddsvärda vattnen. Det senaste året har två naturreservat och ett biotopskydd med limniskt syfte, som tillsammans utgör 52,2 hektar, vunnit laga kraft. I övrigt har sötvattensmiljöer inte skyddats specifikt, utan enbart inkluderats i reservat som bildats med andra syften än vattenmiljöerna.
- Länsstyrelsen Skåne arbetar vidare med förstärkt vattenskyddsarbete, tillsyn av vattenuttag och framtagande av en ny regional vattenförsörjningsplan.
- LIFE CONNECTS är ett vattenrestaureringsprojekt där konnektivitets- och biotopvårdande åtgärder ska ge en bättre vattenkvalitet, fria vandringsvägar och förbättrade livsmiljöer för utpekade och hotade arter⁶⁰. Åtgärdsarbetet som ska stärka bestånden av lax, ål, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla genomförs i Skåne, Blekinge och Kalmar län. I projektet är uppföljning av åtgärderna en viktig del. I alla projektvattendrag genomförs elfisken och andra undersökningar. I Rönne å pågår forskning kring laxens vandring. I Rönne å, Verkeån och Vramsån pågår även försök med att infestera värd fiskar med larver av flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla. Se foto 1.
- Länsstyrelsen Skåne har åtgärdat tre vandringshinder (i Verkeån, Möllebäcken respektive Boserupsbäcken), och genomfört sju restaureringsåtgärder (i Segesholmsån, Julebodaån, Klammersbäck, Vramsån, Vege å, Hallabäcken (se nedan) resp. Smålarpsån) främst genom återförsel av block, stenar och grus till vattendragsfårorna. Samtliga åtgärder har finansierats med medel från anslag 1:11 som tilldelats specifikt för restaureringsåtgärder som redovisas i Havs- och vattenmyndighetens "Projektlista". Två av åtgärderna ovan ingår i LIFE CONNECTS som medfinansiering (se ovan).

⁶⁰ www.lifeconnects.se

- Forskning har visat att öringen minskar i södra Sveriges vattendrag till följd av torka och ökande vattentemperaturer^{61, 62}. I Hallabäcken har Länsstyrelsen återskapat en ursprunglig åfåra. Åtgärden har medfört att öringen, som hade försvunnit från den tidigare rätade åsträckan, har kunnat etablera sig i de nyskapade livsmiljöerna⁶³. Detta visar att åtgärder i form av biotopvård, förbättrade kantzoner med skuggande träd, tillförsel av död ved med mera gör skillnad.
- Under 2023 har Länsstyrelsen Skåne beviljat 21,5 miljoner kronor i bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) som bidrar till att förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag. LOVA-bidraget går i år främst till projekt som satsar på våtmarker, tvåstegsdiken och återställande av svämplan i till exempel Rönne å och Sege å (se även kommunala exempel nedan).
- Länsstyrelsen Skånes arbete med NAP (nationella planen för omprövning av vattenkraft) har fortsatt enligt ny tidplan som har beslutats av regeringen, med syfte att uppnå de nationella energi- och miljömålen. Den nya tidplanen innebär att verksamhetsutövare som är anmälda till NAP får ytterligare ett år på sig innan de måste ha lämnat in sin ansökan om prövning till Mark- och miljödomstolen. Samverkansarbetet är i stort sett färdigt för prövningsgrupperna i Verkeån, Vege å och Skräbeån, vilka ska lämna in sina ansökningar om prövning senast år 2024. För prövningsgruppen i Rönne å har huvudförhandlingar i Mark- och miljödomstolen påbörjats under året. Prövningsgruppen omfattar totalt 18 kraftverk, där såväl utrivningar som anläggande av faunapassager och andra miljöanpassningar ska prövas. Länsstyrelsen Skåne har uppdaterat bevarandeplaner med avseende på miljö kvalitetsnormer och bevarandemål för berörda Natura 2000-områden. Länsstyrelsen Skåne har tagit fram nya kunskapsunderlag för kraftverken i prövningsgruppen för Helge å. Länsstyrelsen har även tagit fram kunskapsunderlag avseende kulturmiljön för samtliga NAP-miljöer och arbetar kontinuerligt för kulturmiljöhänsyn i prövningsprocesserna. Parallellt bedriver Länsstyrelsen Skåne tillsyn på vattenkraftsanläggningar och dämmen som inte omfattas av NAP.

11.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Örkelljunga kommun restaurerade under 2022 en fysiskt påverkad sträcka av Stensån samt åtgärdade två partiella vandringshinder på sträckan, med hjälp av LOVA-medel⁶⁴,⁶⁵.
- Hässleholms kommun genomförde under 2022 en höjning av Ballingslövssjön genom anläggande av en naturlig sjötröskel vid utloppet till Lillån, med hjälp av LOVA-medel⁶⁶.

11.3.3 Övriga åtgärder

- Under vintern 2022/2023 arbetade Länsstyrelsen intensivt med att få till stånd en utrotning av vandrarmusslan som hade upptäckts i Saxtorspsjöarna i augusti 2022. I mars 2023 påbörjades spridningen av 150 ton kaliumklorid i sjöarna. I maj konstaterade vi att musslorna hade utrotats. Åtgärden kommer att följas upp under flera år och hittills har inga andra negativa effekter observerats. Se foto 2 och 3.

⁶¹ [Tufft för öringen i södra Sverige | Externwebben \(slu.se\)](#)

⁶² [Forskare: Öringen riskerar försvinna från vattendrag i södra Sverige | SVT Nyheter](#)

⁶³ [Här kom fisken tillbaka till det historiska vattendraget på Söderåsen | SVT Nyheter](#)

⁶⁴ Se beskrivning och karta över området i applikationen *Åtgärder i vatten* under [Fiskevårdsåtgärder i Skånedelen av Stensån 2019–2022](#)

⁶⁵ [Fiskevårdsåtgärder – Stensåns vattenråd \(stensansvattenrad.se\)](#)

⁶⁶ Se beskrivning och karta över området i applikationen *Åtgärder i vatten* under [Anläggande av fast dämme Lilla å](#)



Foto 1. I naturreservatet Linderödsåsens nordsluttning har Vramsån åtgärdats som en del i LIFE Connects-projektet. Död ved har lagts ut i vattendraget för att återskapa naturliga strukturer och höjd basnivå som ska förbättra åns kontakt med omgivande svämplan och svämlövsbogen. Foto: Kim Berndt, Länsstyrelsen Skåne.



Foto 2. Bekämpning av vandrarmusslan, *Dreissena polymorpha*, i Saxtorpssjöarna med hjälp av saltspridning (kaliumklorid), mars 2023. Fotograf: Cajza Eriksson, Länsstyrelsen Skåne.



Foto 3. Vandrarmussla på en sten från Saxtorpssjöarna innan bekämpningen med kaliumklorid.

11.4 Tillstånd och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag i Skåne

Målet är inte möjligt att nå till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. I Skåne är de flesta sjöar och vattendrag påverkade. 39 av 241 bedömda skånska vattenförekomster uppnår *god ekologisk status*, övriga har fått tidsfrist till 2027 respektive 2033 för att nå *god ekologisk status*. Många åtgärder genomförs och har intensifierats inom ramen för vattenförvaltningsarbetet. Skånes ytvatten är mycket hårt påverkade av markanvändningen. Trycket på vattennära boende är fortsatt högt och strandområden exploateras. Detta tillsammans med att andelen hårdgjorda ytor ökar i Skåne, gör att förutsättningarna för översvämningsskontroll försämras. Rensning, bevattningsuttag, brist på funktionella skyddszoner, vattenkraft, övergödning och bekämpningsmedel är de största hoten. Sammantaget bidrar dessa faktorer till att målet är svårt att nå. Även om åtgärder genomförs tar det lång tid för vattenmiljön att återhämta sig.

Det rådande världsläget kommer fortsatt att innebära ökade kostnader för åtgärder. Det är viktigt med kontinuitet så att åtgärdsarbetet inte bromsas in.

Bildandet av nya och uppdaterade vattenskyddsområden för skånska ytvattentäkter går alltför långsamt.

Bevarandestatusen är *inte gynnsam* för ål, havsnejonöga, flodkräfta och flera bottenlevande arter. Flodpärlmusslan saknar föryngring och riskerar att dö ut i Skåne.

Skydd av värdefulla vatten behöver prioriteras högre då det tenderar att dra ut på tiden och är resurskrävande, eftersom det ofta innefattar många sakägare. Behovet av både ekonomiska och personella resurser för att bygga upp kunskapen om värdefulla vatten och kulturmiljöer är fortsatt stort. Även för kulturmiljöåtgärder brister finansieringen. Positivt är att den nya nationella strategin för skydd av limniska miljöer⁶⁷ trycker på att skyddsarbetet ska intensifieras, och regeringen har dessutom avsatt ökade anslag för perioden 2024-2026 till akvatiskt skydd.

Det blir allt viktigare att stärka den vattenhållande förmågan som skydd mot torka, men också den vattenutjämnande förmågan vid skyfall. För att kunna bevara och stärka den biologiska mångfalden krävs att även hydromorfologiska hänsyn tas och att åtgärder genomförs för till

⁶⁷ [Nationell strategi för skydd av sjö- och vattendragmiljöer med höga natur- och kulturvärden \(havochvatten.se\)](https://havochvatten.se)

exempel mer naturlika flöden och strukturer. I det här sammanhanget kommer det även att bli viktigt att arbeta med att återställa de sjöar som har sänkts i Skåne.

Funktionella skyddszoner behöver kunna bevaras och/eller etableras utmed vattendrag och sjöar. Det är önskvärt att Sverige inför ett generellt krav på skyddszoner med gräs, buskar och träd längs vattendrag. Dessa behöver behovsanpassas utifrån topografi och vattnets värden. Även områden, där vatten tillåts svämma och flöda fritt utan markbearbetning, behöver kunna avsättas.

Det är hög tid att de lagar som reglerar dikningsföretag ses över och miljöanpassas. För motsvarigheten till dikningsföretag i Danmark har ”regulative”⁶⁸ setts över och förändrats på ett sätt som skulle kunna tillämpas i Sverige, om lagstiftningen anpassas.

Under perioden 2023-2027 ges ett nytt investeringsstöd till bevattningsdammar med syfte att anpassa jordbruket till ett förändrat klimat för att behålla eller öka produktionen, spara grundvatten och undvika uttag från vattendrag under perioder med lågt vattenflöde. Dammarna kan riskera att ge negativa effekter för vattenmiljöer och den biologiska mångfalden om de anläggs i befintliga svämplan.

⁶⁸ Ladda ner *Notat til inspiration for vandløbsmyndigheder. Udarbejdelse af vandløbsregulativer - Erfaringsopsamling og ny viden, Juni 2007* från [Naturstyrelsens webbplats](#).

12 Grundvatten av god kvalitet i Skåne

12.1 Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne, men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och i vissa områden råder konkurrens om vattnet. Regeringens dricksvattensatsning under 2018–2021, med förlängning 2022–2024, har lett till ett förstärkt åtgärdsarbete för att skydda de allmänna dricksvattentillgångarna, få bättre koll på vattenanvändningen, förbättra vattenhushållningen och trygga dricksvattentillgången. Åtgärderna behöver fortsätta om målet ska nås till 2030.

12.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

12.3 Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

12.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har till följd av de extra medlen i dricksvattensatsningen under 2018–2021, med förlängning 2022–2024, förstärkt arbetet med att skydda dricksvattenresurser. Arbetet omfattar länsstyrelsernas åtgärd 5 i Vattenmyndigheternas nya åtgärdsprogram.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetet med att inrätta vattenskyddsområden, genom samtal med och information till kommuner. Länsstyrelsen Skåne har beslutat om tre nya vattenskyddsområden för Ystads kommuns vattentäkter. Fem ansökningar om inrättande eller revidering av befintliga skyddsområden och skyddsföreskrifter handläggs för närvarande, och arbete med ytterligare sex områden pågår (samråd/dialogfas).
- Länsstyrelsen Skåne har besökt Bromölla och Kristianstads kommuner för att ge tillsynsvägledning om tillsyn av vattenskyddsområden.
- Länsstyrelsen Skåne har beslutat om och betalat ut slutligt stöd för bättre vattenhushållning från anslag 1:11⁶⁹ med drygt 1,4 miljoner kronor till 17 projekt som leder till bättre vattenhushållning och/eller tryggad dricksvattenförsörjning.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetet med att uppdatera den regionala vattenförsörjningsplanen och presenterat delar av innehållet för kommuner vid utbildningsdagar i samband med regleringsbrevsuppdrag om dricksvattenförsörjning under höjd beredskap.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetet med att ta fram en strategisk plan för tillsyn av länets vattenuttag och upprättat en aktivitetslista, där följande aktiviteter är påbörjade eller genomförda:
 - Deltagande i ett länsstyrelseövergripande projekt för att utveckla rutiner och praktiska arbetsätt för ett effektivare tillsynsarbete.

⁶⁹ Havs- och vattenmyndigheten, Bidrag till åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten, <https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/anslag-och-bidrag/utlysningar/bidrag-till-atgarder-for-en-bättre-vattenhushållning-och-bättre-tillgång-till-dricksvatten.html>

- Uppdatering av registret över verksamheter som gör vattenuttag, för att göra tillsynsarbetet mer effektivt.
- Framtagande av informationsmaterial om egenkontroll och kontrollprogram för en bättre egenkontroll hos verksamhetsutövare med vattenuttag.
- Uppföljning att verksamheter som fått nytt tillstånd för bortledning av vatten har lämnat in kontrollprogram.
- Tillsyn av grundvattenuttag utan tillstånd genom ett pilotprojekt på Bjärehalvön för att hitta hittills okända uttag.
- Länsstyrelsen Skåne har antagit en materialförsörjningsplan⁷⁰, som utgör ett underlag för prövning, tillsyn och fysisk planering kopplat till materialförsörjning i Skåne län. I rapporten redovisas behovet och tillgången på ballast av rätt kvalitet i fyra delområden i Skåne - sydväst, nordväst, sydöst och nordöst. Användning av naturgrus kan i de flesta fall ersättas av bergkross.
- Inga tillstånd till naturgrustäkter har beviljats i Skåne under 2022 och 2023.

12.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Region Skåne har tillsammans med RISE (Research Institutes of Sweden) genomfört en studie om hur skånska företag kan arbeta med vatteneffektivisering⁷¹.
- Följande åtgärder har medfinansierats med stöd för bättre vattenhushållning från anslag 1:11:
 - Sydsvatten AB:s kampanj för hållbar vattenanvändning, bestående av en kommunikationskampanj riktad till allmänheten, en seminarierie serie riktad till kommuner samt ett pilotförsök för att implementera vattensnåla munstycken i flerbostadshushåll. Samtliga insatser förväntas leda till minskad förbrukning av dricksvatten.
 - Österlen VA AB:s och VA SYD:s respektive pilotprojekt som syftar till att tillhandahålla renat avloppsvatten via vattenkiosker för att minska användningen av dricksvatten.
 - VA SYD:s projekt för att öka återanvändning av avloppsvatten hos industrier som är storförbrukare av dricksvatten och om återanvändning av avloppsvatten i industriell symbios mellan VA SYD och Sysav. Projekten syftar till att minska användningen av dricksvatten.
 - Kristianstads kommuns utökade övervakning av grundvattennivåer.
 - Flera projekt hos Nordvästra Skånes Vatten och Avlopp AB och Skurups kommun som förväntas leda till minskat läckage, däribland läcksökning av dricksvattenledningar och upprättande av hydrauliska modeller av ledningsnätet.
 - Skåne Blekinge Vattentjänst AB och Österlen VA AB:s framtagande av förslag på vattenskyddsområden.

12.4 Tillstånd och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet i Skåne

Målet bedöms inte nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Nya fynd av bekämpningsmedel som analyseras sedan 2021⁷² och som har hittats i halter över

⁷⁰ Materialförsörjningsplan Skåne, <https://www.lansstyrelsen.se/skane/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2023/materialforsorjningsplan-skane.html>

⁷¹ Vatteneffektivisering i skånska företag, <https://utveckling.skane.se/publikationer/regional-utveckling/vatteneffektivisering-i-skanskaforetag/>

⁷² Länsstyrelsen Skåne, opublicerad data 2021-2023.

SGU:s tröskelvärde för bekämpningsmedel⁷³ i många skånska vattentäkter gör det svårt att uppnå miljömålet, varför vi ändrar bedömningen från ”nära” till ”nej”. Gifter i grundvattnet är tillsammans med påverkad kvantitet de största hindren för att målet ska nås, och fler åtgärder behöver genomföras. Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön ännu. Åtgärdsarbete pågår enligt vattenförvaltningen, där målet är att god kemisk och kvantitativ status ska nås till 2027.

12.4.1 Åtgärdsarbete behöver fortsätta

Det pågår mycket bra åtgärdsarbete som kommer att leda till bättre kvalitet och kvantitet, och på sikt kommer troligen målet att kunna uppnås om detta arbete fortsätter. Extrasatsningen under 2018–2024 har lett till ett förstärkt arbete med skydd av allmänna vattentäkter, tillsyn i vattenskyddsområden och tillsyn av vattenuttag. Satsningen behöver fortsätta även efter 2024 om arbetet ska kunna bedrivas på samma nivå. Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden behöver påskyndas ännu mer.

Det behövs fortsatt åtgärder för att minska påverkan från pågående verksamhet, till exempel läckage av bekämpningsmedel och näringsämnen från jordbruket samt klorid från vägsalt. Det krävs även fortsatt kartläggning och åtgärdsarbete i förorenade områden som läcker farliga ämnen (exempelvis PFAS) till grundvattnet.

12.4.2 Kvantitativ status

I Skåne har grundvattennivåerna i små magasin legat mycket under det normala under juni-juli 2023, men återhämtat sig under augusti. I stora magasin har grundvattennivåerna i Skåne legat under det normala under juni och juli och sedan återhämtat sig lite för att i oktober 2023 åter sjunka under det normala för årstiden i de sydöstra delarna av länet.

Skåne är ett tätbefolkat och jordbruksintensivt län och mycket grundvatten används för dricksvattenproduktion, bevattning och industriändamål, vilket i vissa områden leder till konkurrens om vattnet. Grundvattenanvändningen i områden med risk för överuttag behöver minska till exempel genom bättre bevattningsteknik, anläggning av bevattningsdammar, effektivare vattenanvändning i industriprocesser, återanvändning av avloppsvatten och minskat läckage i ledningsnätet, för att säkerställa en hållbar grundvattenanvändning. Det statliga stödet till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten, som kunnat sökas under åren 2019–2022, bedöms ha bidragit till att kommuner och VA-bolag drivit projekt med syfte att minska förbrukningen av dricksvatten och därigenom även uttag av grundvatten. För 2023 har det inte funnits nya medel att söka. Brist på ekonomiskt stöd bedöms leda till en minskad takt i arbetet för att minska vattenförbrukningen på kommunal nivå. Det kan behövas ytterligare incitament för att investera i teknik som sparar på vatten, framförallt inom jordbruket och industrin.

Klimatförändringarna innebär en risk för både grundvattnets kvalitet och kvantitet. Länsstyrelsen Skåne kommer därför inom ramen för tillståndsansökningarna om vattenuttag fortsätta att yrka på att tillstånden tidsbegränsas. Större vikt behöver läggas på vattenbalansberäkningar och inteckningsgrad vid tillståndsansökningarna.

⁷³ SGU:s föreskrifter om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten (SGU-FS 2023:1) <https://resource.sgu.se/dokument/publikation/foreskrift/foreskrift202301dokument/sgu-fs-2023-1.pdf>

12.4.3 Bevarande av naturgrusavlagringar

I stort sett går nu allt naturgrus som används vid betongtillverkning att ersätta med krossat berg, vilket innebär ett mindre behov av naturgrus. Restriktiv lagstiftning och praxis kring nya tillstånd för naturgrustäcker är förutsättningar för att säkerställa ett mindre uttag av naturgrus och därmed skydd av grundvattnet.

12.4.4 Behov av utökad övervakning

I den senaste statusklassningen har 13 av de 205 bedömda grundvattenförekomsterna i Skåne bedömts ha otillfredsställande kemisk status och en förekomst otillfredsställande kvantitativ status. Vid otillräckligt underlag betraktas statusen som god. Tillförlitligheten har i de flesta fall klassats som låg eller medel, vilket innebär stora osäkerheter kopplade till statusklassningen. Kunskapsluckorna om påverkan på grundvattenberoende ekosystem är fortfarande stora. Övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattenkemi behöver utökas och resultaten rapporteras in till SGU, som är nationell datavård för grundvatten.

13 Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

13.1 Sammanfattning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

Skånes havsmiljö har problem med övergödning, svaga fiskbestånd, obalans i ekosystem, gifter, skräp och exploatering. Mer kunskap om var natur- och kulturvärden finns, hur de mår och om lämpliga åtgärder, behövs för effektivare havsmiljöförvaltning. Fisket och verksamheter som påverkar fiskbestånd behöver miljöanpassas och områdesskydden behöver bli fler och bättre. Uttag, utsläpp och fysisk påverkan måste styras av vad havsmiljön faktiskt tål och fokus på övervakning och åtgärder måste öka.

13.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

13.3 Åtgärdsarbete för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

Många mindre åtgärder genomförs, men i jämförelse med pågående miljöpåverkan och kvarvarande effekter av historisk påverkan, är åtgärderna och förvaltningsförändringarna för små.

13.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har inventerat arter och livsmiljöer på havsbotten genom videokartering i flera områden; södra halvan av Öresund, grundområden vid Simrishamn och i Valjeviken. Förekomst av kransalger i gränsen av deras utbredningsområde har gjorts mellan Gyetorp och Landön i Hanöbukten. En ökad kunskap om naturvärdena kan ligga som underlag till skydd av områden.⁷⁴
- Länsstyrelsen Skåne arbetar med att ta fram kulturmiljöanalyser⁷⁵ som kan ligga till grund för utpekanden av hänsynsområden för kulturmiljön i havsplanerna. Arbetet rapporterades i oktober 2023.
- Fiskar som vandrar mellan hav och vattendrag är viktiga för havsmiljön. Under året har sju biotopvårdande och tre vandringsfrämjande åtgärder utförts i Skånes vattendrag⁷⁶, till största del statligt finansierade.
- En workshop med svenska och danska forskare, Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Länsstyrelsen, om framtida undersökningar och förvaltning av tumlare i norra Öresund, har anordnats.
- Länsstyrelsen Skåne har avslutat ett och ett halvt års mätningar av tumlarförekomst längs skånska sydkusten. Resultat och analys färdigställs under slutet av 2023.

⁷⁴ Opublicerade rapporter, Länsstyrelsen Skåne

⁷⁵ Uppdrag enligt Länsstyrelsernas regleringsbrev 2021: Berörda länsstyrelser ska med stöd av Riksantikvarieämbetet och andra berörda myndigheter ta fram ett samlat planeringsunderlag för kulturmiljöer som ett underlag i den nationella havsplaneringen. Underlaget ska utgå från den förstudie som länsstyrelserna har redovisat till Havs- och vattenmyndigheten. Uppdraget ska sammanställas av Länsstyrelsen i Västra Götaland och redovisas till Havs- och vattenmyndigheten, med kopia till regeringen (Miljödepartementet), senast den 31 januari 2023.

⁷⁶ Personlig referens – Kim Berndt, Fiske- och Restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne

- En litteraturstudie av befintlig forskning, undersökningar och utbredning av hästmussla i Västerhavet har genomförts. Resultatet visar på att bestånden av musslan minskat i flera områden i Kattegatt och Skagerrak. Det råder bristande övervakning av arten och orsaken till nedgången är osäker vilket gör tillståndet svårbedömt. Projektet var i samverkan med Länsstyrelserna i Halland och Västra Götaland.⁷⁷
- Länsstyrelsen Skåne har inventerat hästmusslor utanför Helsingborg.
- Möte med Danmark om fisket i Öresund har genomförts i juni 2023. Inskränkningar i sjuryggsfisket diskuterades. (Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet, Danmarks Tekniske Universitet, danska Fødevareministeriet och Länsstyrelsen Skåne deltog.)
- Tonfisk har fångats och märkts i Öresund för att kunna följa tonfiskens rörelsemönster. (SLU Aqua)⁷⁸
- Länsstyrelsen har tagit fram en vägledning för skydd mot översvämning från havet anpassad till Skånes kuststäder⁷⁹.

13.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Lokala vattenvårdsbidrag (LOVA) och medel från Landsbygdsprogrammet har medfinansierat anläggning av 58,5 hektar våtmarker och restaurering av 10,9 hektar näringsminskande våtmarker i Skåne⁸⁰.
- Samtidigt som Malmö stad ansöker om att få göra ny utfyllnad i Öresund, har arbete utförts för att förbättra miljön i flera av stadens hamnmiljöer. En uppgrundning av Södra Varvsbassängen är genomförd, med mål att förbättra säkerhet, vattenkvalitet och biologisk mångfald.⁸¹
- Helsingborgs stad har arbetat med olika projekt i hamnområdena. Bland annat har ett stenrev anlagts⁸², en koloniodling med blåmusslor testas⁸³ och plattor har monterats på kajkanter för att öka den biologisk mångfalden.

13.3.3 Övriga åtgärder

- Både Malmö stads ansökan om utfyllnad utanför Norra hamnen⁸⁴ och Ängelholms kommuns ansökan om sanduttag i Skälderviken⁸⁵ har överklagats till Mark- och miljööverdomstolen. Mark- och miljööverdomstolen avslög⁸⁶ Ängelholms kommuns överklagan medan Malmö stads överklagan är under behandling⁸⁷.

⁷⁷ Hästmussla i västerhavet. Litteraturstudie av befintlig forskning, undersökningar och utbredning | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

⁷⁸ Här får tonfisk i Öresund sändare – se dem plockas upp på däck | SVT Nyheter

⁷⁹ Vägledning kuststäder översvämning från havet.pdf (lansstyrelsen.se)

⁸⁰ Personlig referens – Valentina Zülsdorff, Fiske- och Restaureringsenheten, Länsstyrelsen Skåne

⁸¹ Malmö stad, information - <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Vastra-Hamnen/Varvsstaden/Vi-grundar-upp-Sodra-Varvsbassangen.html>

⁸² Stadens nya rev i Oceanhamnen får namnet Varvsrevet | Helsingborg.se

⁸³ Havskoloni | Helsingborg.se

⁸⁴ SVT.se, nyhet (2022) - <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/domstol-nekar-malmo-stads-utfyllnad-av-norra-hamnen>

⁸⁵ SVT.se, nyhet (2022) - <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/helsingborg/angelholm-stoppas-fran-att-ta-sand-fran-skalderviken>

⁸⁶ Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen, Mål: M 5978-22 - Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt

⁸⁷ Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen, Mål nr M 2327-22

13.4 Tillstånd och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård i Skåne

Trots att perspektivet ändrats till 2030, lär inte målet nås. Flera åtgärder genomförs, men ambitionsnivån är för låg sett till miljöpåverkan, nuvarande tillstånd och återhämtningstider.

Skånes hav är övergödda⁸⁸, och effekterna förstärks av svaga rovfiskbestånd⁸⁹. Relativt stora havsområden har visst skydd, men skyddsnätverket är varken representativt eller sammanhängande och saknar god uppföljning.

Drygt tre år efter att reservatet Skånska Kattegatt vunnit laga kraft finns ännu inte färdiga överenskommelser om att utländska fiskare ska följa fiskeregleringarna som togs fram till reservatet.

Flera skånska havsområden saknar övervakning eller har inte inventerats tillräckligt. Detta ökar osäkerheten i vattendirektivets statusklassningar och bedömningarna av påverkan i samband med prövningar.

Få fiskbestånd mår bra⁹⁰. Östersjöns östra torskbestånd är nära kollaps⁹¹ och det västra har historiskt låg lekbiomassa⁹². Det kraschade torskbeståndet i Kattegatt har inte återhämtat sig⁹³. Sillbestånden i Östersjön har olika utvecklingstrender, men flera av sillbestånden i svenska vatten har minskat kraftigt under lång tid.^{94,95}

Torskens problem i södra Östersjön (mager och med liten lever) ses även i Öresund⁹⁶. Det finns indikationer om att storspiggen ökar⁹⁷ i Skåne, precis som den har gjort i övriga delar av Östersjön⁹⁸. Detta skadar balansen i ekosystemet och missgynnar viktiga arter av rovfisk, växter och tång.

⁸⁸ Vatteninformationssystem Sverige (VISS) - <https://viss.lansstyrelsen.se/>

⁸⁹ Forskning.se (2016), *Rovfiskar kan motverka övergödning*, <https://www.forskning.se/2016/04/25/rovfiskar-kan-motverka-overgodning/>

⁹⁰ Havs- och vattenmyndigheten (2018), *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018-2023*, https://www.havochvatten.se/download/18_5b07be29168ba461a9846f4a/1549542287388/rapport-2018-27-marin-strategi-for-nordsjon-och-ostersjon-2018-2023.pdf

⁹¹ ICES, 2023. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea) [Cod \(*Gadus morhua*\) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock \(eastern Baltic Sea\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁹² ICES, 2023. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea) [Cod \(*Gadus morhua*\) in subdivisions 22–24, western Baltic stock \(western Baltic Sea\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁹³ ICES, 2023. Cod (*Gadus morhua*) in Subdivision 21 (Kattegat). [Cod \(*Gadus morhua*\) in Subdivision 21 \(Kattegat\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁹⁴ ICES, 2023. Herring (*Clupea harengus*) in subdivisions 20–24, spring spawners (Skagerrak, Kattegat, and western Baltic) [Herring \(*Clupea harengus*\) in subdivisions 20–24, spring spawners \(Skagerrak, Kattegat, and western Baltic\) \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁹⁵ ICES, 2022. Herring (*Clupea harengus*) in subdivisions 25–29 and 32, excluding the Gulf of Riga (Central Baltic) [Herring \(*Clupea harengus*\) in subdivisions 25–29 and 32, excluding the Gulf of Riga \(central Baltic Sea\). Replaced \(figshare.com\)](https://www.figshare.com)

⁹⁶ Personlig referens - Thorbjörn Pålsson, fiskare i Lomma och förädlingsföretaget Fiskimpex i Simrishamn.

⁹⁷ Länsstyrelsen i Blekinge, Resultat från miljöövervakning - <https://www.sportfiskarna.se/portals/sportfiskarna/PDF/fiske-varmland/infokvall-vanern-2019/Martin-Stalhammar-lansstyrelsen-Blekinge.pdf?ver=2019-11-12-133432-173>

⁹⁸ SVT, Reportage om storspigg i Östersjön (2022) - <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/darfor-far-du-inte-langre-napp-i-skargarden>

EU och Sverige har sedan år 2000 överträtt havsforskningsrådets (ICES) råd om fiske och förvaltning för den akut hotade ålen⁹⁹. Sverige har förlagt det årliga ålfiskestoppet i Östersjön mellan den 1 oktober och 31 december¹⁰⁰, medan Danmark har förlagt det till 1 november till 31 januari¹⁰¹, vilket innebär att länderna inte synkar fredningen i Öresund. Sverige och Danmark planerar inte heller sina fiskestopp under de perioder då flest ålar skulle räddas, något som EU var mycket tydliga med att länderna skulle göra.

Under året har ICES fiskerådgivning för Östersjön kritiserats för att vara oförsiktig genom att ej ta hänsyn till delbestånd, att lägga för stor vikt vid starka årsklasser och att inte ta tillräcklig hänsyn till att landningar har minskat trots höjda kvoter.¹⁰²

Bara spillror återstår av det skånska Östersjöfisket. Orsakerna är framför allt svaga fiskbestånd, men även sälskador, parasiter och låga försäljningspriser. Livskraftiga sälbestånd är positivt men medföljande konflikter behöver lösas. Andelen torsk i gråsälens diet i södra Östersjön tycks vara högre än vad som tidigare varit känt¹⁰³. För beståndsåterhämtning är det viktigt att tänka på förhållandet mellan säl och bytesfisk.

Det kustnära bostadsbyggandet minskar något i Skåne.¹⁰⁴ Det totala påverkanstrycket på kust och hav är dock stort. Efterfrågan på kustnära boende innebär högt förändringstryck i kustområden som ofta har höga kulturhistoriska värden. Dessa värden riskerar att urholkas då många kommuner saknar antikvarisk kompetens och strategiskt kulturmiljöarbete.

Under året har stränder rensats, hamnar muddrats och muddermassor dumpats¹⁰⁵. På flera platser runt Skånes kust pågår projektering för vindkraft och utfyllnader som kan få negativ inverkan på såväl kulturvärden på land och i havet som de marina värdena. Kumulativa effekter är mycket svårberäknade och ges liten hänsyn i planering och miljöprövning. Bättre förebyggande arbete krävs för att undvika skador på natur- och kulturmiljöer. Särskilt oroväckande är situationen i Öresund.

Det finns en stor kunskapsbrist om undervattenslämningar. Erfarenhet visar att lämningar under vatten skadas löpande av trålning och spökgarn och riskerar att skadas av verksamheter som hamnutveckling, vindkraftsetablering och sandtäckter. Kulturhistoriskt värdefulla lämningar, landskap och bebyggelse kan även skadas av stranderosion och stigande havsnivåer.¹⁰⁶

⁹⁹ ICES, 2021 European eel (*Anguilla anguilla*) throughout its natural range
[https://ices-](https://ices-library.figshare.com/articles/report/European_eel_Anguilla_anguilla_throughout_its_natural_range/18639701)

[library.figshare.com/articles/report/European_eel_Anguilla_anguilla_throughout_its_natural_range/18639701](https://ices-library.figshare.com/articles/report/European_eel_Anguilla_anguilla_throughout_its_natural_range/18639701)
¹⁰⁰ Havs- och Vattenmyndigheten, nyhet om ålfiskestoppet - <https://www.havochvatten.se/arkiv/aktuellt/2022-05-04-totalt-fiskestopp-i-host-for-havsvandrande-al.html>

¹⁰¹ Ministeriet for fødevarer, Landbrug og Fiskeri, nyhet om ålfiskestoppet - <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2022/844>

¹⁰² Henrik Svedäng, Stockholms Universitet - <https://www.su.se/nyheter/%C3%B6stersj%C3%B6centrums-forskare-kritisk-till-ices-nya-fiskekvoter-1.615164>

¹⁰³ Ero et al. 2019 - <https://orbit.dtu.dk/en/publications/eastern-baltic-codnew-knowledge-on-growth-and-mortality>

¹⁰⁴ Indikator, Kustnära byggande vid havet - <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/hav-i-balans-samt-levande-kust-och-skargard/kustnara-byggande/skane-lan/>

¹⁰⁵ Personlig referens – Charlott Stenberg, Vattenenheten, Länsstyrelsen Skåne

¹⁰⁶ Personlig referens – Brita Roos, chef på kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen Skåne.

Flera av Skånes havsområden drabbas periodvis av syrebrist. Ofta gäller det djupare bottenar, till exempel norr om Ven¹⁰⁷, men även grundområden kan drabbas tillfälligt¹⁰⁸.

Bräddningar är en relativt liten påverkanskälla, men bättre hantering av vatten och avlopp skulle ändå kunna minska riskerna för badande och ytterligare begränsa miljöpåverkan.

För åttonde året i rad observerades gott om blåfenad tonfisk i Öresund.¹⁰⁹

Baserat på nya uppgifter är den beräknade individtätheten för *Bälthavspopulationen* av tumlare mindre än man tidigare trott. Den senaste bedömningen ligger på 0,41 individer per kvadratkilometer, att jämföra med tidigare uppgifter på 1,04 individer per kvadratkilometer.¹¹⁰ Tumlaren klassas trots allt som livskraftig¹¹¹, men *Östersjöpopulationen* är extremt sårbar då den uppskattas bestå av enbart cirka 100 reproduktiva individer¹¹².

Länsstyrelsen Skåne anser att överfiskade bestånd måste få återhämta sig genom tillräckligt långa fiskestopp. Mer rovfisk bör lämnas kvar i havet, fysisk påverkan på kust och hav bör minimeras och utsläpp bör begränsas utifrån vad recipienter tål för att nå miljömål och vattendirektivets miljö kvalitetsnormer.

¹⁰⁷ Personlig referens – Adam Bahr, kommunekolog, Landskrona.

¹⁰⁸ Personlig referens – Jonas Gustafsson, Vattenstrategiska enheten, Länsstyrelsen Skåne

¹⁰⁹ Artikel med noteringen av blåfenad tonfisk i Öresund 2016 - <https://www.hd.se/2016-12-12/rekordar-for-djurlivet-i-oresund>

Artikel om tonfisk i Öresund 2022 - <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/extremt-mycket-tonfisk-i-oresund-senaste-veckan>

¹¹⁰ Unger et al 2021, *MiniSCANS-II: Aerial survey for harbour porpoises in the western Baltic Sea, Belt Sea, the Sound and Kattegat in 2020*. Joint survey by Denmark, Germany and Sweden. Final report to Danish Environmental Protection Agency, German Federal Agency for Nature Conservation and Swedish Agency for Marine and Water Management. 28 pp. https://www.tiho-hannover.de/fileadmin/57_79_terr_aqua_Wildtierforschung/79_Buesum/downloads/Berichte/20210913_Report_MiniSCANSII_2020_revised.pdf

¹¹¹ SLU, Artdatabanken. Tumlare - <https://artfakta.se/naturvard/taxon/phocoena-phocoena-100106>

¹¹² SLU, Artdatabanken. Tumlare (Östersjöpopulationen) - <https://artfakta.se/naturvard/taxon/phocoena-phocoena-baltic-population--232475>

14 Myllrande våtmarker i Skåne

14.1 Sammanfattning för Myllrande våtmarker i Skåne

Samtidigt som många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda, restaurera och sköta de våtmarker vi har, fortsätter våtmarker att påverkas negativt av dikesrensningar, övergödning och utebliven hävd. Klimatförändringarna medför ytterligare utmaningar såsom sänkta grundvattennivåer, snabbare igenväxning och etablering av nya invasiva arter. Att våtmarkssatsningen har blivit permanent är mycket positivt men det är oroande att vi tvingas dra ner på löpande skötsel.

14.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

14.3 Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker i Skåne

14.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- 107 hektar våtmark¹¹³ har skyddats som statligt naturreservat. Bland annat har Fjällmossen¹¹⁴ (70 hektar) nu fått formellt skydd. I Lundåkrabukten¹¹⁵ har strandängar skyddats eller fått stärkta föreskrifter.
- Med medel från Våtmarkssatsningen har Länsstyrelsen Skåne anlagt eller hydrologiskt restaurerat 51 hektar våtmark på över 40 lokaler. Framst handlar det om vatten för groddjur och dikespluggning med syftet att gynna biologisk mångfald.
- Skogsstyrelsen har tecknat tre återvätningsavtal i Skåne, vilket kommer att resultera i totalt 20 hektar återvätnad skogsmark.
- Restaurerings- och skötselåtgärder (slåtter, röjning av sly och restaureringsröjning) har utförts i 19 rikkärr med medel från Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och Våtmarkssatsningen. Det är ett färre antal rikkärr än föregående år och åtgärderna har varit reducerade på grund av minskade medel till ÅGP. Några av åtgärderna har gjorts i syfte att gynna gulyxne, stor ögontröst och kalkkärrsgrynsnäcka.
- Projektet LifeRestoRED¹¹⁶ löper 2021-2027 och syftar till att återskapa ängs- och betesmarker. Under det gångna året har Länsstyrelsen Skåne restaurerat en strandäng inom ramarna för projektet. Två hektar alskog är borttaget i syfte att gynna gulyxne.
- Trots en kraftigt minskad budget har Länsstyrelsen Skåne lyckats hålla igång arbetet mot den invasiva arten skunkkalla och istället valt att prioritera ner arbete mot andra arter.
- Naturum Kullaberg har under året tagit fram en utställning om våtmarker¹¹⁷ i syfte att belysa våtmarkens betydelse ur olika perspektiv.

¹¹³ Areal "Öppen våtmark" framräknad i Naturvårdsregistret genom satellitbildtolkning (NMD, nationell marktäckedata)

¹¹⁴ [Fjällmossen: Viggurum | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹¹⁵ [Lundåkrabukten | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹¹⁶ [Startsida - LIFE restoRED](#)

¹¹⁷ [Tillfälliga utställningar - Kullabergs naturreservat](#)

- Skånes friluftslivsplattform har blivit klar och beslutad. I friluftsplattsformens karttjänst lyfts viktiga områden för friluftsliv, inklusive våtmarker.¹¹⁸
- Länsstyrelsen Skåne och Friluftsförbundet har tagit fram Skogsmullekartor över ett antal naturreservat, däribland Domedejla mosse. Kartan lyfter fram områdets värden för friluftsliv tillsammans med allemansrätten och områdets reservatsregler.

14.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kristianstad kommun har skyddat 30 hektar våtmark som naturreservat i och med bildandet av Ekenabben och Kvarnäs¹¹⁹. Lunds kommun har skyddat våtmarker i Dalby fälad¹²⁰ och Almen.¹²¹
- Kommuner, vattenråd och privata initiativtagare har anlagt ytterligare 50 våtmarker (totalt 179 hektar) helt eller delvis finansierade med Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), Våtmarkssatsningen (via Lokala naturvårdssatsningen, LONA) och Landsbygdsprogrammet (LBP). En av dessa våtmarker är den nästan 12 hektar stora våtmarken vid Södra Sandby¹²² som ska förbättra vattenkvaliteten och öka den biologiska mångfalden. Utsiktsbrygga, grillplats och flera gångstigar runt vattenspeglarna gör att det även blir ett nytt område för rekreation. Högestad & Christinehof Förvaltnings AB har anlagt 12 våtmarker vid Baldringe, totalt 77 hektar, till nytta för biologisk mångfald och näringsrening.
- Ytterligare 14 hektar befintlig våtmark har restaurerats (röjts eller rensats på sediment).
- Bland årets beviljade LONA-projekt finns ett antal förstudier för restaurering av våtmarksmiljöer, återvätning av sumpskog och åtgärdsplan för nerlagda torvtäcker.



Bild 1: Återvätdad alskog vid Kullaberg. Fotograf Johanna Ragnarsson

¹¹⁸ [Länsstyrelsen Skånes Friluftslivsplattform \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/skane/friluftsliv/)

¹¹⁹ [Ekenabben och Kvarnäs | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/skane/ekenabben-och-kvarnäs/)

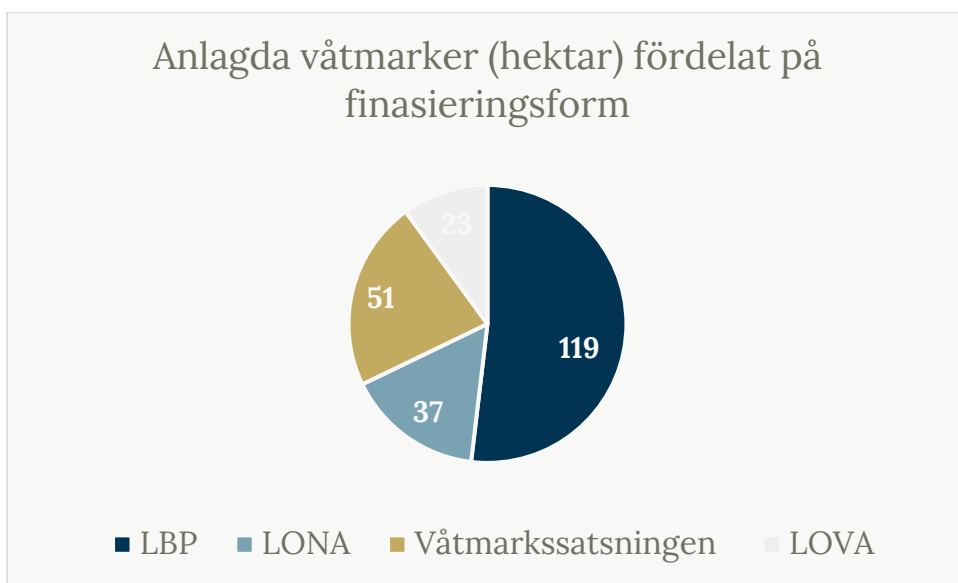
¹²⁰ [Dalby Fälad – Klockarelyckan naturreservat \(lund.se\)](https://lund.se/naturvård/dalby-fälad/)

¹²¹ [Tjänsteskrivelse \(lund.se\)](https://lund.se/naturvård/almen/)

¹²² [Myllrande våtmark i Södra Sandby - Ekologigruppen](https://ekologigruppen.se/myllrande-våtmark-i-södra-sandby/)



Bild 2: Våtmarksutställning på Kullaberg naturum. Fotograf Johanna Ragnarsson



Figur 1: Den totala arealen anlagd våtmark det senaste året är 230 hektar. Till största delen har det finansierats av LBP, därefter Våtmarkssatsningen och LONA.

14.4 Tillstånd och målbedömning för Myllrande våtmarker i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte kommer nås till år 2030. De omfattande utdikningar som gjorts historiskt i Skåne gör att vi, trots de senaste årens satsningar, fortfarande har en mycket lång väg kvar till att uppnå miljömålet. Samtidigt som många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda, restaurera och upprätthålla skötseln i de vi har, fortsätter länets våtmarker att påverkas negativt till följd av dikesrensningar, utebliven hävd och övergödning. Klimatförändringarna medför ytterligare utmaningar de kommande åren såsom sänkta grundvattennivåer, snabbare igenväxning och etablering av nya invasiva arter.

Trenden för utvecklingen i miljön har tidigare år bedömts vara neutral. Men Länsstyrelsen bedömer att trenden för miljömålet i nuläget är uppåtgående – men att det står och väger. Betydelsefulla insatser har skett som på sikt bedöms gynna miljötillståndet; framför allt de satsningar som görs när det gäller anläggning och återskapande. Flera parametrar går dock i motsatt riktning; statusen för hotade arter försämras och igenväxningen ökar. Detta måste hanteras för en fortsatt positiv riktning.

14.4.1 Anläggning och återskapande av våtmarker

Att våtmarkssatsningen nu har blivit permanent är mycket positivt och borgar för en effektivitet i det fortsatta arbetet. Samtidigt har möjligheten att söka medel genom den Strategiska Planen för EU:s jordbrukspolitik(SP) nu kommit igång efter det glapp som varit sedan förra programperioden av Landsbyggsprogrammet tog slut. Detta gör att det ser mycket positivt ut för kommande års anläggande, återskapande och restaurering av våtmarker.

Det nya urvalssystemet i SP innebär att även våtmarker med höga anläggningskostnader och låg näringsreningsnytta kvalificerar sig för bidrag. Länsstyrelsen Skåne bedömer att det därmed finns en risk att färre projekt kan genomföras och en lägre miljönytta uppnås jämfört med tidigare urvalssystem.

Arbetet med återvätning av torvmark i skog går för långsamt. De avtal som skrivits under året om återvätning av 20 hektar skogsmark är inte i paritet med målet (för Skånes distrikt ca 90 hektar för 2023). Det finns en ovilja mot att återveta mark som tidigare generationer har dikat ut och även tvivel på att återvätning är den bästa lösningen för att minska klimatutsläppen. För att kunna öka takten på återvätning i skog krävs tydligare besked om hur man ska hantera till exempel grannsamverkan, bättre handläggarsöd, mer informationskampanjer (som tydliggör och svarar på flera komplexa frågor), tillräcklig ersättning för den värdeminskning åtgärden innebär, samt enklare processer för att lägga ner dikningsföretag.

14.4.2 Igenväxning, bevarandestatus och hotade arter

Satellitbaserad övervakning av våtmarker visar att länets öppna myrar växer igen och att förändringen är större än för landet som helhet.¹²³ Länets relativt höga kvävedefall, dikesrensningar, upphörande av hävd och klimatförändringar är bidragande faktorer. Det är därför ytterst oroande att medel för löpande skötsel har sänkts, både till förvaltning av skyddade områden och till arbetet med hotade arter (ÅGP). Kontinuerlig hävd i form av bete eller slåtter är en förutsättning för många öppna våtmarker i Skåne, inte minst rikkärren. Minskad finansiering av löpande skötsel kan mycket snabbt ge negativa effekter på dessa våtmarkers status och arter knutna till dessa.

Preliminära analyser¹²⁴ av de senaste årtiondets grodinventeringar (inom biogeografisk uppföljning) i Skåne visar tydliga negativa trender för lövgroda och långbensgroda. För gröNFLäckig padda är det en oroväckande minskning med 75 procent mellan 2010 och 2022.

¹²³ Niklas Hahn¹, Kjell Wester¹ och Urban Gunnarsson (2021) Satellitbaserad övervakning av våtmarker - Nationell slutrapport första omdrevet. NATURVÅRDSVERKET RAPPORT 6950

¹²⁴ Trend och styrkeanalyser för Grodor, Henrik Thurjell, SLU Artdatabanken -ännu ej publicerad rapport

I projektet *Miljö- och floraövervakning i Skåne (Millora)*¹²⁵ har kärleväxter inventerats 2007–2015 och jämförts med inventeringar från 1987–2005. Våtmarker är en av de vegetationstyper vars arter minskat mest.

14.4.3 Skydd

Skydd av våtmarker går för långsamt och under väntetiden försämras statusen för många lokaler. Länsstyrelsen ser gärna att skydd av våtmarker lyfts i regleringsbrevet och att det avsätts särskilda medel för genomförandearbetet.

14.4.4 Invasiva arter

Skånes problem med invasiva, främmande arter är ett stort potentiellt hot mot den inhemska florans och faunan, inte minst i våtmarker som ofta hyser rödlistade, inhemska arter. I och runt våtmarker är det framför allt skunkkalla, jätteloka och jättebalsamin som är ett problem i dagsläget. Ett stort antal invasiva främmande arter har hög eller allvarlig risk att inom de närmaste 50 åren ha en negativ påverkan på den biologiska mångfalden. För endast ett fåtal av dessa arter är regional utrotning realistisk och administrativt genomförbar. Vi är därför i en process att lägga om vårt arbete med invasiva arter till att begränsa skadorna och skydda det mest hotade.

14.4.5 Näringar

Befintliga styrmedel räcker inte för att säkerställa tillräcklig hänsyn inom jord- och skogsbruket. Skyddszoner kring våtmarker behövs i större utsträckning både inom jord- och skogsbruket, och rensning av befintliga diken försvårar åtgärder för att skydda och restaurera våtmarker.

I dagsläget finns det tio aktiva torvtäkter i Skåne, totalt på en area av 1 222 hektar (tillstånd om uttag på upp till 617 000 m³ om året).

¹²⁵ SpringerLink, *Recent changes in the frequency of plant species and vegetation types in Scania, S Sweden, compared to changes during the twentieth century.* [Ladda ner artikel från link.springer.com](http://link.springer.com)

15 Levande skogar i Skåne

15.1 Sammanfattning för Levande skogar i Skåne

Miljöarbetet för de skånska skogarna går i positiv riktning, men inte fullt så snabbt som det vore önskvärt. För att trygga den biologiska mångfalden behöver mer skog skyddas formellt. Målet för Levande skogar kommer inte att nås till 2030 om inte kvaliteten på miljöhänsynen blir bättre samtidigt som ökade bevarandeinsatser görs.

15.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

15.3 Åtgärdsarbete för Levande skogar i Skåne

15.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Det senaste året har Länsstyrelsen Skåne skyddat 250 hektar produktiv skogsmark med höga naturvärden genom att bilda eller ombilda 8 naturreservat.
- Skogsstyrelsen bildade 6 biotopskyddsområden som totalt omfattar 51 hektar produktiv skog.
- Naturvårdande skötsel genomfördes i 52 av Skogsstyrelsens skyddade områden. Totalt åtgärdades 125 hektar¹²⁶.
- Länsstyrelsen har under året inventerat drygt 300 särskilt skyddsvärda träd¹²⁷.
- Länsstyrelsen har inom skyddade områden genomfört flera naturvårdande åtgärder som att bekämpa invasiva växtarter, satt igen diken, friställt grova träd och skapat flerskiktning¹²⁸.
- Länsstyrelsen har under året arbetat med att anlägga och sköta vandringsleder i ett flertal skyddade områden samt iordningsställt grillplatser i några områden.
- Länsstyrelsen och markägare har bekämpat gul skunkkalla i sumpskogar inom arbete med åtgärder mot invasiva främmande arter (IAS).
- Länsstyrelsen har det senaste året utvärderat formellt skydd av värdeetrakter och värdekärnor i Skåne för skyddsvärda skogar. Resultatet visar att värdekärnor i norra Skåne är skyddade genom formellt skydd i mycket liten omfattning.
- Inom stödet *Natur- och kulturmiljöer i skog* har 190 000 kr betalats ut och inom stödet för ädellövskogsbruk har 8,8 miljoner kronor utbetalats i Skåne under 2022¹²⁹.
- Inom stödet *Skogens miljövärden* har 565 000 kronor utbetalats i Skåne för naturvårdande åtgärder i skog¹³⁰.
- Under år 2022 har kulturmiljö på Länsstyrelsen avsatt medel för att lämningar som inte registrerade i Fornsök¹³¹ ska kvalitetssäkras och registreras¹³².

¹²⁶ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

¹²⁷ Inventering inom skyddade områden i skog genomförd inom förvaltningen av Åtgärdsprogram för hotade arter.

¹²⁸ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2023

¹²⁹ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

¹³⁰ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

¹³¹ [Fornsök \(raa.se\)](https://raa.se)

¹³² Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2023

- Inom samverkansprogrammet *Skogen i Skolan* har Skogsstyrelsen haft utbildningar för framför allt lärare och lärarstudenter¹³³.

15.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Det senaste året har tre kommunala naturreservat och ett biotopskydd bildats där 34 hektar skog ingår¹³⁴.
- Flera kommuner jobbar med LONA-projekt för att stärka natur- och kulturvärden eller friluftslivet i tätortsnära skogar¹³⁵.

15.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Arealen frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark i Skåne är ca 22 900 hektar, vilket motsvarar 5,4 procent av den produktiva skogen.¹³⁶
- Inom skogsbruket fortgår utbildning av tjänstemän och entreprenörer rörande målbilder¹³⁷ för god miljöhänsyn.

15.3.4 Övriga åtgärder

- *Ett mer variationsrikt skogsbruk*¹³⁸ och *En nationell strategi för natur- och kulturvårdande skötsel av trädbärande marker som brukas med naturvårdsmål*¹³⁹ är två miljömålsåtgärder inom programområdet Grön infrastruktur¹⁴⁰ som genomförs i samverkan med skogsbrukets aktörer.
- Länsstyrelsen har tillsammans med Friluftsrådet tagit fram skogsmullekartor för några reservat för att lyfta fram skyddade områden, allemansrätten och reservatsregler samt om tips aktiveter.
- Länsstyrelsen har gemensamt med Skånes aktörer tagit fram *Skånes Friluftslivsplan* vilken är tillgänglig via karttjänsten "friluftsoversikt".

15.4 Tillstånd och målbedömning för Levande skogar i Skåne

Målet för Levande skogar kommer inte att nås till 2030. Det finns brister i miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder samtidigt som nuvarande bevarandeinsatser inte är tillräckliga. Skogsområden med höga naturvärden gallras eller avverkas fortfarande.

Arealen skyddad skog i Skåne behöver öka och det krävs ökad naturvårdande skötsel i såväl skyddade som oskyddade skogar med höga naturvärden. Arbetet med att långsiktigt skydda skog i Skåne fortgår. Dock skadas fortfarande värdefulla natur- och kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Många skogliga värdekärnor är för små och isolerade för att kunna klara den biologiska mångfalden. Kunskapsbrist råder om var värdekärnorna finns, som till exempel nyckelbiotoper. Inventeringar behöver identifiera värdekärnor för att länka samman dem i ett större landskapsperspektiv och skapa grön infrastruktur.

¹³³ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

¹³⁴ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2023

¹³⁵ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2023

¹³⁶ Frivilliga avsättningar och certifierad areal 2021. Statistiska meddelanden Skogsstyrelsen 2022. Ladda ner från Skogsstyrelsens statistikdatabas

¹³⁷ Målbilder för god miljöhänsyn. Skogsstyrelsen 2020. Läs om målbilder på Skogsstyrelsens webbplats

¹³⁸ Ett mer variationsrikt skogsbruk. Skogsstyrelsen 2021. Läs om ett variationsrikt skogsbruk på Skogsstyrelsens webbplats

¹³⁹ Naturvård Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen 2021. Läs om naturvård på Skogsstyrelsens webbplats

¹⁴⁰ Grön infrastruktur. Naturvårdsverket 2021. Läs om Grön infrastruktur på Naturvårdsverkets webbplats

15.4.1 Generationsmålet

För att klara generationsmålet¹⁴¹ behöver stora arealer trädbärande marker skyddas, vilket kräver långsiktiga medel. Detsamma gäller medel till skötsel av skyddade områden. Osäker och minskad medeltillgång medför att satsningar för friluftsliv och skötsel/restaureringar i nya naturreservat inte genomförs.

15.4.2 Ekosystemtjänster

Större variation i skogsproduktionen behövs för att klara den biologiska mångfalden och kunna möta hot från brand, storm, skadedjur och sjukdomar.

Vi bedömer att skogens ekosystemtjänster inte har en tillräckligt god status för att kunna möta dessa hot¹⁴².

15.4.3 Askåterföring, biobränsle och försurning

Trots minskning av svavelnedfall till skog är markvattnet fortfarande försurat i norra Skåne¹⁴³. Ett intensivt skogsbruk med stort uttag av biobränsle bidrar till försurning och förtar effekten av minskat nedfall. De senaste fem åren har det i Skåne tagits ut biobränsle på cirk 90 procent av den avverkningsanmälda arealen.¹⁴⁴ Askåterföringen behöver bli större för att minska försurningen. Askåterföring nationellt genomförs på ungefär 5 procent av den areal som slutavverkas per år^{145, 146}.

15.4.4 Biotoper och kulturmiljöer

Arbete pågår för att negativ påverkan på miljön vid avverkningar ska vara så liten möjligt. Hänsynskrävande biotoper skadas fortfarande i samband med avverkning. De nationella hänsynsinventeringar av forn- och kulturlämningar som årligen genomförs av Skogsstyrelsen visar att skador orsakade av skogsbruksåtgärder är på en fortsatt hög nivå. Resultatet för Götaland år 2022 visar att 12 procent av forn- och kulturlämningarna är skadade eller grovt skadade, vilket är en minskning med 4 procent sedan föregående år¹⁴⁷. De svåraste skadorna orsakas av markberedning. Vidare har i Götaland endast 3 procent av kulturlämningarna korrekt placerade stolpmarkeringar¹⁴⁸.

15.4.5 Biologisk mångfald

Arealen gammal skog (äldre än 120 år) och äldre lövrik skog (äldre än 60 år) ökar något i Götaland. Volymen död ved (hård och nedbruten) i Skåne ligger i stort sett på samma nivå som under tidigare år.¹⁴⁹ Antalet häckande fåglar i skogen har i södra Götaland ökat något under 2022 jämfört med 2021¹⁵⁰.

På grund av viltbete på tall, med påföljande skador har det tidigare ofta planterats gran på torra och magra marker som är lämpligare för tall. Det kan leda till negativ utveckling för biologisk mångfald och påtaglig förändring av landskapet. Gran på tallmark kommer troligtvis också att drabbas hårdare av barkborreskadorna än gran på granmark¹⁵¹. I mars

¹⁴¹ Generationsmålet. Sveriges miljömål 2021

¹⁴² Skogens ekosystemtjänster – status och påverkan Rapport 2017/13. Skogsstyrelsen 2018

¹⁴³ Försurning och övergödning i Skåne län. IVL Svenska Miljöinstitutet 2020

¹⁴⁴ Skogsstyrelsens statistikdatabas. Skogsstyrelsen 2022.

¹⁴⁵ Rapport 2018:6. Skogsstyrelsen 2018

¹⁴⁶ Bruttoavverkning 2020. Ladda ner från Skogsstyrelsens statistikdatabas

¹⁴⁷ [Hänsynsuppföljning kulturmiljö 2022](#). Skogsstyrelsen, Catrin Sandberg 2023

¹⁴⁸ Skogsstyrelsen. (2022) Levande skogar-fördjupad utvärdering 2023

¹⁴⁹ Skogsdata 2021. SLU Riksskogstaxeringen 2021. Ladda ner rapporten från SLU:s webbplats

¹⁵⁰ Lunds universitet. Svensk Fågeltaxering. 2023. Läs mer på sverigesmiljomal.se

¹⁵¹ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

2022 beslutade Skogsstyrelsen om nya föreskrifter som innebär ett förbud mot plantering av gran på marker där tall passar bättre. Den senaste statistiken visar att andelen tall har dubblats i föryngringar i Götaland.

Grenar och toppar av ädellöv, som lagras under vår och försommar i väntan på flisning, innehåller stora mängder insekter. Flisning vid fel tidpunkt är ett allvarligt hot mot många insektsarter¹⁵².

Skogarna i den kontinentala regionen, där Skåne ligger, har inte gynnsam bevarandestatus¹⁵³. Avverkning har stor negativ påverkan på arter som kräver eller gynnas av skoglig kontinuitet¹⁵⁴. En stor del av Sveriges rödlistade arter är knutna till skogar med lång kontinuitet av ädla lövträd¹⁵⁵. Viktiga livsmiljöer är små och ofta fragmenterade. Den gröna infrastrukturen behöver bli bättre för att naturvärden ska kunna bevaras. Övergripande landskapsperspektiv och helhetssyn behövs för att bevara och förstärka mångfalden i skogen.

¹⁵² Enligt uppgift. Skogsstyrelsen 2023

¹⁵³ Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Naturvårdsverket 2020. [Ladda ner rapporten från Naturvårdsverkets webbplats.](#)

¹⁵⁴ SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala. [Ladda ner rödlistan från artdatabankens webbplats](#)

¹⁵⁵ [Att sköta ädellövskog](#). Skogsstyrelsen 2021

16 Ett rikt odlingslandskap i Skåne

16.1 Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

Den totala åkerarealen har under längre tid minskat på grund av rationalisering inom jordbruket och tätortsutbyggnad. Antalet småbiotoper och landskapselement har minskat, liksom arealen betesmarker och slätterängar. Rådgivning till lantbrukare och investeringar på landsbygden kan ge mer lönsamma företag och ett mer hållbart nyttjande av jordbruksmarken. Hållbart nyttjande leder i förlängningen till en ökning av ekosystemtjänster och biologisk mångfald samt att landskapet hålls öppet.

16.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

16.3 Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

16.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Greppa Näringen erbjuder en ny rådgivning inom hållbarhetsanalys där områdena övergödning, markhälsa, växtskydd, biologisk mångfald, klimat och energi följs upp.¹⁵⁶
- Genom behörighetsutbildningarna har Länsstyrelsen Skåne nått 789 personer under 2022–2023. Risker för pollinerande insekter och vikten av att praktisera integrerat växtskydd är områden som lyfts fram som särskilt viktiga.¹⁵⁷
- Länsstyrelsen Skåne har inom kompetensutveckling för Ett rikt odlingslandskap anordnat 15 kurser och cirka 70 rådgivningar inom bland annat jordhälsa, lieslätter och skötsel av betesmarker och slätterängar.³ Planering pågår inför kommande gruppaktiviteter och kurser.¹⁵⁸
- Under 2023 utlyser Länsstyrelsen Skåne 4 miljoner kronor för samarbetsprojekt, som syftar till att förstärka förutsättningarna för biologisk mångfald genom att anlägga blommande ytor och andra småbiotoper i odlingslandskapet.¹⁵⁹
- Budgeten till förvaltning av skyddade områden halverades för 2023 och Länsstyrelsen Skånes skötsel och restaurering av naturmiljöer minskade markant under året. Insatser som har prioriterats är skötsel av 36 hektar slätterängar, delvis med särskilda insatser så som manuell slätter, särskild höhantering och efterbete.
- Länsstyrelsen Skåne beviljades 13 miljoner kronor för våtmarksinsatser¹⁶⁰ i länet och 45 hektar nya våtmarksytor har anlagts och restaurerats inom skyddade områden.
- Länsstyrelsen Skåne genomförde restaureringsåtgärder för 2022 års medel inom åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)-pollinering¹⁶¹. Bland annat har 45 hektar sandmark restaurerats för hotade vildbin.

¹⁵⁶ [Ny rådgivning med hållbarhetsfokus - Greppa](#)

¹⁵⁷ [Växtnäring och växtskydd | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁵⁸ [Kompetensutveckling och rådgivning | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁵⁹ [Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁶⁰ [118 miljoner kronor till våtmarksinsatser i landet \(naturvardsverket.se\)](#)

¹⁶¹ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/pollinering/fortsatt-riktad-satsning-pa-atgarder-for-vilda-pollinatorer/>

- Bidraget för ÅGP¹⁶² nästan halverades 2023, men Länsstyrelsen Skåne har fortsatt sköta 9 rikkärr samt genomfört åtgärder i sandmarker för att gynna sandstäpp och sandödlor.
- Sedan september 2022 har Länsstyrelsen Skåne beslutat om fyra nya statliga naturreservat som omfattar marker i odlingslandskapet.
- Länsstyrelsen Skåne har gjort restaureringsinsatser i naturreservaten Åsums ängar och Åsumallet genom projektet LIFE RestoRED. Projektet syftar till att restaurera träd- och buskrika betesmarker.¹⁶³
- Länsstyrelsen Skåne har bekämpat de invasiva arterna jätteloka längs Trydeån samt jättebalsamin i Borgens naturreservat utmed Råån. I Liaängens naturreservat misslyckades årets insats på grund av minskade resurser.¹⁶⁴
- Vargpopulationen i Skåne har vuxit ytterligare. Detta kan leda till färre betande djur inom vargreviren och i förlängningen till att fler betesmarker inte hävdas. Länsstyrelsen Skåne gör löpande informationsinsatser för djurhållare.¹⁶⁵
- Länsstyrelsen Skåne har gemensamt med skånska aktörer tagit fram Skånes friluftslivsplattform. Här finns en karttjänst som kan användas som underlag i strategisk och fysisk planering.¹⁶⁶

16.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Svedala kommun har med LONA-medel anlagt dammar i Segeå-projektet och har i samband med detta sått in ängar i Aggarp och Börringe.¹⁶⁷
- Lomma kommun har anlagt naturreservatet Augustenborg på 3,48 hektar¹⁶⁸ och Lunds kommun har anlagt naturreservatet Dalby fålad på 37 hektar.¹⁶⁹
- Ängelholms kommun har utfört effektiv bekämpning mot jätteloka genom slaghackning och därefter bete med får.¹⁷⁰
- Höörs kommun har återupptagit betet på 3,7 hektar i naturreservatet Tegeldammarna-Lergravarna.¹⁷¹
- Trelleborgs kommun har anordnat en branschträff för kommunens lantbrukare. Arrangören belyste nyttan av pollinatörer i odlingslandskapet och gav praktiska tips för att gynna dessa.¹⁷²
- Landskrona kommun har, med stöd av kulturmiljöbidrag, genomfört slåtter av 22 ättehögar som sammantaget täcker en total yta på 16,5 hektar.¹⁷³

16.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Lantbrukarnas arbete med sina marker är en av de viktigaste insatserna för den biologiska mångfalden. För att uppfylla villkoren inom miljöersättningarna för betesmarker och slåtterängar gör många lantbrukare årliga röjningsinsatser som håller markerna öppna och ger en lönsam produktion.

¹⁶² [Om åtgärdsprogrammen \(naturvardsverket.se\)](#)

¹⁶³ [Skåne län - LIFE restoRED](#)

¹⁶⁴ [Invasiva främmande arter | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁶⁵ [Stora rovdjur | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁶⁶ [Länsstyrelsen Skånes Friluftslivsplattform \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁶⁷ <https://www.svedala.se/bo/bygga-bo-och-miljo/natur-och-naturvard/biologisk-mangfald-lona-projektet/>

¹⁶⁸ [lomma.se](#)

¹⁶⁹ [lund.se](#)

¹⁷⁰ <https://www.engelholm.se/bygga-bo-och-miljo/var-miljo-och-natur/invasiva-arter.html>

¹⁷¹ <https://www.hoor.se/uppleva-gora/idrott-motion-och-friluftsliv/friluftsliv-och-motion/naturreservat-och-skyddad-natur/tegeldammarna-lergravarna/>

¹⁷² [Näringslivsaktiviteter - Trelleborgs kommun](#)

¹⁷³ [Landskrona stad](#)

16.3.4 Övriga åtgärder

- Skånes hembygdsföreningar vårdar och tillgängliggör många karaktärsmiljöer knutna till odlingslandskapet så som traditionella fyrhängade gårdar och kvarnmiljöer.¹⁷⁴

16.4 Tillstånd och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap i Skåne

Målet Ett rikt odlingslandskap bedöms inte nås till 2030 och trenden för utvecklingen i miljön är fortsatt negativ.

Trenden går mot färre men större lantbruksenheter. Landskapet blir alltmer homogent med liten variation av småbiotoper och strukturer. Företagen blir större och har fler djur per företag men driften koncentreras i vissa geografiska områden. Följden blir att betesmarker som ligger långt från brukningscentrum inte längre hävdas.¹⁷⁵ Utebliven hävd är ett hot mot många arter då deras livsmiljöer försämras och försvinner.

Produktionen av ekologiska livsmedel leder till minskad användning av växtskyddsmedel och ökad biologisk mångfald genom varierade växtföljder och ökad vallodling.¹⁷⁶ Intresset för ekologisk produktion verkar ha minskat och under 2023 har antalet lantbrukare som söker stöd för ekologisk produktion minskat med 12 procent i Skåne¹⁷⁷.

På grund av kraftigt neddragna anslag till naturvård, Grön infrastruktur och ÅGP har färre åtgärder genomförts och mindre arealer skötts sedan senaste uppföljningen. Detta kan på sikt leda till minskad biologisk mångfald i våra mest värdefulla naturområden.

16.4.1 Precisering 2 Jordbruksmarkens halt av föroreningar

Det finns ett stort intresse för integrerat växtskydd hos lantbrukare. Genom att förebygga, behovsanpassa och följa upp åtgärderna blir produktionen mer hållbar och detta kan leda till en ökning av den biologiska mångfalden i odlingslandskapet.

16.4.2 Precisering 3 ekosystemtjänster, 4 Variationsrikt odlingslandskap, 5 Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation, 7 Hotade arter och naturmiljöer, 10 Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Det är i odlingslandskapets gräsmarker som flest hotade arter och naturtyper finns. När ängar och naturbetesmarker slutar hävdas försvinner viktiga livsmiljöer och den biologiska mångfalden minskar.^{178 179 180 181}

Inom den Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik har miljöersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar förändrats. Ersättningen har höjts och i stället för individuella särskilda villkor för varje markklass görs en satsning på utökad kompetensutveckling till verksamma inom lantbruksföretag. Målet är att bidra till att

¹⁷⁴ [Skånes hembygdsförbund - lista hembygdsföreningar](#)

¹⁷⁵ [Sveriges miljömål](#)

¹⁷⁶ [Jordbruksverket](#)

¹⁷⁷ Stefan Stråhle, enhetschef, Enheten för jordbrukarstöd – handläggning, Länsstyrelsen Skåne

¹⁷⁸ Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019. ISBN 978-91-620-6914-8

¹⁷⁹ Rödlistade arter i Sverige 2020 – SLU Artdatabanken

¹⁸⁰ [Jordbruksverkets statistikdatabas - Jordbruksverket.se](#)

¹⁸¹ [Sveriges miljömål](#)

stoppa och vända förlust av biologisk mångfald, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.¹⁸²

I Skånes slättbygder behövs fler småbiotoper och variation av strukturer i landskapet för att skapa fler ekosystemtjänster och gröna korridorer. Inom den Strategiska planen går det att söka stöd för samarbete som syftar till att förstärka förutsättningarna för biologisk mångfald genom att anlägga blommande ytor och andra småbiotoper.¹⁸³

16.4.3 Precisering 8 Främmande arter och genotyper

Länsstyrelsen Skåne ser att utbredningen av invasiva arter ökar¹⁸⁴. Detta kan på sikt orsaka försämrade ekosystemtjänster och leda till ökad igenväxning. Mer resurser och samarbete mellan myndigheter och övriga aktörer krävs för att hejda utvecklingen.¹⁸⁵

16.4.4 Precisering 10 Bevara natur- och kulturmiljövärden

I Skåne finns stora kulturhistoriska värden knutna till odlingslandskapet. Det moderna rationella jordbruket har dock inneburit att kulturhistoriska värden och biologiskt kulturarv knutna till historisk markanvändning successivt utarmats. Dagens klimatomställning ställer också nya krav på landskapet. Ett framträdande exempel på insatser är vindkraft och solcellsparker, som påverkar såväl fornlämningar som upplevelsen av jordbrukslandskapet som helhet.

16.4.5 Precisering 12 Friluftsliv

Genom ökade satsningar på friluftslivet har fler människor hittat ut i naturen de senaste åren, vilket kan leda till en ökad förståelse för natur och kulturvärden i odlingslandskapet och en vilja att behålla det öppnet.¹⁸⁶

¹⁸² [Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik - Jordbruksverket.se](#)

¹⁸³ [Stöd för samarbeten | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁸⁴ [Stödet drogs ner – nu sprider sig invasiva arter i Skånes naturreservat | SVT Nyheter](#)

¹⁸⁵ [Invasiva främmande arter på EU:s förteckning - växter \(naturvardsverket.se\)](#)

¹⁸⁶ [Andel som varit ute i skog och mark minst en gång i veckan senaste 12 månaderna, ULF 2018-2019 och 2021 \(scb.se\)](#)

17 God bebyggd miljö i Skåne

17.1 Sammanfattning för God bebyggd miljö i Skåne

Kommunernas fysiska planering spelar en mycket viktig roll för att skapa bra förutsättningar för en god bebyggd miljö. De skånska kommunerna arbetar med att hålla kommunala översiktsplaner aktuella, och Länsstyrelsen har en viktig rådgivande roll. Trots att trenden för utvecklingen är positiv bedöms inte de nuvarande resurserna vara tillräckliga för att nå miljömålet till 2030.

17.2 Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö i Skåne

Redovisa utvecklingen i miljön och om miljö kvalitetsmålet nås enskilt genom att skriva detta med ord:

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

17.3 Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö i Skåne

17.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- **Länsstyrelsen Skåne** har under 2023 fördelat 10,8 miljoner kronor i bidrag till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse¹⁸⁷. Stödet går både till fastighetsägarens (föreningar, företag, kommuner, privatpersoner med flera) direkta kostnader och till värdefull antikvarisk rådgivning som leder till långsiktig förvaltning. Utöver detta har 400 000 kronor avsatts till underlag inför åtgärder på kulturhistorisk värdefull bebyggelse. Länsstyrelsen ser att kulturmiljövårdsanslaget är angeläget i arbetet med kulturhistorisk värdefull bebyggelse och för att nå fastighetsägare. Efterfrågan är stor, med långt fler ansökningar än det finns medel att tilldela.
- **Länsstyrelsen Skåne** har med hjälp av kulturmiljövårdsanslaget tagit fram fördjupade kunskapsunderlag för 65 områden av riksintresse för kulturmiljövården. Länsstyrelsen har hitintills skickat begäran om ändring av 33 anspråk till Riksantikvarieämbetet. Detta har resulterat i 12 aktualiserade riksintresseanspråk. Arbetet görs i dialog med berörda kommuner. Syftet är att få tydliga och uppdaterade riksintresseanspråk¹⁸⁸ samt aktuella kunskapsunderlag som kan underlätta kommunernas hantering av riksintressena.¹⁸⁹
- **Länsstyrelsen Skåne** har tagit fram en vägledning för skydd mot översvämning anpassad till Skånes kuststäder¹⁹⁰. Enligt IPCC:s klimatscenarier kommer havsnivåerna

¹⁸⁷ Kulturmiljövårdsanslaget, 7:2

¹⁸⁸ Riksintresseanspråk är ett verktyg för staten att påverka och bevaka intressen av särskild nationell betydelse inom samhällsplaneringen. Att ett område har identifierats som riksintresse betyder att det så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värden. Det finns tolv statliga myndigheter som kan peka ut riksintressen (Försvarsmakten, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Statens energimyndighet, Strålsäkerhetsmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, Tillväxtverket, Trafikverket)
Källa: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/riksintressen/roller-och-ansvar/riksintressemyndigheterna/>

¹⁸⁹ Mer information om arbetet med översyn och aktualisering av riksintresseanspråken för kulturmiljö i Skåne finns att läsa på: <https://www.lansstyrelsen.se/skane/samhalle/kulturmiljo/oversyn-av-riksintressen-for-kulturmiljovarden.html>

¹⁹⁰ [Vägledning för skydd mot översvämning anpassad till Skånes kuststäder \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se/skane/samhalle/kulturmiljo/oversyn-av-riksintressen-for-kulturmiljovarden.html)

att stiga i framtiden. Osäkerheterna om hur mycket nivåerna kommer att förändras och i vilken takt det kommer att ske är mycket stora. Kommuner har därför behov av att få stöd i det strategiska arbetet med klimatanpassning och för att kunna hantera ärenden enligt plan- och bygglagen. För att möta kommunernas behov har Länsstyrelsen utifrån sina olika roller tagit fram denna vägledning.

- **Länsstyrelsen Skåne** har genomfört ett seminarium med fokus på översiktsplanering och planeringsstrategi där Region Skåne medverkade. Seminariet riktade sig till översiktsplanerare på de skånska kommunerna.
- Länsstyrelsen har gemensamt med andra skånska aktörer¹⁹¹ tagit fram **Skånes Friluftslivsplan**¹⁹². Genomgående i planen är vikten av den tätortsnära naturen.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Naturvårdsverket, Folkhälsomyndigheten, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna i Västerbotten och Uppsala tagit fram ett kunskapsstöd med presentationsmaterial på temat **”Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan”** för att öka kunskapen och lyfta vad kommuner kan göra. Inom samarbetet har fyra webinarier genomförts och under hösten 2023 genomförs ytterligare fyra.¹⁹³
- **Länsstyrelsen och Friluftsrådet** har tagit fram ”Skogsmullekartor i tätortsnära natur” (Törringelund, Domedejla mosse, Ystad strandskog, Kalvahagen) samt invigt dem tillsammans barn. Kartorna lyfter fram områdenas värden för friluftsliv tillsammans med allemansrätten och området reservatsregler.

17.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- **Länsstyrelsen Skåne** har beviljat 300 000 kronor¹⁹⁴ till att ta fram ett kommunalt kulturmiljöprogram för Hörby kommun. Syftet är att bevara och utveckla kulturmiljöer i kommunen. En liknande satsning genomfördes under 2022–2023 i Örkelljunga kommun och ledde till framtagandet av en digitalt kulturmiljöprogram.
- **Länsstyrelsen Skåne** och nätverket Kulturmiljö Skåne har tillsammans med Helsingborgs kommun genomfört seminariet ”PBL och kulturvärden”, för att öka kunskapsnivån i länet hos bland andra planarkitekter, bygglovshandläggare och byggnadsinspektörer. Seminariet var fullsatt med strax över 50 deltagare. Enligt utvärderingen upplevdes utbildningstillfället som relevant.
- **Länsstyrelsen Skåne** har under 2023 fortsatt stötta kommunerna genom att arrangera studiecirkel för att underlätta samverkan och rådgivning kring kommunernas klimatanpassningsplaner. Hitintills har 2 av 3 planerade workshops hållits. Projektet påbörjades 2022 och då deltog fem kommuner: Eslöv, Kävlinge, Simrishamn, Svalöv och Åstorp kommuner. Under 2023 har sex nya kommuner deltagit, varav två i Halland. De skånska kommuner som medverkat är: Höganäs, Ystad, Ängelholm och Östra Göinge. Den 24 mars, anordnade Länsstyrelsen Skåne en ”Återkopplingskonferens” med deltagande kommuner från 2022 och nya kommuner för 2023.

17.4 Tillstånd och målbedömning för God bebyggd miljö i Skåne

Bedömningen är att målet inte är möjligt att nå till 2030 utifrån idag beslutade styrmedel och åtgärder. Medvetenheten om och ansvarstagandet för att hantera olika miljöutmaningar i samband med den fysiska planeringen har dock ökat. Däremot behöver

¹⁹¹ Exempel på Skånes aktörer är andra myndigheter, region Skåne, Stiftelsen Skånska landskap, kommuner, markägareorganisationer, friluftsföreningar. Näringsliv m.fl.

¹⁹² Friluftslivsplanen: [Länsstyrelsen Skånes Friluftslivsplattform \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se)

¹⁹³ [Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

¹⁹⁴ Kulturmiljövårdsanslaget, 7:2

samordningen mellan kommuner öka, det behövs även mer resurser både hos kommunerna och hos staten för att kunna fortsätta arbetet med att klimatanpassa den bebyggda miljön. I sitt budgetförslag för 2024 skär regeringen ned anslaget till klimatanpassning vilket även kommer att påverka de skånska kommunerna negativt under kommande år.

17.4.1 Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur

Den kommunala översiktsplaneringen har en mycket stor betydelse för möjligheterna att skapa en långsiktig hållbar samhällsplanering. Ungefär två tredjedelar av Skånes kommuner har en pågående översiktsplaneprocess. Under 2023 har fyra kommuner antagit en översiktsplan eller ändring av översiktsplan/tematiskt tillägg. Tre kommuner har under året antagit en planeringsstrategi. Arbetet med att ta fram en översiktsplan är resurskrävande vilket gör det angeläget att det finns tillräckliga medel och kompetenser för att bedriva arbetet hos kommunerna. Särskilt utmanande kan det vara i mindre kommuner.

17.4.2 Hushållning med energi och naturresurser

Havs- och vattenmyndigheten har påbörjat arbetet med revidering av de statliga havsplanerna, med syftet att öka antalet områden som bedöms lämpliga för energiutvinning.¹⁹⁵ Bakgrunden är behovet av ökad elproduktion för att möta de av riksdagen beslutade klimat- och energimålen samt för att stödja den elektrifiering som krävs för att möjliggöra klimatomställningen.

17.4.3 Kulturvärden i bebyggd miljö

Det är en låg sannolikhet för att värdefulla kulturmiljöer i Skåne ska vara bevarade till 2030. Arbetet med att säkerställa miljöerna i detaljplaner/områdesbestämmelser går långsamt. Särskilt drabbar detta landsbygdens kulturmiljöer då rivningslov inte krävs utanför planlagt område. Flera av Skånes kommuner saknar samtidigt kulturmiljöunderlag. Även i de kommuner där det finns kulturmiljöunderlag ökar behovet av att uppdatera dessa, då inventeringarna gjorts för lång tid sedan. En positiv utveckling är att flera av de mindre kommunerna i Skåne har tagit fram kulturmiljöprogram de senaste åren.

Färre kommuner i Skåne har egen antikvarisk kompetens idag än 2015 och istället köps tjänsten in vid punktinsatser¹⁹⁶. Det gör att kulturmiljöfrågorna kan ha svårt att hävda sig i långsiktliga planeringsprocesser. För att Länsstyrelsen ska kunna stötta kommunerna krävs att kulturmiljöanslaget för vård, information och tillgänglighetsinsatser markant ökar under perioden.

Vi ser att Länsstyrelsen Skånes pågående aktualisering av riksintressen för kulturmiljövården kommer vara färdigställd 2030 och ge tydligare och bättre beskrivna riksintressen som stöd till kommunernas planering. Samtidigt finns ett behov av att stärka kulturlandskapets roll i lagstiftningen för att övriga värdefulla landskap ska kunna utvecklas och bevaras.

¹⁹⁵ Havs och vattenmyndigheten, [Ändring av havsplanerna för att möta behovet av ökad energiutvinning - Havsplanering - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\)](https://havochvatten.se/nyheter/2023/09/20/andring-av-havsplanerna-for-att-mota-behovet-av-okad-energiutvinning)

¹⁹⁶ 2015 års miljömålsindikator i jämförelse med 2021 års miljömålsenkät. Bedömningen har tidigare förankrats med samverkansforumet Kulturmiljö Skåne samt i år kompletterats med enstaka kommunkontakter.

18 Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

18.1 Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

Bristen på grön infrastruktur i det skånska landskapet hindrar fri rörlighet för växter och djur. Värdefulla habitat är fragmenterade, antalet hotade arter fortsatt stort och invasiva främmande arter sprider sig. Tillståndet för naturtyper och arter är inte gynnsamt och påverkan på ekosystemen fortsatt hög. Resurserna för skydd och skötsel av naturmiljöer behöver öka, markanvändningens negativa påverkan behöver minska genom ökad hänsyn och styrmedel behöver anpassas för att gynna växt- och djurlivet.

18.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

18.3 Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

18.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- **Länsstyrelsen Skåne** har beslutat om 11 nya och utvidgat 4 statliga naturreservat, samt uppdaterat skötselplaner och föreskrifter i ett statligt naturreservat.
- Under 2023 har **Länsstyrelsen Skåne** fortsatt att uppdatera handlingsplanen för Grön infrastruktur¹⁹⁷.
- Budget till förvaltning av skyddade områden halverades 2023 jämfört med 2022 och **Länsstyrelsen Skånes** skötsel och restaurering av naturmiljöer minskade markant under året.
- Bidraget till Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)¹⁹⁸ nästan halverades 2023. **Länsstyrelsen Skåne** har framförallt skött nio rikkärr samt genomfört åtgärder i sandmarker för att gynna sandstäpp och sandödla (vardera tre områden).
- **Länsstyrelsen Skåne** beviljades 13 miljoner kronor för våtmarksinsatser¹⁹⁹. 45,63 hektar nya våtmarksytor har anlagts och restaurerats inom skyddade områden och av ÅGP.
- **Länsstyrelsen Skåne** genomförde restaureringsåtgärder för 2022 års medel inom ÅGP-pollinering²⁰⁰. Bland annat har 45 hektar sandmark restaurerats för hotade vildbin (se foto 1).
- **Länsstyrelsen Skåne** har restaurerat vattendrag samt ängs- och betesmarker inom EU-projekten LIFE CONNECT²⁰¹ och LIFE RestoRED²⁰².
- **Länsstyrelsen Skåne** har åtgärdat tre vandringshinder (Verkeån, Möllebäcken, Boserupsbäcken) och genomfört sju restaureringsåtgärder (i Segesholmsån, Julebodaån, Klammersbäck, Vramsån, Vege å, Hallabäcken, Smålarpsån) i form av återförsel av block, stenar och grus till vattendragsfårorna.

¹⁹⁷ [Grön infrastruktur | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹⁹⁸ [Om åtgärdsprogrammen \(naturvardsverket.se\)](#)

¹⁹⁹ [118 miljoner kronor till våtmarksinsatser i landet \(naturvardsverket.se\)](#)

²⁰⁰ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/pollinering/fortsatt-riktad-satsning-pa-atgarder-for-vilda-pollinatorer/>

²⁰¹ [LIFE CONNECTS](#)

²⁰² [Startsida - LIFE restoRED](#)

- Bidrag för bekämpning av invasiva främmande arter uteblev 2023. **Länsstyrelsen Skåne** har istället arbetat för att lägga om arbetet till att begränsa skadorna.
- Bidrag till LONA²⁰³ halverades under 2023 och **Länsstyrelsen Skåne** finansierade endast pågående projekt.
- Inom kompetensutveckling för ett rikt odlingslandskap har **Länsstyrelsen Skåne** under året erbjudit kurser och rådgivningar inom bland annat jordhälsa, lieslätter och skapa biologisk mångfald med hjälp av betesdjur²⁰⁴.
- **Länsstyrelsen Skåne** har beslutat om en friluftslivsplattform som kompletterats med karttjänsten ”friluftsoversikt” som lyfter fram viktiga sjöar och vattendrag för friluftsliv.
- **Trafikverket** har färdigställt flera faunapassager såsom ekodukt på Hallandsåsen, grod-kräldjurspassage vid Sjöbo samt fem mindre passager för små och medelstora däggdjur vid vatten i Rönneå, Verkeån, Ybbarpsån, en bäck vid Röke samt Helgeå.

18.3.2 Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Inom projektet Fiskevårdsåtgärder i Stensån har två kommuner genomfört åtgärder som finansierats med LOVA-medel. **Hässleholms kommun** genomförde under 2022 en höjning av Ballingslövssjön genom anläggande av en naturlig sjötröskel vid utloppet till Lillån.^{205, 206} **Örkelljunga kommun** restaurerade under 2022 en negativt påverkad sträcka av Stensån samt åtgärdade två partiella vandringshinder på sträckan.^{207, 208}
- Vid Lerberget har **Höganäs kommun** grävt upp vresros på en yta omfattande totalt 7 000 kvadratmeter och området har återplanterats med sandrör och sandstarr. Finansierat via LONA.
- **Kristianstads kommun** gynnar hotade vilda pollinatörer (finansiering ÅGP-pollinering²⁰⁹) genom att testa en ny metod som räfsar bort lav från sandiga marker vid Nyehusen. Detta ger bar och solbelyst sand, till nytta för blommande växter och insekter.
- **Landskrona stad** har genomfört naturvårdsgallring, veteranisering, bekämpning av rödek och tysklönn, samt skapande av faunadepåer, gläntor och skogsbryn i naturreservat Saxtorpsskogen. Omfattningen är ungefär 200 stora träd. Åtgärden har finansierats av Landskrona stad med 65 000 kronor.
- **Lunds kommun** har tillsammans med Kävlungeåns vattenråd och VA-Syd och med stöd från Naturvårdsverket anlagt tätortsnära våtmarker på 5 hektar utanför Södra Sandby vilka bidrar till näringsämnesretention, biologisk mångfald och hantering av dagvatten²¹⁰.
- **Svalövs kommun** har restaurerat det tätortsnära området Kågeröds mader med syfte att utjämna vattenflödet och förbättra vattenkvaliteten i Vegeå samt skapa olika livsmiljöer för biologisk mångfald. Samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne, Svalövs kommun och markägare. Finansierat via LONA.
- **Svedala kommun** har skapat reglerbar dränering på Skabersjöes marker för att minska närtsaltsläckage och omfördela vattenresurser i markprofilen genom en reglerbar brunn. Ett pilotprojekt i full skala och nog bland de första i landet med den tekniken. Finansierat via LONA.

²⁰³ [LONA – Lokala naturvårdssatsningen \(naturvardsverket.se\)](https://www.naturvardsverket.se)

²⁰⁴ [Kompetensutveckling och rådgivning | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se)

²⁰⁵ [Projekt: Anläggande av fast dämme i Lilla å, Länsstyrelsens webb Åtgärder i vatten](https://www.lansstyrelsen.se)

²⁰⁶ [Stensåns vattendrag, www.orkelljunga.se](https://www.orkelljunga.se)

²⁰⁷ [Projekt: Fiskevårdsåtgärder i Skånedelen av Stensån, Länsstyrelsens webb Åtgärder i vatten](https://www.lansstyrelsen.se)

²⁰⁸ [Tröskel ska höja sjöarnas lägstanivå på sommaren – ”Skam den som ger sig”, www.nsk.se](https://www.nsk.se)

²⁰⁹ [Vilda pollinatörer | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se)

²¹⁰ [Våtmark och dammar anläggs i Södra Sandby \(lund.se\)](https://www.lund.se)

- **Trelleborgs kommun** har skapat våtmarker vid Ståstorpsån för ökad näringsretention, ökad biologisk mångfald, större plats för åvattnet för att förhindra nedströms översvämningar nu och i framtida klimatförändringar, samt för att öppna upp för stadsnära rekreation. Finansierat via LONA.
- **Ängelholms kommun** har i samarbete med aktuella markägare anlagt våtmark med vattenspegel på 3,23 hektar för att få förbättrad vattenkvalitet i vattendragen. Finansiering via LOVA och kommunen.



Foto 1: Tätortsnära röjningar av igenväxning och blottläggning av sand i Åhus för att gynna vilda pollinatörer och naturtypen sandstäpp inom ÅGP. Foto: Gabrielle Rosquist

18.4 Tillstånd och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv i Skåne

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte kommer att nås till år 2030. Tillståndet för den biologiska mångfalden i länet är inte gynnsam och brukandet av landskapet tär på de biologiska resurserna. Klimatförändringarna blir allt mer påtagliga, men fortfarande har markanvändningen större negativ påverkan på biologisk mångfald²¹¹. Det råder brist på lämpliga livsmiljöer och spridningsmöjligheterna för arter är bristfälliga. Beslutade och planerade styrmedel räcker inte.

18.4.1 Gynnsam bevarandestatus, klimat och invasiva arter

Viktiga livsmiljöer för arter är fragmenterade i det skånska landskapet, samtidigt som kvaliteten försämras och spridningsmöjligheter för arter saknas. Antalet rödlistade arter i

²¹¹ [VSOmBiologiskMangfald230705.pdf \(kva.se\)](#)

Skåne är stort²¹², gräsmarker och skogar i kontinental region har inte gynnsam bevarandestatus²¹³ samtidigt som främmande arter sprider sig i landskapet²¹⁴. I Skåne är endast 4,1 procent av landytan inklusive sötvatten skyddad²¹⁵ medan 21 procent av de marina miljöerna har någon form av områdesskydd. Skydd av tätortsnära natur går fortsatt sakta.

Skydd av skånsk ädellövskog är prioriterad men går långsamt och är dessutom kostsam, eftersom det är förhållandevis dyrt att köpa in skånsk ädellövskog jämfört med annan skogsmark i Sverige. Behov av skydd för äldre träd är stort och mindre än 5 procent av träden i skogslandskapet är äldre än 120 år vilket dessutom är under genomsnittet för Götaland²¹⁶.

Odlingslandskapets arter och naturtyper är mest hotade²¹⁷, skyddet av dessa naturtyper är eftersatt och markanvändningen har fokus på produktion av livsmedel. En sammanställning av tillståndet för Europas fjärilar pekar ut intensivt jordbruk som det största hotet mot gräsmarkernas fjärilar i nordvästra Europa²¹⁸. Från oktober 2022 finns en beslutad strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik 2023-2027²¹⁹ med fokus på hållbar livsmedelsproduktion, men det är fortsatt oklart hur den kommer att påverka naturtyper och arter.

Habitatrestaureringar fortsätter genom EU:s LIFE-program och den nationella våtmarkssatsningen²²⁰, men de kraftigt minskade anslagen till restaurering och skötsel av natur och arter, samt uteblivna medel för bekämpning av invasiva arter under 2023, har lett till markant minskad ambitionsnivå, samtidigt som pollineringsuppdraget²²¹ upphörde. Medel från LONA²²², LOVA²²³ och ÅGP²²⁴ är viktiga för anläggning av dammar, restaurering av vattendrag, våtmarker, ängs- och betesmarker och röjning av skyddsvärda träd, och dessa bidrag behöver öka.

Klimatförändringar med torra somrar och kraftiga skyfall, tillsammans med fortsatt dikning av skogs- och jordbruksmark, har långtgående effekter i många skånska våtmarker och vattendrag. Kunskapen om havsmiljöerna är fortsatt dålig, den mänskliga påverkan på de marina ekosystemen stor och belastningen av bland annat näringsämnen är hög.

Utöver behov av nya styrmedel, kraftigt ökade anslag till skydd, skötsel och återskapande av naturmiljöer och åtgärder som gynnar hotade arter, samt förändring av lagar som till exempel reglerar dikningsföretagen, är det nödvändigt att verksamheter som påverkar den biologiska mångfalden negativt (jordbruks-, skogs- och fiskerierna),

²¹² [Rödlista 2020 \(artdatabanken.se\)](https://artdatabanken.se)

²¹³ [978-91-620-6914-8 \(1\).pdf](https://artdatabanken.se/978-91-620-6914-8(1).pdf)

²¹⁴ [Invasiva främmande arter | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/skane/Invasiva_fremmande_arter)

²¹⁵ Gäller statliga och kommunala naturreservat, nationalparker, naturvårdsavtal, biotopskydd, naturvårdsområden.

²¹⁶ [skogsdata 2023 webb.pdf \(slu.se\)](https://skogsdata.slu.se)

²¹⁷ [Ladda ner rapporten Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv från Naturvårdsverkets webbplats](https://naturvardsverket.se/rapporter/Ladda_ner_rapporten_Sveriges_arter_och_naturtyper_i_EUs_art_och_habitatdirektiv_från_Naturvårdsverkets_webbplats)

²¹⁸ [290cb16a-e90f-4c5b-a7df-9b954d511cfa.pdf \(vliinderstichting.nl\)](https://vliinderstichting.nl/290cb16a-e90f-4c5b-a7df-9b954d511cfa.pdf)

²¹⁹ <https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen-for-eus-jordbrukspolitik>

²²⁰ [Våtmark \(naturvårdsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

²²¹ [Vilda pollinatörer | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/skane/Vilda_pollinatorer)

²²² [LONA - Lokala naturvårdssatsningen \(naturvårdsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

²²³ [LOVA - Anslag, bidrag och utlysningar - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\)](https://havochvatten.se)

²²⁴ [Om åtgärdsprogrammen \(naturvårdsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

exploateringar) påtagligt ökar sin generella hänsyn. Det är positivt att EU-parlamentet beslutade om EU-förordningen om restaurering av natur²²⁵ men de avvikelser från det ursprungliga förslaget som tillkom²²⁶ kan få negativ betydelse för måluppfyllelsen.

²²⁵ [Nature restoration law \(europa.eu\)](#)

²²⁶ [TA \(europa.eu\)](#)